

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการเด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12
ของ 5 ชุมชนตำบลฝั่งแดง อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

โดย

นายสถิตย์ นาสมนนต์ และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

กุมภาพันธ์ 2553

RDG51E0042

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการเด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12
ของ 5 ชุมชนตำบลฝางแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

โดย

นายสถิตย์ นาสมนนต์ และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

กุมภาพันธ์ 2553

รายชื่อทีมวิจัย

1.	นายสถิตย์	นาสมยนต์	ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านฝางแดง	หัวหน้าทีมวิจัย
2.	นางวิไล	ชุ่มมาตร	ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ	ทีมวิจัย
3.	นางยุพิน	ศรีหรั่ง	ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ	ทีมวิจัย
4.	นายอักรเดช	พันธุ์น้อย	ตำแหน่งครู	ทีมวิจัย
5.	นางจิตติมา	นาสมยนต์	ตำแหน่งหัวหน้าสถานีอนามัยบ้านก่าน	ทีมวิจัย
6.	นายทรงฤทธิ์	สามา	ตำแหน่งกำนันตำบลฝางแดง	ทีมวิจัย
7.	นายสุบิน	ไชยวิเศษ	ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านสง่านาเพียง	ทีมวิจัย
8.	นายบุญคุ้ม	หอระสิทธิ์	ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังเชียม	ทีมวิจัย
9.	นายวีระศักดิ์	แก้วดวงดี	ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านฝางแดงกลาง	ทีมวิจัย
10.	นายเกรียงไกร	พิรุณสุนทร	ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านฝางแดง	ทีมวิจัย
11.	นายอาทร	ทองเป้า	เยาวชน	ทีมวิจัย
12.	นายนิกร	หล้าภูเวียง	เยาวชน	ทีมวิจัย
13.	นายพิทยา	ทาแก้ว	เยาวชน	ทีมวิจัย
14.	นายทรงพล	ดวงจันทร์	เยาวชน	ทีมวิจัย
15.	นางสาวนิลมะณา	อรุณา	เยาวชน	ทีมวิจัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย “เด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชน ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการดื่มสุรา ผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน จากการร่วมประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีของท้องถิ่น และศึกษารูปแบบการใช้วัฒนธรรมประเพณีฮีต 12 ในการป้องกัน แก้ไขการดื่มสุราของเด็ก และเยาวชน ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการศึกษา ใช้เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเบื้องต้นของการดื่มสุราในงานฮีตประเพณี โดยใช้แบบสังเกต และบันทึกข้อมูล แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แล้วรวบรวมและจัดกระทำตามกระบวนการทางสถิติ เช่น หาความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เมื่อทีมวิจัยนำข้อมูลมาพิจารณาเห็นว่าได้ข้อมูลที่ยังไม่ตรงตามความต้องการ ไม่ลึกพอที่จะตอบวัตถุประสงค์ได้ จึงมีการปรับปรุงกระบวนการศึกษา และเครื่องมือเก็บข้อมูลแบบใหม่ โดยใช้การจัดเวทีเสวนา กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดเวทีเสวนาเฉพาะกลุ่มเด็ก และเยาวชน ทดลองปฏิบัติกิจกรรม นำไปสู่การป้องกัน แก้ไขปัญหาการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน จากการร่วมประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีของชุมชนนั้น ประการแรก มีปัจจัยมาจากตัวเด็ก รองลงมาคือปัจจัยที่เกิดจากเพื่อน ปัจจัยที่เกิดจากครอบครัว ปัจจัยที่เกิดจากสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ ซึ่งมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนนั้นเกิดจาก การดำเนินตามวิถีชีวิต วิถีคิด การกระทำของคนในชุมชน อันเป็นผลจากกระแสสังคมยุคใหม่ การยึดถือปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี การใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป จากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนฝั่งแดง การประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีก็ทำแบบรวบรัด พอให้แล้วเสร็จพิธี ไม่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าและความหมายของฮีตประเพณี ขาดการถ่ายทอดความรู้ ถ่ายโยงการปฏิบัติตามพิธีการของฮีตประเพณีไปสู่เด็ก และเยาวชนผู้เป็นบุตรหลาน เด็กและเยาวชนไม่มีส่วนร่วมในการประกอบกิจพิธีตามฮีตประเพณี เกิดช่องว่างระหว่างการปฏิบัติของกลุ่มผู้ใหญ่กับเด็ก และเยาวชน เด็กและเยาวชนสับสนไม่เข้าใจในฮีตประเพณีนั้นๆ จึงชักชวนกันดื่มกิน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพราะคิดว่าถ้าชุมชนมีบุญมีงานต้องมีการดื่มสุรา และสนุกรื่นเริงเป็นสำคัญ

เมื่อมีการดื่มการเมา ของเด็กและเยาวชนในชุมชนเกิดจากการประกอบกิจกรรมงานฮีตประเพณีในท้องถิ่น ก็ส่งผลกระทบที่เป็นปัญหาตามมา คือผลกระทบที่เกิดต่อตัวเด็กเอง เช่น เสียการเรียน เสียอนาคต ถูก

ตีตราว่าเป็นเด็กไม่ดี ขาดความน่าเชื่อถือ ผลกระทบต่อครอบครัว สังคม เกิดการทะเลาะวิวาท สร้างความวุ่นวาย ความรำคาญแก่สังคม ทำผิดกฎระเบียบ ศีลธรรมอันดีงาม ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เป็นการเสียค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางฮัตประเพณี เมื่อเมาแล้วเกิดอุบัติเหตุ ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพยาบาล

การหารูปแบบวิธีการป้องกัน แก้ปัญหา ทีมวิจัยทดลองใช้ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายเสียงหมู่บ้าน ทดลองการทำบุญตามฮัตประเพณีแบบปลอดเหล้า การจัดค่ายเยาวชนรักถิ่นและจัดฉลองส่งท้ายปีเก่ารับปีใหม่ไม่มีเหล้า เพื่อสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นว่าการดื่มสุรา เมาสุราของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมแก้ ต้องสร้างแบบอย่างที่ดีในการจัดกิจกรรมตามฮัตประเพณี เปลี่ยนค่านิยมสังคมดื่มเหล้าให้ลดน้อยลง กระบวนการพัฒนา แก้ปัญหาทุกขั้นตอน เด็กและเยาวชนต้องร่วมตระหนักและร่วมแก้ไข ด้วยความเข้าใจ และรู้คุณค่า จึงจะเป็นการแก้ปัญหาแบบยั่งยืนได้

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัย “เด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชนตำบลฝางแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู” เป็นการรายงานผลการศึกษาระดับปริญญาโทที่ทีมวิจัยท้องถิ่นชุมชนฝางแดง ร่วมดำเนินการเพื่อสืบค้นหามูลเหตุปัจจัย ที่ส่งผลให้เกิดการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเด็กและเยาวชน ในชุมชนจากการร่วมประกอบกิจกรรมงานฮีตประเพณี ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน จากการประกอบกิจกรรมการทำบุญตามฮีตประเพณีของชุมชน เพื่อนำไปสู่การหารูปแบบ วิธีที่จะให้เด็กและเยาวชน ร่วมสืบสานฮีตประเพณีที่ดีงาม ของชุมชนอย่างเข้าใจ ความหมายและปราศจากการดื่มเหล้า หรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ เริ่มต้นมาตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ.2551 จนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2553 โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว) สนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการ และยังมีผู้ประสานงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดหนองบัวลำภู คือ คุณพิภพ หัสสา และผู้ช่วยผู้ประสานงาน คือ คุณยุทธศาสตร์ พัฒนาคณวิษชุดา พลพันธ์ คุณอาณัติชินทะวัน คอยให้การช่วยเหลือ แนะนำตั้งแต่ก่อนดำเนินการวิจัย ระหว่างวิจัย หลังสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล จนสามารถเขียนรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ได้เสร็จสิ้น แม้การวิจัยในครั้งนี้ประสบปัญหาภายในทีมหลายประการ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ตามเวลาที่กำหนดไว้ แต่ก็ได้รับความกรุณาจากทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ขยายเวลาดำเนินการ และเลื่อนเวลาส่งรายงานผลการวิจัยให้ ด้วยการประสานงานอย่างเข้าใจและเข้าถึงในกระบวนการวิจัยท้องถิ่นของคุณพิภพ หัสสา นับเป็นความกรุณาที่มีต่อทีมวิจัยอย่างสูงยิ่ง ทีมวิจัยขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย รวมทั้งบุคลากรใน 5 ชุมชน ทั้งฝ่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชนอาสา งานวิจัยทุกคน คณะครูโรงเรียนบ้านฝางแดง ที่มีส่วนร่วมอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล และอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ปฏิบัติงาน อุปกรณ์ เครื่องมือที่จำเป็น จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จผลตามความมุ่งหวังตั้งใจ ของทีมวิจัย

นายสถิตย์ นาสมนต์ และคณะ

ทีมวิจัยชุมชนฝางแดง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ	
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	6
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย	7
กลุ่มเป้าหมาย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	
บทที่ 2 วิธีดำเนินงานวิจัย	9
การเตรียมความพร้อม และตั้งทีมวิจัย.....	11
การพัฒนาทีมวิจัย.....	15
การกำหนดประเด็นปัญหา.....	17
เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล.....	18
การเก็บข้อมูล.....	21
การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล.....	22
การคืนข้อมูล.....	23
การนำผลการวิจัยมาทดลองปฏิบัติ.....	24
การสรุปผล และทำรายงานการวิจัย.....	
บทที่ 3 บริบทชุมชน	26
ภูมิหลัง.....	34
การปฏิบัติตามฮีตประเพณีและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากอดีต จนถึงปัจจุบัน	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการดำเนินการวิจัย	44
ผลการเตรียมทีมและพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย.....	
มูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน	45
จากการร่วมประกอบกิจกรรมงานสิทธิประโยชน์ของท้องถิ่น.....	
ผลกระทบที่เกิดจากการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน	50
จากการร่วมประกอบกิจกรรมตามสิทธิประโยชน์ของท้องถิ่น.....	53
การทดลองปฏิบัติ.....	
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล บทเรียนและข้อเสนอแนะจากการวิจัย	59
สรุปผลการวิจัย.....	61
อภิปรายผล.....	64
ข้อเสนอแนะ.....	
	65
แหล่งข้อมูล.....	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.	
ภาคผนวก ข.	

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย “เด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชน ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการดื่มสุรา ผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน จากการร่วมประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีของท้องถิ่น และศึกษารูปแบบการใช้วัฒนธรรมประเพณีฮีต 12 ในการป้องกัน แก้ไขการดื่มสุราของเด็ก และเยาวชน ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการศึกษา ใช้เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเบื้องต้นของการดื่มสุราในงานฮีตประเพณี โดยใช้แบบสังเกต และบันทึกข้อมูล แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แล้วรวบรวมและจัดกระทำตามกระบวนการทางสถิติ เช่น หาความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เมื่อทีมวิจัยนำข้อมูลมาพิจารณาเห็นว่าได้ข้อมูลที่ยังไม่ตรงตามความต้องการ ไม่ลึกพอที่จะตอบวัตถุประสงค์ได้ จึงมีการปรับปรุงกระบวนการศึกษา และเครื่องมือเก็บข้อมูลแบบใหม่ โดยใช้การจัดเวทีเสวนา กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดเวทีเสวนาเฉพาะกลุ่มเด็ก และเยาวชน ทดลองปฏิบัติกิจกรรม นำไปสู่การป้องกัน แก้ไขปัญหาการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน จากการร่วมประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีของชุมชนนั้น ประการแรก มีปัจจัยมาจากตัวเด็ก รองลงมาคือปัจจัยที่เกิดจากเพื่อน ปัจจัยที่เกิดจากครอบครัว ปัจจัยที่เกิดจากสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ ซึ่งมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนนั้นเกิดจาก การดำเนินตามวิถีชีวิต วิถีคิด การกระทำของคนในชุมชน อันเป็นผลจากกระแสสังคมยุคใหม่ การยึดถือปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี การใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป จากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชนฝั่งแดง การประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีก็ทำแบบรวบรัด พอให้แล้วเสร็จพิธี ไม่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าและความหมายของฮีตประเพณี ขาดการถ่ายทอดความรู้ ถ่ายโยงการปฏิบัติตามพิธีการของฮีตประเพณีไปสู่เด็ก และเยาวชนผู้เป็นบุตรหลาน เด็กและเยาวชนไม่มีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณี เกิดช่องว่างระหว่างการปฏิบัติของกลุ่มผู้ใหญ่กับเด็ก และเยาวชน เด็กและเยาวชนสับสนไม่เข้าใจในฮีตประเพณีนั้นๆ จึงชักชวนกันดื่มกิน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพราะคิดว่าถ้าชุมชนมีบุญมีงานต้องมีการดื่มสุรา และสนุกรื่นเริงเป็นสำคัญ

เมื่อมีการดื่มการเมา ของเด็กและเยาวชนในชุมชนเกิดจากการประกอบกิจกรรมงานฮีตประเพณีในท้องถิ่น ก็ส่งผลกระทบที่เป็นปัญหาตามมา คือผลกระทบที่เกิดต่อตัวเด็กเอง เช่น เสียการเรียน เสียอนาคต ถูก

ตีตราว่าเป็นเด็กไม่ดี ขาดความน่าเชื่อถือ ผลกระทบต่อครอบครัว สังคม เกิดการทะเลาะวิวาท สร้างความวุ่นวาย ความรำคาญแก่สังคม ทำผิดกฎระเบียบ ศีลธรรมอันดีงาม ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เป็นการเสียค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางฮัตประเพณี เมื่อเมาแล้วเกิดอุบัติเหตุ ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพยาบาล

การหารูปแบบวิธีการป้องกัน แก้ปัญหา ทีมวิจัยทดลองใช้ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายเสียงหมู่บ้าน ทดลองการทำบุญตามฮัตประเพณีแบบปลอดเหล้า การจัดค่ายเยาวชนรักถิ่นและจัดฉลองส่งท้ายปีเก่ารับปีใหม่ไม่มีเหล้า เพื่อสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นว่าการดื่มสุรา เมาสุราของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมแก้ ต้องสร้างแบบอย่างที่ดีในการจัดกิจกรรมตามฮัตประเพณี เปลี่ยนค่านิยมสังคมดื่มเหล้าให้ลดน้อยลง กระบวนการพัฒนา แก้ปัญหาทุกขั้นตอน เด็กและเยาวชนต้องร่วมตระหนักและร่วมแก้ไข ด้วยความเข้าใจ และรู้คุณค่า จึงจะเป็นการแก้ปัญหาแบบยั่งยืนได้

ภาคผนวก ข

ภาคผนวก ก

แหล่งข้อมูล

1. ผู้ให้ข้อมูลชื่อประเพณีของ 5 ชุมชน ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

1. คุณพ่อคำศรี เบ้ามี
2. คุณพ่อผาย เศษศิริ
3. คุณพ่อสง่า ดิยา
4. คุณแม่แป๊ะ อุดทา
5. คุณแม่บัวลา โชติทอง
6. คุณพ่อจันทร์ นาคอก
7. คุณพ่อเสน ภัคดี
8. คุณพ่อลี ยอดตา
9. คุณพ่อดี มานบุตร
10. คุณพ่อสมาน แก้วดวงดี

2. กลุ่มผู้อาวุโส และภูมิปัญญาในชุมชนฝั่งแดง 5 ชุมชน ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

3. บันทึกประวัติหมู่บ้าน คุณพ่อคำศรี เบ้ามี อดีตกำนันตำบลฝั่งแดง

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา

ชุมชนฝั่งแดง เดิมนี้ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2438 โดยเริ่มแรกมีประชากรประมาณ 35 คน บ้านเรือนประมาณ 10 หลังคาเรือน อยู่ถัดจากฝั่งลำน้ำพะเนียง ไปทางทิศเหนือประมาณ 500 เมตรและมีชุมชนที่ตั้งอยู่ก่อนแล้วคือบ้านโจด

(บ้านวังเชิยมในปัจจุบัน) กลุ่มคนที่ย้ายมาพื้นเพเดิมเป็นคนจังหวัดเลย และเป็นเครือญาติกัน ความเป็นอยู่ของชุมชนมีความเรียบง่าย พึ่งพาอาศัยกัน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกฝ้าย ปลูกยาสูบ เลี้ยงสัตว์ ธรรมชาติของพื้นที่หมู่บ้านมีความอุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่าหลากหลายชนิด หลังจากที่ตั้งหมู่บ้านได้ไม่นานเกิดโรคระบาดขึ้น คนในหมู่บ้านจึงได้ย้ายถิ่นฐานลงมาทางทิศใต้ของลำน้ำพะเนียง เมื่อประมาณปี 2470 ได้ก่อตั้งหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ และ

มีผู้นำหมู่บ้านขึ้น เกิดการปกครองที่มีรูปแบบ โดยผู้นำคนแรกคือ นายใบ ยอดตา และในช่วงระยะเวลานี้เริ่มมีกลุ่มคนที่ย้ายมาเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆเมื่อปี พ.ศ.2530 จึงได้แยกเขตปกครองออกเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านคือบ้านศรีวิไล หมู่ที่ 14 และปี พ.ศ. 2532 แยกออกอีกหนึ่งหมู่บ้านคือบ้านสง่านาเพียง หมู่ที่ 17 ปี พ.ศ. 2546 แยกอีกหนึ่งหมู่บ้าน คือบ้านฝั่งแดงกลาง หมู่ที่ 18 ปัจจุบันเป็นชุมชนที่แยกเป็นเขตหมู่บ้าน 4 หมู่บ้านแต่มีสถาบันศาสนาคือวัดร่วมกันชื่อวัดศรีสะอาดโรงเรียนประถมศึกษาร่วมกันชื่อโรงเรียนบ้านฝั่งแดง และยังมีบ้านใกล้เคียงที่ถือว่าเป็นชุมชนเดียวกันอีกคือ บ้านวังเชิยม หมู่ที่ 5 รวมเป็น 5 หมู่บ้าน มีพื้นที่ติดต่อกัน วัฒนธรรมประเพณี สภาพแวดล้อมทางสังคมคล้ายกัน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเหมือนกัน ปัจจุบันใน 5 หมู่บ้านมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ณ ปัจจุบัน พ.ศ.2552) 701 ครัวเรือน ประชากรส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ไม่เพียงพอสมาชิกในครอบครัวส่วนหนึ่ง(บิดา-มารดา)ต้องทิ้งถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัดต่างประเทศโดยเฉพาะไปรับจ้างขายแรงงานในกรุงเทพมหานครคิดเป็นร้อยละ 70 ของครัวเรือนในเขต 5 หมู่บ้านเพราะรายได้จากการขายผลิตผลทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายงานอื่นที่ก่อให้เกิดรายได้ไม่มีแต่ในชุมชนบ้านฝั่งแดงจะมีลักษณะเด่นคือ ผู้คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรกันยึดมั่นในวัฒนธรรม

ประเพณีท้องถิ่นเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวผูกพันคนในชุมชนให้เกิดความรักความสามัคคีโดยเฉพาะ ฮีต 12 กองสิบสี่ ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเครื่องเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่บ้านชาวอีสานให้คนมีโอกาสประกอบกิจกรรมตามประเพณีในแต่ละเดือนหรือแต่ละวาระโอกาส

“ฮีตสิบสอง” คือ จารีต ประเพณี ที่กำหนดให้ถือปฏิบัติในแต่ละเดือนของปี ซึ่งมีอยู่ 12 ฮีต ได้แก่

ฮีตที่ 1 บุญเข้ากรรม เป็นกิจกรรมทางพระสงฆ์ที่นิยมทำกันในเดือน 1 ขึ้น 15 ค่ำเดือนอ้าย จะมีญาติโยมเข้าร่วมพิธี

ฮีตที่ 2 บุญคูณลาน หรือบุญกุ่มข้าวใหญ่ นิยมทำกันในเดือนสอง หรือเดือนยี่ หลังทำนาเสร็จ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวในลานของตน

ฮีตที่ 3 บุญข้าวจี หรือบุญมาฆบูชา นิยมทำในเดือนสาม ขึ้น 15 ค่ำเพราะเชื่อตามตำนานของนางปณณทาสี ที่ถวายข้าวจีใส่บาตรแด่พระพุทธเจ้า ดังนั้นจึงเป็นประเพณีที่ทำสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ฮีตที่ 4 บุญมหาชาติ หรือบุญพระเวส นิยมทำกันในเดือนสี่ จากความเชื่อที่ว่า หากได้รับอานิสงส์จากการฟังเทศน์มหาชาติ จะได้รับอานิสงส์ไปเกิดในโลกพระศรีอารย ซึ่งเป็นโลกที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด

ฮีตที่ 5 บุญตรุษสงกรานต์ เป็นบุญสงกรานต์พระพุทธรูป ก่อกองทราย ปล่อยสัตว์ ปล่อยปลา นิยมทำกันในเดือนห้า ญาติโยมจะร่วมกันทำบุญที่วัด มีการปล่อยปลา ก่อกองทรายในวัดมีการขอขมา ต่อผู้ใหญ่ ตามตำนานนั้นเป็นความเชื่อที่ว่าเศียรของท้าวทนต์พรหม ที่ถูกตัดเศียรจากการตายปัญหา 3 ข้อกับ ท้าวธรรมบาล วิชาทั้งเจ็ดคนของท้าวทนต์พรหม จะผลัดกันนำเศียรของบิดาที่ถูกตัดมาทำพิธีกรรมแห่รอบเขาพระสุเมรุ ทุก 365 วัน จะเปลี่ยนผลัดกันไปเรื่อยๆ

ฮีตที่ 6 บุญบั้งไฟ หรือบุญบ้องไฟ เป็นบุญที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับพระยาแถน ผู้ที่สามารถคลบนาคาให้เกิดข้าวปลาอาหาร พิเศษในท้องถิ่นให้อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นจะต้องมีการบวงสรวงเช่นไหว้ ในบุญนี้จะมีการทำบั้งไฟเพื่อจุดเป็นสัญญาณให้พระยาแถนรับรู้ถึงฤดูกาลทำนาแล้ว นิยมทำกันในเดือนหก

ฮีตที่ 7 บุญซำฮะ หรือบุญเบิกบ้าน นิยมทำกันในเดือน หก ถึงเดือน เจ็ด เป็นการขับไล่สิ่งเสนียด ออกจากหมู่บ้าน เชื่อกันว่า เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้บรรพบุรุษด้วย จะมีการตั้งบุญคูณบ้าน สามก้น และก็จะมีการเลี้ยงปู่ตา ด้วย สถานที่ก็คือคอนคาบู่ หรือที่ที่ปู่ตา สิงสถิตอยู่

ฮีตที่ 8 บุญเข้าพรรษา เป็นช่วงที่พระสงฆ์เจ้าจะต้อง ปฏิบัติธรรม ศึกษาพระธรรมอยู่ที่วัด ดังนั้นในบุญนี้ญาติโยม ก็จะทำบุญตักบาตร ถวายผ้าจีวร ผ้าอาบน้ำฝน ถวายเทียนเข้าพรรษา บุญนี้จะมีขึ้นเมื่อถึงเดือน 8 วันขึ้น 15 ค่ำ และเป็นวันอาสาฬหบูชา ในตอนเย็นญาติโยมก็จะพานบุตรหลานมาร่วมกันรับศีลรับพร เวียนเทียนรอบอุโบสถ ฟังพระธรรมเทศนา

ฮีตที่ 9 บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญที่ทำกันเมื่อถึงเดือน เก้า บุญนี้มีองค์ประกอบคือ ห่อข้าว มีทั้งของคาวและหวาน หมากพลู ห่อด้วยใบตองแล้วนำไปวางบนพื้นดิน ช่วงนี้ข้าวกำลังโต ก็นิยมนำไปวางบน

คันทา ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องบุญข้าวประดับดิน คือ การทำบุญอุทิศหาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไป ดังเช่นพระเจ้าพิมพิสาร ปฏิบัติตามคำแนะนำของพระพุทธเจ้า

ฮีตที่ 10 บุญข้าวสาก เป็นบุญที่นิยมทำในช่วงเดือน สิบ ขึ้น 15 ค่ำ เดิมนั้นคำว่าสาก มาจากคำว่าสลากเมื่อชาวบ้านนำข้าวปลา อาหาร แล้วเขียนชื่อตนใส่ลงในบาตรของพระ เมื่อพระท่านจับสลากได้ชื่อใครคนนั้นก็จัดเตรียมอาหารถวายในบุญนี้ญาติโยมจะพาลูกหลานคว่ำข้าวเปลือกเพื่อทำข้าวสาก(กระยาสารท) ไปถวายพระ

ฮีตที่ 11 บุญออกพรรษา บุญนี้ทำในเดือนที่ สิบเอ็ด เป็นเดือนที่พระสงฆ์เจ้าท่าน ออกจากการจำพรรษาแล้ว ญาติโยมก็จะนำดอกไม้ ธูปเทียน ข้าวปลาอาหาร มาร่วมทำบุญที่วัด เทศกาลนี้จะมีการจุดประทัด เพื่อเป็นการแสดงสัญลักษณ์ของบุญ

ฮีตที่ 12 บุญมหากรรม บุญผ้าป่า บุญดอกฝ้าย บุญกฐินนั้นทำขึ้นในช่วงเดือน 11 ถึง เดือน 12 ญาติโยม พุทธศาสนิกชน ก็ร่วมกันตั้งกองบุญ นำกล้วยเป็นเครือ อ้อยเป็นลำ หมอน เสื้อ วัสดุบริวาร และสิ่งของที่เป็นมงคล นำมารวมกันที่วัดเรียกว่า กองกฐิน เพื่อถวายพระสงฆ์ ญาติโยมก็จะมีการมาฟังธรรม บางท้องถิ่นจะมีมหรสพสมโภช

“กอง สิบสี่” คือ การปกครอง หรือการปฏิบัติด้านการครองเรือนครองตน ให้เป็นแบบอย่างสืบทอดกันมาโดยกระทำอย่างระมัดระวัง มีสัมมาคารวะ เคารพต่อกัน โอหิสต่อกัน กำหนดไว้ 14 ประการ ได้แก่

กองที่ 1. เมื่อได้ข้าวใหม่หรือผลไม้ที่เกิดใหม่ ให้บริจาทานก่อนเจ้าของรับประทาน

กองที่ 2. อย่าโลภตาข้ง อย่าจ่ายเงินดอก อย่ากล่าวคำหยาบช้าเสียงแข็งต่อกัน

กองที่ 3. ให้เฮ็ดด้ายและกำแพงรอบเรือนของตน แล้วปลูกห่อเทวดาไว้

กองที่ 4. ให้ล้างดินก่อนขึ้นเรือน หรือขึ้นบันไดของตน

กองที่ 5. ถึงวันศีล 8 ค่ำ ศีล 15 ค่ำ ให้สมมาก่อนเส้า สมมาแม่ถึงไฟ สมมาแม่บันได

ที่ตนอาศัย จึงจะมีโชค

กองที่ 6. ให้ล้างดินก่อนนอนเวลากลางคืน

กองที่ 7. ถึงวันศีลวันพระให้เมียเอาดอกไม้สมมาผ้า และสังฆะเจ้า

กองที่ 8. ถึงวันศีลดับศีลเพ็ง ให้นิมนต์พระมาสวดมนต์เหือนและทำบุญตักบาตร

กองที่ 9. เมื่อภิกษุมาบิณฑบาต อย่าให้เพิ่นยืนคอยเวลาใส่บาตร อย่าชวนบาตร

อย่าใส่เกิบ อย่ากั๊กส้ม อย่าอุ้มลูก จูงหลานถือว่าศัตราราวุธ

กองที่ 10. เมื่อภิกษุเข้าปริวาสกรรม ให้นำดอกไม้ธูปเทียนและเครื่องบริวารไปถวาย

กองที่ 11. เมื่อเห็นภิกษุเดินผ่านมาให้นั่งลงยกมือไหว้แล้วจึงค่อยเจรจา

กองที่ 12. อย่าเหยียบเงาภิกษุ เพราะท่านมีศีลบริสุทธิ์

คองที่ 13. อย่าเอาเงียนกินไปทาน และอย่าเอาเงียนกินให้ตัวของตนบริโภค

คองที่ 14. อย่าเสพงามคุณในวันศีล วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ วันสำคัญทางศาสนา

การถือปฏิบัติตามฮีตตามคองดังกล่าว ในยุคแรกๆที่ตั้งชุมชนขึ้นนั้นมีความเคร่งครัดต่อจารีตประเพณีมาก การประกอบพิธีกรรมในแต่ละครั้งคนในชุมชนทุกคนต้องร่วมมือกัน ผู้ปกครองเด็ก หรือพ่อแม่จะชี้นำชี้แนะให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรมและถือโอกาสถ่ายทอดความรู้อบรมสั่งสอนแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม อบรมบ่มนิสัยไปพร้อมๆกัน เช่น งานบุญข้าวจี บุญมหาชาติ พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะพาลูกหลานทำข้าวจี ทำขนม ข้าวเกรียบ และจัดแต่งเครื่องทำบุญให้ลูกหลานนำไปร่วมทำบุญถวายพระ ร่วมฟังเทศน์ การถวายกัณฑ์เทศน์ (กัณฑ์หลอน) ซึ่งกลุ่มคนในชุมชนทุกกลุ่มวัย จะให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ทุกขั้นตอน ประเพณี บุญสงกรานต์ เมื่อถึงวันทำบุญ วันที่ 13-14-15 เมษายน ทุกคนจะหยุดกิจกรรมอื่นๆ หันมาร่วมทำบุญ ร่วมกิจกรรมสนุกสนาน รื่นเริงเป็นกลุ่ม สรงน้ำพระ รดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ ญาติผู้ใหญ่ ขนทรายเข้าวัดก่อเจดีย์ทรายเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนพอลถึงเทศกาลเดือนหก บุญบั้งไฟจะระดมบุคคลที่มีความรู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการทำบั้งไฟ จะร่วมกันเพื่อจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ มาทำบั้งไฟ โดยมีลูกหลาน หนุ่มสาว คอยดูแล ช่วยเหลือ เรียนรู้วิธีการต่างๆ รวมถึงการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือในส่วนที่ตนเองทำได้ เช่น การจัดขบวนแห่ ร่วมขบวนแห่ การเซิ้งบั้งไฟ จุดบั้งไฟ และร่วมเล่นสนุกสนานในหมู่คณะของแต่ละกลุ่มคนถึงเทศกาลเข้าพรรษา ก็จะมีการระดมความรู้ ความสามารถ จากทุกกลุ่มคนร่วมหล่อเทียน แห่เทียนพรรษา ร่วมทำบุญ เวียนเทียนที่วัด ในระหว่างพรรษา ก็จะมีบุญข้าวสาก บุญข้าวประดับดิน และประเพณีทอดเทียน ซึ่งคนหนุ่มสาว ผู้เฒ่า ผู้แก่ จะมีการทำกิจกรรม ร่วมทำบุญ มีโอกาสได้ใกล้ชิดสนิทสนม พร้อมกับการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดองค์ความรู้ วัฒนธรรมต่างๆ แก่ลูกหลาน เยาวชน อยู่ตลอดทั้งปี ก่อให้เกิดความผูกพัน ความเคารพนับถือกัน ของกลุ่มผู้ใหญ่และเด็ก มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่น ไม่เกิดช่องว่างระหว่างวัยเด็กและเยาวชนมีโอกาสแสดงออกได้ร่วมกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมท้องถิ่น อยู่เสมอ

สังคมยุคโลกาภิวัตน์ นโยบายของประเทศที่เน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุ เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างแม้แต่ด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของท้องถิ่น เริ่มเปลี่ยนไปเช่นกัน ในสังคมชาวชุมชนฝั่งแดง ความเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมประเพณีเริ่มเปลี่ยนแปลงตามความเจริญทางด้านเทคโนโลยี โดยแบ่งเป็นช่วงระยะเวลาได้ดังนี้

ระหว่างปี พ.ศ.2516 – พ.ศ.2517 การประกาศส่วนภูมิภาค ได้ทำการเจ้าน้ำบาด ฌ บริเวณโรงเรียนบ้านฝั่งแดง เพื่อให้บริการชุมชนฝั่งแดง ทำให้การบริโภค อุปโภคน้ำมีความสะดวกสบายขึ้น แตกต่างจากในก่อนหน้านั้น คนในชุมชนจะอาศัยน้ำบาดาล ที่ขุดเจาะเอง และใช้ก๊อกรุ่นแบบโยกเอง บางครอบครัวก็จะใช้น้ำจากแม่น้ำลำพะเนียง ห้วย โดยใช้รถเข็นน้ำมาใช้ เป็นต้นมา ที่ความเจริญด้านวัตถุเริ่มเข้ามาในชุมชน โดยน้ำประปาเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีก่อนสิ่งอื่น

ระหว่างปี พ.ศ.2522 – พ.ศ.2524 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เริ่มมีการวางเสาไฟฟ้า และติดตั้งสายไฟ ทำให้ชุมชนฝั่งแดงมีไฟฟ้าใช้ และเริ่มรู้จักสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่คือ โทรทัศน์ พัดลม รถไถนา รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ วิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติเริ่มเปลี่ยนแปลงไป แต่ละครอบครัวเริ่มมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยน เริ่มมีการจ้างงานกันมากขึ้น

ประมาณ ปี พ.ศ. 2526 สิ่งเหล่านี้เริ่มมีบทบาทกับวิถีชีวิต การถือปฏิบัติตามวัฒนธรรม ประเพณี ดั้งเดิม มีการปรับเปลี่ยน ไปอย่างมาก ผู้คนในชุมชนมุ่งหาเงิน เพื่อนำมาใช้จ่ายซึ่งทางวัตถุ สิ่งของตามความนิยม และความต้องการ ความอบอุ่น ความผูกพันของคนในครอบครัว มีน้อยลง การมีส่วนร่วมในอาชีพ ตลอดจนพิธีกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีของเด็กและเยาวชนมีน้อยลงช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่และเด็กมีมากขึ้น ผู้คนเริ่มเดินทางไปทำงานต่างถิ่น(กรุงเทพมหานคร) เป็นส่วนใหญ่ จนกลายเป็นค่านิยม ครอบครัวใดที่มีคนไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร จะมีบทบาทในชุมชนอย่างมาก ถูกมองว่าเป็นคนมีเงิน เวลากลับบ้านมาจะมีคนไปสอบถาม เยี่ยมเยียน ทำให้เกิดเป็นกระแสทำงานต่างถิ่นขึ้น

การถือปฏิบัติตามฮีต ตามคองเริ่มเปลี่ยนไป เช่น ทำแบบรวบรัด ไม่ถือปฏิบัติตามกำหนดเดือน คือ บุญคูณลาน บุญข้าวจี บุญมหาชาติ จะนำมาทำร่วมกัน ทำครั้งเดียวในเดือน 4 หรือเดือน 3 แล้วแต่สะดวก บางครั้งก็นำมาทำร่วมกับบุญสงกรานต์เลยก็มี และการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งลูกหลาน เด็ก เยาวชน มีส่วนร่วมน้อยลง หรือไม่มีเลย เช่นการทำข้าวต้ม ข้าวหนม(ขนม) ข้าวตอก ดอกไม้ สิ่งของทำบุญ ถวายพระผู้ใหญ่จัดทำเอง หรือซื้อสำเร็จมาเลย การชี้แนะ ชักชวนให้ลูกหลานอยากมีบทบาท มีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม แต่ละขั้นตอนน้อยลงทำให้โอกาสที่พ่อแม่ผู้ปกครองผู้ใหญ่จะมีกิจกรรมร่วมกับเด็กหรือการอบรม บ่มนิสัยการถ่ายทอดความรู้ สาขาต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่นก็ลดลง ค่านิยมด้านวัตถุ และวัฒนธรรมของชาติอื่น มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของเด็ก เยาวชน มากขึ้นเรื่อย ๆ

ระหว่าง ปี พ.ศ.2536-ปี พ.ศ.2538 อำเภอเมืองหนองบัวลำภู ได้ยกฐานะเป็นจังหวัดหนองบัวลำภู ความเจริญเริ่มเข้ามาในชุมชนฝั่งแดงเพิ่มขึ้น ถนนดินลูกรัง ก็กลายเป็นถนนลาดยาง ทำให้การไปมาค้าขายที่ภายนอกสะดวกยิ่งขึ้น เริ่มมีรถสามล้อ รถยนต์ จักรยานยนต์ วิ่งเพิ่มมากขึ้น

เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ชุมชนฝั่งแดงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากชุมชนฝั่งแดงมีเด็กและเยาวชนที่ดื่มสุราเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ประกอบกิจกรรมตามฮีต ประเพณี เกิดการทะเลาะวิวาทกันเพิ่มมากขึ้น ชุมชนเริ่มมองเห็นปัญหา และมีความเป็นห่วงเด็กและเยาวชน ถึงแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐมีโครงการจัดกิจกรรมเพื่อลดปัญหาดังกล่าว ก็ยังไม่สามารถที่จะลด หรือแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ทางฝ่ายผู้ปกครองในหมู่บ้านฝ่ายปกครองท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่ชุมชน มีความตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันแสวงหาแนวทางแก้ไขป้องกันปัญหาต่าง ๆ ในกลุ่มเด็ก และเยาวชนที่กล่าวมา และมีการประชุมร่วมกันพิจารณาเห็นว่าสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาหลาย ๆ อย่างที่กล่าวคือการดื่มสุรา ยาเสพติด โดยเฉพาะเยาวชนจึงเห็นควรร่วมมือกันศึกษาหาแนวทางแก้ไขโดยเร่งด่วนรวมถึงการ

ป้องกันปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นคนดี มีความผาสุก รักถิ่นฐานบ้านเกิด รักเพื่อนมนุษย์มีความเอื้ออาทรต่อกัน พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือในการพัฒนาบ้านเมืองในทุกๆด้านจึงมีมติว่าจะมีการศึกษาให้เข้าถึงแก่นแท้ของปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มเด็กและเยาวชนแบบยั่งยืน ถาวร จึงได้จัดทำโครงการ เด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชนนี้ขึ้น และเสนอโครงการไปยังสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณและ ช่วยเหลือในการดำเนินงานตามโครงการ

2.คำถามการวิจัย

1. วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลต่อพฤติกรรมการดื่มสุราในเด็กและเยาวชน อย่างไร
2. เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม สืบสานประเพณี วัฒนธรรมที่ถูกต้องดีงาม โดยปราศจากการดื่มสุร ด้วยวิธีการใด

3.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามูลเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการดื่มสุรา ของเด็กและเยาวชนจากการร่วมประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น
2. เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุรา ของเด็ก และเยาวชนที่สืบเนื่องจากการร่วมประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ประเพณี ฮีตสิบสอง ในการป้องกันการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน

4.ขอบเขต/เป้าหมายการวิจัย

1. บ้านฝั่แดง หมู่ที่ 4 ตำบลฝั่แดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. บ้านวังเซียม หมู่ที่ 5 ตำบลฝั่แดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
3. บ้านศรีวิไล หมู่ที่ 14 ตำบลฝั่แดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
4. บ้านสง่านาเพียง หมู่ที่ 17 ตำบลฝั่แดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
5. บ้านฝั่แดงกลาง หมู่ที่ 18 ตำบลฝั่แดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

5.กลุ่มเป้าหมาย

5.1 กลุ่มเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งช่วงอายุไว้ดังนี้

5.1.1 เด็กมีอายุ 6-12 ปีซึ่งเป็นวัยที่เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

5.1.2 เยาวชนมีอายุ 13-18 ปีซึ่งเป็นวัยที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา

5.1.3 กลุ่มผู้ใหญ่อายุ 19ปีขึ้นไป

5.1.4 กลุ่มเด็กและเยาวชนยังแยกศึกษาเป็นการพิเศษหลายๆกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในการดื่มสุราเสพลิงมีนเมาอีกต่างหาก

5.2 กลุ่มผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน แยกเป็น 2 กลุ่มมีกลุ่มผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในชุมชนโดยทั่วไป และผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในการดื่มสุราใช้สารเสพติด

5.3 กลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มนี้ประกอบด้วยผู้นำตามตำแหน่งหน้าที่ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน และ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 17 คนผู้นำที่ชุมชนให้เกียรติ นับถือคือ สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลฝาง จำนวน 10 คน

5.4 ภูมิปัญญาหรือผู้อาวุโสในชุมชนในกลุ่มนี้ที่มียุทธศาสตร์จากผู้สูงวัยที่จะมีข้อมูลให้ข้อมูลในอดีตของชุมชนได้ และเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในพิธีกรรมทางฮีดประเพณี ของชุมชนเป็นลำดับ

6.คำนิยามศัพท์

เด็กและเยาวชน หมายถึง กลุ่มเด็กและเยาวชน ใน 5 ชุมชนตำบลฝางแดง ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่เรียนในระดับประถมศึกษาอายุ 6-12 ปีกลุ่มที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาอายุ 13-18 ปี

5 ชุมชนตำบลฝางแดง หมายถึง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านฝางแดง วังเชียม บ้านศรีวิไล บ้านสงานาเพียง บ้านฝางแดงกลาง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลฝางแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

งานฮีดประเพณี หมายถึง งานบุญประเพณีที่ชาวชุมชนฝางแดงถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

งานฮีด 12 หมายถึง งานบุญประเพณีที่ชาวชุมชนฝางแดง ยึดถือและปฏิบัติ ทั้ง 12 เดือน ดังนี้ บุญเข้ากรรม บุญคุณทาน บุญข้าวจี บุญพระเวส บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญซำชะ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพิธีการเกี่ยวกับฮีดประเพณีที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติ

ผู้อาวุโส หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความเข้าใจประวัติการก่อตั้งความเป็นมาของชุมชนเป็นอย่างดี

7.ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบข้อมูลเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนจากการร่วมประกอบกิจกรรมทาง ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
2. ได้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนที่สืบเนื่องจากการร่วมกิจกรรมทาง ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
3. ได้รูปแบบการใช้ประเพณีฮีตสิบสองในการป้องกันการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนใน 5 ชุมชนของบ้าน ฝ่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
4. เด็กและเยาวชน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม
5. ชุมชนฝ่งแดง 5 ชุมชนของบ้านฝ่งแดงมีการดื่มสุรา และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์น้อยลง
6. มีกิจกรรมเสริมสร้างและพัฒนาเด็ก และเยาวชน อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเด็กและเยาวชนงดเหล้าในงาน ประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชนตำบลฝางแดง ทีมวิจัยใช้วิธีดำเนินงานตามลำดับดังนี้

1. การจัดตั้งทีมวิจัย
2. การพัฒนาทีมวิจัย
3. กำหนดประเด็นที่จะศึกษา
4. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย
5. สร้างเครื่องมือ
6. การเก็บข้อมูล
7. การรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล
8. การคืนข้อมูล
9. การนำผลวิจัยมาทดลอง
10. การสรุปและรายงานผล

1.การจัดตั้งทีมวิจัย

จากสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนฝางแดง ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หรือไม่ว่าจะเป็นการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน การทะเลาะวิวาท ทางชุมชนได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข แต่ก็ยังไม่ถือว่าประสบผลสำเร็จ ก่อนที่จะมีการทำวิจัยของทีมวิจัยชุมชนฝางแดงนั้นทางจังหวัดหนองบัวลำภู โดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายเดชฯ ดันติยวงศ์ ได้มอบนโยบาย “เยาวชนหนองบัวลำภู ฮักแพงบ้านเกิด ” เพื่อสนองนโยบายอยู่ดีมีสุขของรัฐบาล ในขณะนั้นให้แต่ละอำเภอนำมาขยายผลสู่การปฏิบัติซึ่งอำเภอนากลาง ได้จัดอบรมขยายผลการดำเนินนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีตัวแทนระดับตำบลจากองค์การบริหารส่วนตำบลสถานีนอนมัย ตัวแทนผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำในสถานศึกษา รวมตำบลละ 5 คน เข้าร่วมอบรม หลังจากนั้นได้มีการจัดประชุมผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้าน หัวหน้าสถานีนอนมัย ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลฝางแดง เพื่อทำประชาคมกำหนดแผนงานโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดและเยาวชนในระดับตำบล และพร้อมกันนี้ทางชุมชนฝางแดง 5 หมู่บ้าน ก็ได้เสนอโครงการวิจัยต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู และได้รับการอนุมัติงบประมาณ

ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 ส่วนโครงการตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นหยุดชะงักไปเพราะมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำระดับจังหวัด

ในการเสนอโครงการวิจัยเพื่อการแก้ไขปัญหาคีและเยาวชนของ 5 ชุมชนตำบลฝางแดงนั้นได้มีการพิจารณาด้วย จึงได้ยึดเอาพื้นฐานการพิจารณาจากการประชุม อบรมตามโครงการที่กล่าวมานั้นเป็นหลัก เพราะงานวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินงานแบบร่วมมือกันผู้ที่มาร่วมในทีมวิจัยก็น่าจะมาจากหลายภาคส่วนเพื่อจะได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเที่ยงตรงในสิ่งที่ต้องการศึกษาค้นคว้าและต้องร่วมงานกันด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันจึงมีการพิจารณาดังทีมวิจัยซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1.1 ผู้นำชุมชน

เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่รับรู้ข้อมูลต่างๆ ในชุมชนตลอดเวลารู้จักคนในชุมชนทุกกลุ่ม ทุกเพศทุกวัย เป็นผู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ และที่สำคัญคือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคมได้ ประกอบด้วย

1.1 นายทรงฤทธิ์ สามา	ตำแหน่ง	กำนันตำบลฝางแดง
1.2 นายเกียงไกร พิรุณสุนทร	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 บ้านฝางแดง
1.3 นายบุญคุ้ม หอระสิทธิ์	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 บ้านวังเขม
1.4 นายสุบิน ไชยวิเศษ	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 17 บ้านสงานาเพียง
1.5 นายวีระศักดิ์ แก้วดวงดี	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 18 บ้านฝางแดงกลาง

1.2 บุคลากรในสถานศึกษา

เป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ความรู้ให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนซึ่งมีข้อมูลการศึกษาเรียนรู้และพฤติกรรมของเด็กเยาวชนในพื้นที่บริการ เคยผ่านงานด้านการทำวิจัยมาแล้วในช่วงเวลาที่ศึกษาเล่าเรียน และในการทำงาน ประกอบด้วย

1.2..1 นายสฤติธ นาสมยงค์	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านฝางแดง จบการศึกษาปริญญาโท
1.2.2 นางวิไล ชุ่มมาตร	ตำแหน่ง	ครูชำนาญการพิเศษ จบการศึกษาปริญญาโท
1.2.3 นางยุพิน ศรีหริ่ง	ตำแหน่ง	ครูชำนาญการพิเศษ จบการศึกษาปริญญาโท
1.2.4 นายอัครเดช พันธุ์น้อย	ตำแหน่ง	ครูปริญญาตรี ชำนาญการด้านคอมพิวเตอร์

1.3 กลุ่มเด็กและเยาวชน

เป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตพื้นที่วิจัย ที่มีความสนใจ ใฝ่เรียนรู้สามารถเข้ากับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ได้ทุกกลุ่มมีมนุษยสัมพันธ์ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนทั่วไป ประกอบด้วย

1.3.1 นายอาทร ทองบัว	นักเรียน	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนฝางแดงวิทยาสรรค์
1.3.2 นางสาวนิลมณา อรุณา	นักเรียน	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคำแสนวิทยาสรรค์
1.3.3 นายทรงพล ดวงจันทร์	นักเรียน	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนฝางแดงวิทยาสรรค์

1.3.4 นายพิทยา ทาแก้ว นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนฝั่่งแดงวิทยาสรรค์

1.3.5 นายนิกร หล้าภูเวียง นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนฝั่่งแดงวิทยาสรรค์

1.4 ฝ่ายงานสาธารณสุข

เป็นผู้ทำหน้าที่ด้านการให้บริการสุขภาพแก่ประชาชนมีข้อมูลด้านสุขภาพอนามัยสามารถสืบค้นและหาข้อมูลพื้นฐานครอบครัวในเขตพื้นที่บริการและเขตพื้นที่วิจัยได้ ประกอบด้วย

1.4.1 นางจิตติมา นาสมนต์ ตำแหน่ง หัวหน้าสถานีอนามัย บ้านก่าน วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

1.5 ที่ปรึกษางานวิจัย

ทีมวิจัยได้พิจารณาถึงบุคคลที่มีความรู้ความสามารถประสบการณ์ในการวิจัย การทำงานร่วมกับชุมชน สังคม สามารถให้คำปรึกษาชี้แนะแก่ทีมวิจัย ประกอบด้วย.

1.5.1 ดร.ประกอบ กุลเกลี้ยง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภูเขต 2

1.5.2 นายกิตติ พันธุ์น้อย ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลฝั่่งแดง

1.5.3 นางทองกลาง กองคำพันธ์ ตำแหน่ง หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านชำเลี้ยว

1.5.4 นางสาวจริยา ชูสอน ตำแหน่ง ผู้จัดการองค์การแพลนพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู

1.5.5 นายอุฤทธิ์ ปฏิโยเก ตำแหน่ง ผู้ประสานงานองค์การแพลนเขตพื้นที่อำเภอากลาง

2. การพัฒนาทีมวิจัย

2.1 การประชุมทีมวิจัย

เมื่อมีการจัดตั้งทีมงานดำเนินการวิจัย จำนวน 15 คน ขึ้นแล้ว ก่อนลงพื้นที่ทำการวิจัย มีการจัดประชุม ชี้แจงทำความเข้าใจระหว่างสมาชิกทีมงานวิจัย 3 ครั้ง คือ ในเดือน เมษายน 2551 มีการประชุม ทบทวนเกี่ยวกับโจทย์การวิจัย ซึ่งครั้งแรกได้ตั้งหัวข้อการวิจัย “ การศึกษาพฤติกรรมและแก้ไขปัญหาการดื่มสุราในเด็กและเยาวชน ของ 5 ชุมชน ตำบลฝั่่งแดง อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู” เมื่อที่ประชุมได้เริ่มพิจารณาโจทย์การทำวิจัย โดยมีเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยท้องถิ่น(สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภูลงความเห็นว่าจะประเด็นหัวข้อกว้างเกินไป ยากแก่การศึกษาหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย ที่ประชุมร่วมพิจารณาสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน วิถีชีวิตประจำวันเห็นว่าชุมชนมีจุดแข็ง คือ เป็นชุมชนที่ยึดถือและปฏิบัติตามฮีต (ประเพณีที่ยึดถือและปฏิบัติในแต่ละเดือน) สืบทอดกันมายาวนานกว่า 100 ปี จึงควรกำหนดเอาประเด็นเรื่องฮีต 12 เป็นประเด็นหลักในการศึกษา จึงได้ร่วมกันกำหนดหัวข้องานวิจัยใหม่ คือ “เด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชน ตำบลฝั่่งแดง

อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู” มีการกำหนดคำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการวิจัย ขึ้นมาใหม่ เพื่อเสนอโครงการต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) อีกครั้งหนึ่ง

ต่อมาในช่วงเดือนพฤษภาคม 2551 ตรงกับเดือน 6 ของไทย ซึ่งเป็นเดือนที่ชุมชนร่วมประกอบพิธี บุญบั้งไฟ ทีมวิจัยจึงได้จัดประชุม พัฒนาทีมครั้งที่ 2 โดยนำโครงการที่ผ่านการอนุมัติจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) มาทำความเข้าใจกับทีมงานทั้งหมดอีกครั้ง โดยมีทีมที่ปรึกษาคือนายกิตติ พันธุ์น้อย นายอุฤทธิ์ ปฏิโยเก และนางทองกลาง กองคำพันธ์ มาร่วมประชุมและให้คำแนะนำในการดำเนินงานด้วย ในครั้งนี้ทางทีมวิจัยได้ร่วมพิจารณา สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในการประกอบกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟ และแบ่งหน้าที่ แบ่งพื้นที่ให้ผู้วิจัยในทีมแต่ละคน รับผิดชอบเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูล และร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเป็นครั้งแรกโดยได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากทุกครัวเรือน โดยคณะครูนักเรียนโรงเรียนบ้านฝางแดงอีกทางหนึ่ง ทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามต้องการ

การพัฒนาทีมวิจัยครั้งที่ 3 จัดประชุมชี้แจงผลการปฏิบัติงานครั้งแรก พบปัญหา อุปสรรคการดำเนินงาน ข้อควรปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินงานครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้จัดเมื่อเดือนมิถุนายน 2551 ได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ในงานประเพณีบุญบั้งไฟ มาร่วมกันวิเคราะห์ชี้แจงถึงข้อดี จุดเด่น ประเด็นที่ควรปรับแก้ และวางแผนการเก็บข้อมูล ซึ่งก็พบว่า ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจโดยนักเรียน และการสังเกตโดยทีมผู้นำ ยังมีข้อบกพร่อง คือ เป็นข้อมูลในเชิงปริมาณ แต่ยังขาดข้อมูลเชิงลึก (ข้อมูลเชิงคุณภาพ) เนื่องจากทีมวิจัยเข้าไปไม่ถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงทีมจึงได้นำข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นมาปรับแก้ไข และคิดหาวิธีการในการเก็บข้อมูลในสัปดาห์ต่อไป ซึ่งก็สรุปได้ว่า การทำแบบสอบถามจะต้องให้ทีมวิจัยเป็นคนเดินสอบถาม และสามารถหาแนวร่วมในชุมชนเพื่อร่วมเก็บข้อมูล โดยต้องมุ่งประเด็นไปที่กลุ่มเป้าหมายโดยตรง พร้อมกันนี้ได้ชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับงบประมาณที่ได้รับ จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู และนำเสนอปฏิทินการดำเนินงานแก่สมาชิกให้รับทราบวิธีและขั้นตอนการดำเนินงานตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2552

2.2 การพัฒนาทีมโดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยอื่น

นอกจากจะพัฒนาทีมด้วยกระบวนการภายในแล้ว ยังมีการส่งตัวแทนทีมงานวิจัยเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมเสวนากับผู้รู้และทีมวิจัยอื่นที่ร่วมในโครงการลักษณะเดียวกัน ดังนี้

ครั้งที่ 1 เมื่อเดือนกันยายน 2551 ทีมวิจัยได้ส่งตัวแทน 3 คน คือ นายสถิตย์ นาสมนนต์ หัวหน้าทีมวิจัย นางยุพิน ศรีหรั่ง และนางวิไล ชุ่มมาตร สมาชิกทีมวิจัย เข้าร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้และร่วมรับฟังแนวทางการดำเนินงานจากผู้ประสานงานโครงการ ณ ศูนย์ประสานงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภูซึ่งทีมได้นำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินงานถึงขั้นตอนใดได้ผลเป็นอย่างไรมีปัญหา อุปสรรคอย่างไรบ้าง ขั้นตอนต่อไปจะดำเนินการอย่างไร การร่วมเสวนาครั้งนี้

ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงาน วิธีลงพื้นที่เก็บข้อมูล การสร้างเครื่องมือ ทั้งจากทีมวิจัยที่เข้าร่วม และผู้ชำนาญการจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งทางทีมวิจัยได้นำมาใช้ในการพัฒนาทีมวิจัยและนำกระบวนการที่ได้มาปรับใช้ในการเก็บข้อมูล ในการประกอบกิจกรรมตามประเพณีเข้าพรรษา การปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา และบุญกฐิน

ครั้งที่ 2 ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอ

ความก้าวหน้าโครงการที่ศูนย์ฝึกอาชีพ(มิสซัง)

จังหวัดหนองคาย ทางทีมได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมใน

ครั้งนี้ 5 คน คือ นางยุพิน ศรีหรั่ง นายอัครเดช

พันธุ์น้อย นายทรงพล ดวงจันทร์ นายสุบิน

ไชยวิเศษ นายอาทร ทองเป้า มีทีมวิจัยที่ร่วม

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 8 ทีม ระหว่างวันที่ 13-15 เดือน

กันยายน พ.ศ. 2551 ประเด็นหลักของการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ การนำเสนอความก้าวหน้าของทีมในช่วงเวลาที่ผ่านมา และการให้ข้อคิด ข้อเสนอในการทำงานซึ่งกันและกัน ในการร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ทางทีมได้แนวคิดและข้อเสนอแนะในการบริหารงบประมาณโครงการให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และเกิดประโยชน์สูงสุด การแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยควรมีการแบ่งงาน มอบหมายงานให้ชัดเจน มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง การเขียนรายงานความก้าวหน้าจากข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์ หากไม่สามารถตอบโจทย์ได้ให้ดำเนินการทบทวนสร้างเครื่องมือ ว่าสามารถเก็บข้อมูลที่ต้องการได้ครอบคลุมหรือไม่ และจะต้องมีการดำเนินการเก็บข้อมูลซ้ำอีก และที่สำคัญอีกประการที่ทางที่ปรึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นหนองบัวลำภูแนะนำว่าทำขั้นตอนใด ทำอะไร อย่าลืมนบันทึก และทีมจะต้องมีการคืนข้อมูลแก่ชุมชนเป็นระยะ ๆ ไปตามความเหมาะสม

ครั้งที่ 3 การเสวนาแลกเปลี่ยนแนวคิดกับทีมที่ทำวิจัยในเรื่องที่คล้ายกัน ที่ห้องประชุมโชควิวัฒน์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับทีมวิจัยหนองเหล่าขาว ซึ่งทำวิจัยเรื่องพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน แต่ละทีมได้เสนอถึงวิธีการเก็บข้อมูล (เครื่องมือที่ใช้ผู้เก็บข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล จนถึงกรรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล) พร้อมทั้งได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยท้องถิ่น ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยท้องถิ่น (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภูได้เชิญมา ผลการเข้าร่วมเสวนาครั้งนี้ทำให้ทีมเห็นข้อบกพร่องของข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในช่วงบุญเข้าพรรษาซึ่งส่วนมากจะเป็นข้อมูลทางสถิติเหมือนตอนที่เก็บข้อมูลบุญบั้งไฟ

ไม่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาในการเขียนเพื่อบรรยายและอธิบายในการเขียนรายงานผลการวิจัย ทีมวิจัยจึงได้นำประเด็นที่ได้มาปรับปรุงวิธีการเก็บข้อมูลเป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึก ซึ่งทีมวิจัยได้แนวคิดว่าจะต้องปรับเปลี่ยนมาลองใช้วิธีการจัดเวทีเสวนา การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล การสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความต้องการมากขึ้น

ครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 11 – 12 ธันวาคม 2551 ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู มีทีมวิจัยส่งตัวแทนเข้าร่วมทั้ง 8 ทีม ะละ 2 คน ซึ่งได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงานผล เพื่อตอบคำถามการวิจัยได้ถูกต้อง สิ่งที่ทีมวิจัยได้นำมาปรับปรุง คือ รูปแบบ เครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และเขียนรายงานคือ ต้องให้ข้อมูลที่หลากหลาย เขียนรายงานโดยใช้ภาษาง่ายๆ และสามารถเขียนคำพูดของผู้ให้ ข้อมูลลงไปในงานด้วยก็ได้ เพื่อเป็นการยืนยันหรือเพิ่มน้ำหนักของข้อมูล

ครั้งที่ 5 การจัดเวทีเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานของทีมวิจัยที่วัดศรีสว่าง ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินงานวิจัยในช่วงเวลาที่ผ่านมา เปรียบเทียบกระบวนการดำเนินงานให้เห็นข้อแตกต่างแนวทางปรับปรุงพัฒนาของแต่ละทีมและการนำไปเขียนรายงานผลการวิจัย

ครั้งที่ 6 การสะท้อนผลการเขียนรายงานวิจัย ซึ่งการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญที่อ่านรายงานความก้าวหน้าการดำเนินการวิจัยของทีมต่างๆ ที่ส่งไป การจัดกิจกรรมครั้งนี้ ทำที่บ้านหนองเล้าข้าว อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู และบ้านโนนสมบูรณ์ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อเดือนเมษายน 2552 ซึ่งทีมวิจัยฝั่งแดง ส่งทีมงานเข้าร่วมประชุม ณ บ้านโนนสมบูรณ์ จำนวน 5 คน

ครั้งที่ 7 ทีมวิจัยได้ส่งทีมงานไปร่วมอบรมพัฒนาการเขียนรายงานการวิจัย ณ บ้านกุดร่อง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งบุคลากรที่เข้าร่วมอบรมมีจำนวน 5 คน คือ 1 นายสฤติย์ นาสมนต์ 2. นางยุพิน ศรีหรั่ง 3. นางวิไล ชุ่มมาตร 4. นายเรงชัย นครราช 5. นายอาทร ทองเป้า การไปในครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบวนการเขียนวิจัย รวมถึงรายงานความก้าวหน้าของการวิจัย และศึกษารูปแบบวิธีการเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ครั้งที่ 8 การนำทีมไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ โดยเดินทางไปร่วมงานนิทรรศการ ที่ จังหวัดยโสธร ทีมวิจัยเดินทางไปศึกษาดูงานในครั้งนี้เพื่อไปศึกษากระบวนการ ขั้นตอน และรูปแบบทำงานของทีมวิจัยท้องถิ่นของจังหวัดยโสธรที่ประสบผลสำเร็จ โครงการ “อ่านหนังสือให้เด็กฟัง” พร้อมนี้ทางโรงเรียนบ้านฝางแดงก็ได้นำคณะครูในโรงเรียนร่วมชมนิทรรศการด้วย เพื่อจะได้นำรูปแบบการวิจัยมาพัฒนาให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านการ มีทักษะการอ่านหนังสือ ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

3. การกำหนดประเด็นศึกษา

ก่อนที่จะมีการกำหนดโจทย์การวิจัยหรือชื่องานวิจัย ทีมวิจัยมีการประชุมวิเคราะห์สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนในชุมชนสรุปผลและนำมาเป็นหัวข้อวิจัย ในตอนแรกทีมมีมติตกลงกำหนดชื่องานวิจัยคือ “ การศึกษาพฤติกรรม และแก้ไขปัญหาการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนใน 5 ชุมชน ตำบลฝางแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ” ต่อมาได้เชิญผู้ประสานงานโครงการจากสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภูมาร่วมประชุมให้ข้อชี้แนะก่อนส่งโครงการ และได้รับการเสนอแนะว่าหัวข้อเรื่องที่กำหนด เป็นเนื้อหาที่ยากและกว้างเกินไปไม่ทราบว่า จะศึกษาอะไร ควรจะมองหาสิ่งที่ปัญหาที่แท้จริง หรือสิ่งที่เด่นชัดในชุมชนมาเป็นตัวกำหนดประเด็นศึกษา ทีมวิจัยได้มีมติตกลงว่าสภาพดั้งเดิมมีจุดเด่นคือ การถือศีตประเพณีเป็นวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด ต่อมากระแสสังคมเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมเหล่านั้นก็พลอยเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จึงกำหนดโจทย์การวิจัยใหม่มีชื่อว่า

“เด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชนตำบลฝางแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู” และจากคำถามวิจัย วัฒนธรรมประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การดื่มสุราของเด็กและเยาวชนอย่างไร เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่ถูกต้องดีงาม โดยปราศจากการดื่มสุราด้วยวิธีใด ทีมวิจัยจึงนำมา กำหนดเป็นประเด็นศึกษา ดังนี้

3.1. การศึกษาบริบทชุมชน

ประวัติการก่อตั้งชุมชน สภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพความเชื่อและค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

3.2.การประกอบกิจกรรมพิธีงานประเพณีฮีต12 ของชุมชนฝางแดง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีการถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3.3 การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ในการประกอบพิธีงานประเพณีฮีต 12 ของชุมชนคือ

- เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องฮีตประเพณีที่ได้ถือปฏิบัติในชุมชนสืบไปอย่างไร
- บทบาทหน้าที่ของเด็กและเยาวชนในการปฏิบัติกิจกรรม ตามฮีตประเพณี
- พฤติกรรมแฝงหรือพฤติกรรมที่แทรกซ้อนที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนเมื่อชุมชนมีการประกอบพิธีตามฮีต

3.4 ผลกระทบอันเกิดจากการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนจากการร่วมประกอบกิจกรรมทางฮีตประเพณีได้แก่

- ผลที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อเด็กและเยาวชน เช่น การศึกษา สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ
- ผลที่เกิดต่อกครอบครัว
- ผลที่เกิดต่อชุมชนในท้องถิ่น

3.5 การร่วมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีฮีต 12 ของเด็กและเยาวชน อย่างสร้างสรรค์ เข้าใจ ความหมายที่แท้จริงและยั่งยืน จะทำได้อย่างไร

4. กลุ่มเป้าหมาย

จากหัวข้อวิจัยเด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานบุญประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชน ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อพิจารณาตามหัวข้อโจทย์การวิจัย จะเห็นว่า กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ได้จำกัดที่กลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่การศึกษาหาข้อมูลต้องเชื่อมโยงไปถึงทุกส่วนของชุมชน ทุกกลุ่มคนในหมู่บ้าน จึงจะได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงไปสู่การตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยได้ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้กำหนดไว้ดังนี้

4.1 กลุ่มเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งช่วงอายุไว้ดังนี้

- เด็กมีอายุ 6 - 12 ปีซึ่งเป็นวัยที่เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา
- เยาวชนมีอายุ 13 - 18 ปีซึ่งเป็นวัยที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
- มีอายุ 19 ปีขึ้นไป จัดอยู่ในกลุ่มผู้ใหญ่
- ในกลุ่มเด็กและเยาวชนยังแยกศึกษาเป็นการพิเศษหลายๆกลุ่ม ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในการดื่มสุรา เสพ สิ่งมีนเมาอีกเป็นกลุ่มพิเศษ

4.2 กลุ่มผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน แยกเป็น 2 กลุ่มมีกลุ่มผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในชุมชนโดยทั่วไป และผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในการดื่มสุราใช้สารเสพติด

4.3 กลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มนี้ประกอบด้วยผู้นำตามตำแหน่งหน้าที่ ได้แก่ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 17 คน ผู้นำที่ชุมชนให้เกียรตินับถือคือสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลฝางแดง จำนวน 10 คน

4.4. ภูมิปัญญา และผู้อาวุโสในชุมชน ในกลุ่มนี้ทีมวิจัยสรรหาจากผู้สูงวัยที่พอจะมีข้อมูลให้ข้อมูลในอดีตของชุมชนได้ และเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในพิธีกรรมทางฮีดประเพณี ของชุมชนเป็นลำดับ

5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้ส่วนมากจะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ ดังนั้นการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมีหลายรูปแบบหลายวิธี ทีมวิจัยต้องแบ่งงานและร่วมมือกันในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในแต่ละครั้งที่กำหนด ระยะแรกที่ทำกรวิจัยมีความเห็นว่า การเก็บข้อมูลแต่ละครั้งต้องเก็บข้อมูลจากงานฮีดประเพณีที่ชุมชนจัดขึ้น ในขณะนั้นเป็นช่วงเวลาที่ชุมชนกำลังประกอบกิจกรรมฮีดที่ 6 บุญบังไฟ บุญซาอะ (บุญเบิกบ้าน) ฮีดที่ 8 คือบุญเข้าพรรษา ทีมวิจัยได้กำหนดเครื่องมือเพื่อลงเก็บข้อมูล ไว้ดังนี้

5.1.แบบสังเกตและบันทึกข้อมูล

5.2.แบบสำรวจ

5.3.แบบสัมภาษณ์

จากการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลตามที่กำหนดในระยะแรกที่ทำกรวิจัยและเป็นการเก็บข้อมูลในประเพณีตามฮีดที่จัดขึ้นแต่ละครั้งข้อมูลที่ทีมวิจัยได้มาหรือค้นพบจะปรากฏออกมาเป็นสถิติ ตัวเลข หรือเป็นข้อมูลคำตอบตามกรอบที่ทีมวิจัยกำหนดให้ จึงไม่สามารถเจาะลึกไปถึงมูลเหตุปัจจัยหรือได้ข้อมูลที่แท้จริงที่จะนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้จึงมีการปรับเปลี่ยนวิธีเก็บข้อมูล ด้วยการสร้างเครื่องมือวิจัยเพิ่มเติมดังนี้

1.การจัดกลุ่มสนทนาตามประเด็นที่กำหนด

2.การจัดเวทีเสวนาเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย/ละกลุ่ม

3.การจัดค่ายเด็กและเยาวชน

4.การลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตัวต่อตัว

6. การเก็บข้อมูล

ดังที่กล่าวมาในข้อ 5 เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลในช่วงต้นที่เริ่มทำวิจัยทางทีมจะสร้างเครื่องมือลงเก็บข้อมูล เฉพาะในขณะที่ยุทธศาสตร์ร่วมกันประกอบกิจกรรมตามฮิตประเพณี ที่ชุมชนกำหนดขึ้นก่อนที่จะถึงงานฮิต ทีมวิจัยจะประชุมเพื่อออกแบบเครื่องมือ สร้างเครื่องมือแล้วแบ่งหน้าที่กันลงเก็บข้อมูลตามวิธีการที่ตกลงกัน ดังนี้

6.1 การเก็บข้อมูลงานฮิตประเพณีบุญบั้งไฟ

ซึ่งชุมชนฝั่งแดง ได้กำหนดในช่วงปลายเดือน พฤษภาคม ของทุกปี เป็นช่วงเวลาจัดงานประเพณี ทีมวิจัยได้ใช้เครื่องมือแบบสำรวจแบบบันทึก และการสังเกตเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยให้มีกลุ่มนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นผู้นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลในครอบครัวของตนเอง ที่การสอบถามจากผู้ปกครองแล้วบันทึกข้อมูลที่ได้ตามรายการที่กำหนดไว้พร้อมทั้งให้สังเกตพฤติกรรมการดื่มสุราของคนในครอบครัว ว่าในงานประเพณีนี้มีการดื่มสุราของคนในครอบครัวหรือไม่ ใครดื่มและดื่มมากน้อยเพียงใด ดื่มแล้วเกิดอะไรขึ้น นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างไรบ้างจากการประกอบกิจกรรมครั้งนี้ หลังจากนั้นให้นำมาส่งครู ครูเก็บรวบรวมเพื่อให้ทีมวิจัยนำมาวิเคราะห์และประมวลผล เก็บไว้เป็นข้อมูลศึกษาร่วมกับฮิตต่อไป นอกจากนั้นทีมวิจัยได้มอบหมายให้ทีมผู้นำชุมชนเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตของทีมวิจัยก็จะใช้วิธีเข้าร่วมในกิจกรรมและสังเกตการณ์โดยมีทีมวิจัยที่เป็นผู้นำชุมชนเป็นผู้เก็บข้อมูลซึ่งทีมวิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษาดังนี้

1. การใช้แบบบันทึกข้อมูลเพื่อศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานบุญบั้งไฟ ระหว่างวันที่ 24-25 เดือน พฤษภาคม 2551 รวมถึงการใช้ยาที่เกิดจากการประกอบกิจกรรม การดื่มสุรา ในช่วงระยะเวลาที่มีการดำเนินกิจกรรม ผลดี ผลเสีย ของการประกอบกิจกรรมบุญบั้งไฟ ดังนี้

1.1 การบันทึกข้อมูลให้นักเรียน บันทึกข้อมูลภายในครอบครัวของตนเอง และครอบครัวใกล้เคียง
จำนวน 1 ครอบครัว

1.2 ประเด็นหรือหัวข้อที่บันทึกข้อมูล ได้แก่

1.2.1 บ้านเลขที่ หมู่ที่ เพื่อทราบที่ตั้งอยู่ของครอบครัวที่บันทึกข้อมูล

1.2.2 จำนวนสมาชิกในครอบครัว เพื่อทราบถึงสภาพครอบครัว และตรวจสอบบุคคลผู้ร่วม
กิจกรรม ผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

1.2.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมประเพณี เพื่อตรวจสอบถึงบทบาทหน้าที่ และการมี

ส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรม

1.2.4 ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างการร่วมกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟเพื่อทราบผลกระทบและ

ลักษณะการใช้จ่ายเงินของแต่ละครอบครัว

1.2.5 ผลดี ผลเสียของการประกอบกิจกรรมบุญบั้งไฟ เพื่อทราบถึงทัศนคติ ข้อคิดเห็นในการ

ประกอบกิจกรรมบุญบั้งไฟในชุมชนที่ปฏิบัติในปัจจุบัน

1.2.6 บุคคลในครอบครัวที่ดื่มสุราในระหว่างดำเนินกิจกรรมบุญบั้งไฟเพื่อทราบจำนวนบุคคล
ที่ดื่ม ช่วงอายุของผู้ที่ดื่ม และมูลเหตุของการดื่ม

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสังเกตและบันทึกในช่วงเวลาที่มีการประกอบกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีบุญเดือนหก หรือบุญบั้งไฟ ซึ่งมีการจัดร่วมกันทั้ง 5 หมู่บ้าน ในเดือนพฤษภาคม 2551 รวมไปถึงบุญซำฮะ หรือบุญเบิกบ้าน ซึ่งทำหลังบุญบั้งไฟ 1 วัน การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ทีมวิจัยพบปัญหาอุปสรรคค่อนข้างมาก เนื่องจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลครั้งแรก ทีมวิจัยได้นำประเด็นปัญหาที่พบนำเสนอในเวทีเสวนา และได้รับคำแนะนำจากทีมวิจัยอื่น และได้นำมาปรับปรุง แก้ไขวิธีการเก็บข้อมูลในครั้งต่อไป

6.2 การเก็บข้อมูลในฮ็อตที่ 8 เป็นการทำบุญเข้าพรรษา ทีมวิจัยก็จัดประชุมสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเครื่องมือที่สร้างขึ้นจึงเป็นแบบสำรวจ การเก็บรวบรวมข้อมูลเก็บโดยทีมวิจัย 15 คน จัดแบ่งทีม ตามหมู่บ้าน หมู่ละ 3 คน โดยนำแบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจที่ทำขึ้นไปเก็บข้อมูลตามครัวเรือนในหมู่บ้านที่รับผิดชอบ แล้วนำมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้ แปลผล และจัดเก็บเพื่อศึกษาต่อไปงานฮ็อตจะเป็นฮ็อตที่ชุมชนประกอบกิจกรรมโดยใช้วัดเป็นสถานที่ทำกิจกรรม ผู้ประกอบพิธีจะเป็นผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำหมู่บ้านการเก็บข้อมูลในฮ็อตประเพณีนี้ จึงเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้วิจัย คือทีมผู้นำชุมชนเป็นหลักซึ่งการจัดเก็บข้อมูลทีมวิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และประเด็นศึกษาตามหัวข้อที่ 3 ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เพื่อทราบถึงที่ตั้งอยู่ของผู้ตอบแบบสำรวจ รายละเอียดส่วนตัวของผู้กรอกแบบสำรวจ
ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมวันเข้าพรรษา เพื่อตรวจสอบการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์การตั้งจิตอธิษฐานทำความดีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และความรู้ความเข้าใจในฮ็อตประเพณี
ตอนที่ 3 ปัญหา/ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมประเพณีเข้าพรรษา

การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ทีมวิจัยพบปัญหาในลักษณะเดิม ข้อมูลที่ได้เป็นลักษณะเชิงสถิติ ยังขาดข้อมูลในเชิงคุณภาพ ขาดข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ทีมวิจัยได้เชิญผู้ประสานงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ได้มาให้คำแนะนำเพิ่มเติม รวมถึงคำแนะนำจากทีมวิจัยอื่นจากการร่วมเวทีเสวนา ทีมวิจัยจึงได้แนวทางการจัดเก็บข้อมูลในครั้งต่อไป

6.3 การเก็บข้อมูลในครั้งที่ 12 บุญกุฐิน

ในการทำบุญกุฐินในครั้งนี้ เป็นกุฐินส่วนตัว ผู้เป็นเจ้าภาพ คือ คุณพ่อชนะชัย สัวเหม ราษฎรบ้านสง่านาเพียง ทีมวิจัยจึงใช้เป็นเวทีสัมภาษณ์เก็บข้อมูล และเป็นการทดลองจัดงานกุฐินปลอดเหล้า ประกอบกับกระแสเชิญชวนจากหลวงพ่อยอม กัลยาโณ การจัดงานในครั้งนี้ได้มีทีมวิจัยเข้าสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการจัดงาน ทีมวิจัยได้อาศัยช่วงเวลาในขณะรับประทานอาหารในการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากว่า ช่วงเวลาดังกล่าว กลุ่มคนผู้ร่วมงานจะนั่งรวมกันเป็นกลุ่ม และช่วงเวลาที่ทีมวิจัยได้สอบถามผู้ร่วมกิจกรรมบุญกุฐินปลอดเหล้าในครั้งนี้อีกครั้ง หลังจากที่ทางเจ้าภาพได้ทำการทอดกุฐินในช่วงเช้าเสร็จแล้ว ซึ่งประเด็นที่ทีมวิจัยสอบถาม สัมภาษณ์ในครั้งนี้ คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดบุญกุฐินปลอดเหล้า โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ มีทั้งกลุ่มเด็ก และเยาวชน นอกจากการสัมภาษณ์ สอบถามแล้ว ทีมวิจัยยังได้สังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอน ว่ามีการดื่มสุราในงานหรือไม่ การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ทีมวิจัยไม่ได้ใช้แบบสัมภาษณ์เข้าไปถามกลุ่มเป้าหมายแต่ได้ศึกษาข้อคำถามตามวัตถุประสงค์งานขึ้นใจเมื่อสอบถาม สัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายแล้วทีมวิจัยได้กลับมามบันทึกข้อมูลไว้ในกระดาษ และนำข้อมูลนั้นมาร่วมกันวิเคราะห์อีกครั้ง

6.4 การเก็บข้อมูลแบบเสวนากลุ่ม

เมื่อทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในลักษณะของแบบบันทึก แบบสำรวจ แบบสอบถาม ปรากฏว่าข้อมูลที่ทีมวิจัยได้นั้นเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ คำตอบที่ออกมาไม่สามารถที่จะตอบคำถามการวิจัยได้ ทีมวิจัยจึงจัดประชุม นำปัญหาที่พบในการเก็บข้อมูลมาร่วมกันวิเคราะห์ ทีมวิจัยมีความเห็นตรงกันว่าน่าจะลองเปลี่ยนวิธีการเก็บข้อมูลใหม่ โดยนำเอาความรู้ คำเสนอแนะจากการร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากทีมวิจัยอื่น คำแนะนำของผู้ประสานงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู มีทีมวิจัยเสนอว่าควรที่จะจัดเก็บข้อมูลในลักษณะเสวนากลุ่มลองดู ทีมวิจัยจะกำหนดหัวข้อคำถามในการเสวนาโดยเอาวัตถุประสงค์ และคำถามของการวิจัยเป็นเกณฑ์ การเสวนาจะต้องมีทีมวิจัยร่วมอยู่ด้วยทุกกลุ่ม และคอยพยายามแทรกประเด็นคำถามเข้าไปในวงเสวนา กลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้ ทีมวิจัยได้เชิญกลุ่มเด็ก และเยาวชนที่ไม่มีภาวะเสี่ยงในการดื่มสุรา กลุ่มเด็ก และเยาวชนที่มีภาวะเสี่ยง กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุในชุมชน กำหนดช่วงเวลาในการเสวนา เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าเป็นการกินข้อมูลให้กับกลุ่มเป้าหมาย และช่วงบ่ายเป็นการเสวนากลุ่ม การเสวนาเพื่อเก็บข้อมูลของทีมวิจัยมี 2 ครั้ง เนื่องจากว่าในครั้งแรกปัญหาที่พบคือ ทีมวิจัยได้เชิญเจ้าหน้าที่ตำรวจมาให้ข้อมูลด้านกฎหมายในช่วงเช้า กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงจึงไม่ร่วมกิจกรรมในช่วงบ่าย ทำให้ขาดข้อมูลของเด็ก และเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง การจัดเวที

เสวนาในครั้งที่ 2 นั้น ทีมวิจัยใช้วิธีการเชิญทีมวิทยากรบุคคลภายนอก เชิญนักร้อง (เอ็นขวัญ วรรณญา) มาเป็นจุดดึงดูดความสนใจ ทำให้เด็ก และเยาวชนกลุ่มเสี่ยงอยู่ร่วมกิจกรรม ทีมวิจัยได้แทรกกระบวนการเก็บข้อมูลในเวทีเสวนา และในช่วงที่ทำกิจกรรมจะจัดให้แสดงความสามารถด้วยการร้องเพลง ร่วมกับทีมงานของเอ็นขวัญ ทำให้ทีมวิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ได้

6.5 การเก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์(จับเข้าคุย)

เมื่อทีมวิจัยได้รับข้อมูลจากกลุ่มเด็ก และเยาวชน ที่มีพฤติกรรมปกติ กลุ่มเด็ก และเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง แล้ว ทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดประชุม และแจกแจงข้อมูลร่วมกัน เปิดโอกาสให้ทีมวิจัยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ ทีมวิจัยเก็บข้อมูลหลายครั้ง มีข้อมูลเชิงสถิติ และข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ทีมวิจัยได้เชิญ ผู้ประสานงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาร่วมให้แนวคิดด้วย ปรากฏว่าทีมวิจัยยังมีความต้องการยืนยันข้อมูลอีกครั้ง จึงหารือกัน และมีมติใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ที่มีพฤติกรรมดื่มสุรา แยกตามหมู่บ้าน และจัดแบ่งทีมวิจัยที่เป็นเยาวชน และเยาวชนแกนนำที่ทีมวิจัยได้เชิญเข้าร่วมดำเนินการวิจัยอีก หมู่บ้านละ 5 คน รวมเป็น 25 คน การลงเก็บข้อมูลในครั้งนี้ สาเหตุที่ได้มอบหมายให้เยาวชนเป็นผู้ดำเนินการ เพราะกลุ่มเป้าหมายจะมีความสนิทสนมกัน

6.6 การเก็บข้อมูลด้วยการจัดค่าย เยาวชนรักถิ่น

ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลมาหลากหลายรูปแบบ และได้ข้อมูลเพียงพอต่อการวิเคราะห์ และจะนำไปสู่การทดลองปฏิบัติการ ดังนั้นทีมวิจัยจึงจัดประชุม และมีมติที่จะจัดค่ายเยาวชนรักถิ่นขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อคืนข้อมูลให้กับเยาวชน ให้เยาวชนได้แสดงความสามารถ ช่วยวิเคราะห์ข้อมูล และเติมเต็มข้อมูล การจัดค่ายในครั้งนี้ทีมวิจัยได้จัด ณ ฟาร์มสาธิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ทีมวิจัยเมื่อได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามสัปดาห์แต่ละสัปดาห์ แล้วทีมวิจัยได้จัดประชุมเพื่อจัดเก็บรวบรวมข้อมูลตามหมวดหมู่และตามลักษณะของเครื่องมือพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ครั้งที่ 1 ทีมวิจัยได้จัดเก็บข้อมูลในงานประเพณีบุญเดือน 6 บุญบั้งไฟ เครื่องมือที่ทีมวิจัยใช้เก็บข้อมูลคือ แบบสังเกตและบันทึกข้อมูล หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสร้างตารางเพื่อแบ่งแยกข้อมูลตามลักษณะของแบบบันทึก ตามข้อคำถาม แจกแจงความถี่ ซึ่งเครื่องมือที่ทีมวิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้พบข้อบกพร่องอยู่หลายจุด ซึ่งส่งผลต่อการ

วิเคราะห์ข้อมูล เมื่อทีมวิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วได้ทำการบันทึกหาค่าเฉลี่ย ความถี่ด้วยคอมพิวเตอร์

หลังจากที่ทีมวิจัยได้จัดเก็บข้อมูล รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในงานประเพณีบุญบั้งไฟแล้ว ทีมวิจัยได้จัดเก็บข้อมูลในงานประเพณีสัตรีที่ 8 ก็เนื่องจากว่าบุญเดือน 7 นั้นชุมชนฝั่งแดงได้ขึ้นไปทำในเดือน 5 ร่วมกับบุญตรุษสงกรานต์แล้ว

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ครั้งที่ 2 ทีมวิจัยได้ทำการจัดเก็บข้อมูลในช่วงงานบุญประเพณีสัตรีที่ 8 บุญเข้าพรรษา การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ทีมวิจัยได้ใช้แบบสำรวจ แบบเลือกตอบ หลังจากนั้นทีมวิจัยได้ทำการเก็บรวมข้อมูลในลักษณะเดียวกันกับบุญบั้งไฟ และสรุปข้อมูลแยกย่อยเป็นตาราง แยกตามประเด็นคำตอบ แต่ละข้อ ทีมวิจัยได้มีประสบการณ์ และมีบทเรียนมาแล้วจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานบุญบั้งไฟ ทีมวิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเดิม โดยใช้ทีมวิจัยทั้ง 15 คน ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ว่าข้อมูลที่ได้อาจเป็นลักษณะใด ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัย ทำให้ได้การจัดหมวดหมู่ มีความชัดเจนมากขึ้น

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลครั้งที่ 3 เนื่องจากว่าการเก็บข้อมูลครั้งที่ผ่านมามีทีมวิจัยได้พบปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้อาจเป็นข้อมูลเชิงสถิติ ขาดข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นเมื่อทีมวิจัยได้เปลี่ยนวิธีการเก็บข้อมูลเป็นการเสวนากลุ่ม ทำให้เริ่มมองเห็นข้อมูลในเชิงคุณภาพ ทีมวิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล แยกเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะของคำตอบ แจกแจงตามวัตถุประสงค์ ประมวลผลด้วยการเขียนข้อคำตอบ แล้วเขียนความถี่ของข้อมูล และหาค่าเฉลี่ย

การรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลครั้งที่ 4 จากการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งที่ผ่านมา ข้อมูลยังไม่เพียงพอ และยังไม่สามารถตอบคำถามของการวิจัย ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูล ด้วยการเสวนากลุ่มอีกครั้ง แต่ใช้วิธีการจัดเก็บรูปแบบใหม่ รวบรวม และวิเคราะห์ ในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันกับครั้งที่ 3 แตกต่างกันในครั้งนี้ ทีมวิจัยได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน

การรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ครั้งที่ 5 ในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ทีมวิจัยมีแนวคิดที่จะให้เด็กและเยาวชน ได้แสดงออกทางความคิด และช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ทีมวิจัยได้จัดรวบรวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ และได้จัดค่ายเยาวชนรักถิ่นขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 4 ข้อ คือ 1.เก็บข้อมูลให้กับเยาวชน 2.วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันระหว่างทีมวิจัย และเยาวชน 3.ทดลองจัดเวทีให้เยาวชนได้แสดงออก 4. เก็บข้อมูลเพิ่มเติมซึ่งการดำเนินการในครั้งนี้ใช้เวลา 2 วัน 1 คืน

8. การคืนข้อมูล

ตามปฏิทินปฏิบัติงานที่ทีมวิจัยกำหนดไว้ เมื่อได้ดำเนินงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลได้เพียงพอ ควรมีการสะท้อนข้อมูลคืนไปยังชุมชนและสาธารณะเพื่อให้ชุมชนรับรู้การทำงานของทีมวิจัยเกิดความตระหนัก

ในปัญหาร่วมกัน พร้อมทั้งจะร่วมแก้ไขปัญหา เป็นวิธีการหนึ่งของการประชาสัมพันธ์การทำงานและแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน ทีมวิจัยจึงมีการคืนข้อมูลที่ศึกษา และกลับคืนสู่ชุมชนด้วยวิธีการต่อไปนี้

8.1การจัดประชุมจัดเวทีเสวนา โดยได้เชิญตัวแทนจากชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้านมาร่วมรับทราบข้อมูล และสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานวิจัยให้ประสบผลสำเร็จ เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา เด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมเวทีหมู่บ้านละ 10 คน เป็นตัวแทนคุ้ม ผู้นำองค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่ม อาสาสมัครหมู่บ้านกลุ่มกองทุนเงินล้าน ผู้ปกครองนักเรียน

8.2 การจัดค่ายเด็กและเยาวชน เป็นการจัดเวทีให้เยาวชนมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกัน

และกันโดยมีทีมแกนนำเยาวชน ซึ่งเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมและลงพื้นที่ทำการวิจัย นำข้อมูลที่ตนได้ศึกษาเรียนรู้โดยเฉพาะในเรื่องภูมิหลังของชุมชน การถือ

ปฏิบัติตามฮีตประเพณีของชุมชนเป็นการขยายผลการค้นหาไปสู่เยาวชนในชุมชน ให้ได้รับรู้เห็น

คุณค่าความสำคัญเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือและร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาท้องถิ่น

8.3 การแจ้งให้ทราบในการประชุมชาวบ้าน ในแต่ละเดือนผู้นำชุมชนจะมีการจัดประชุมชาวบ้านเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารทางราชการให้ประชาชนรับทราบและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในโอกาสที่ทีมวิจัยก็ได้แจ้งความคืบหน้า ความเป็นมาเป็นไปสิ่งที่ได้จากการทำวิจัยของทีมวิจัยให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง

9. การนำผลการวิจัยมาทดลอง

เมื่อทีมวิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผล มีการคืนข้อมูลสู่ชุมชนและจัดเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนแนวคิดหาแนวทางพัฒนาแก้ไขปัญหาพฤติกรรมการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน

ร่วมกันแล้ว เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติหรือรูปแบบวิธีแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับมูลเหตุปัจจัยที่ค้นพบ จึงได้ทดลองปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนด ดังนี้

9.1 การใช้หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัย และผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านก็เป็นคนที่ไม่ชอบดื่มสุราสามารถเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนได้ การประชาสัมพันธ์ ลด ละ เลิก เหล้า ของผู้ใหญ่ ผู้ปกครองให้เป็นเยี่ยงอย่างที่ดีคือ ทำดีให้เด็กดู หากผู้นำใช้วิธีนี้บ่อยๆ ต่อเนื่องจะมีผลต่อการดื่มสุราของคนในชุมชนหรือไม่อย่างไร

9.2 การทดลองทำบุญตามฮีตประเพณีปลอดเหล้า ทีมวิจัยได้ทดลองในงานบุญกฐิน ปี 2551 ซึ่งเป็นกฐินส่วนตัวมีเจ้าภาพ ทางทีมวิจัยได้นำกระแสสังคมการเชิญชวนประชาสัมพันธ์ กฐินเหล้า กฐินบาป ทางสื่อโทรทัศน์ให้เจ้าภาพจัดงานทราบและพูดคุยทดลองจัดงานกฐินโดยไม่ต้องมีเหล้ามารับแขกคนที่มาร่วมงานทำบุญ และตามมาด้วยงานต่างๆ เช่น ฉาปนกิจศพ และอุทิศส่วนกุศล

9.3 การจัดค่ายเยาวชนคนรักถิ่น ทีมวิจัยได้มีการทดลองจัดเวทีให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเข้าร่วมทำงานร่วมกันแสดงบทบาทภาวะผู้นำ ผู้ตาม การถ่ายโอนความรู้เกี่ยวกับฮีตประเพณีทั้ง 12 ฮีตที่ชุมชนถือปฏิบัติ การแสดงทัศนคติ วิพากษ์วิจารณ์ข้อดีและข้อเสียของการดื่มสุรา การมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีรวมทั้งการจัดตั้งองค์กรของเยาวชนหรือกลุ่มเยาวชนให้มีระบบโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนมีการดำเนินการในชุมชนโดยเฉพาะการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจำนวน 75 คน

9.4 การทดลองจัดกิจกรรมส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ไร้แอลกอฮอล์ซึ่งมีการจัดในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2552 โดยกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ผ่านการเข้าค่ายที่สถานีฟาร์มฝึกทักษะนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น บ้านนาดอกไม้ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 7-8 ธันวาคม พ.ศ. 2552 ร่วมกันจัดกิจกรรมส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ในลักษณะรื่นเริง เลี้ยงฉลองมีอาหารร่วมสังสรรค์จากเวลา 19.00 น ของวันที่ 31 ธันวาคม ถึงวันใหม่ในปีใหม่ โดยไม่ต้องพึ่งเหล้า บรรยากาศงานจะเป็นอย่างไร

10. การสรุปผลและรายงานผลการวิจัย

เมื่อทีมวิจัยได้ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา จากการใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสังเกต แบบสำรวจแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ที่ลงเก็บข้อมูลในโอกาสที่ชุมชนประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณี เพื่อสรุปผลสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัย แต่ทีมวิจัยต้องพบปัญหาไม่สามารถนำข้อมูลมาเชื่อมโยงไปสู่มูลเหตุปัจจัยของการดื่ม ไม่แน่ใจในข้อมูลที่ได้ จึงเปลี่ยนวิธีเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ก่อนจะมีการเปลี่ยนรูปแบบวิธีเก็บข้อมูล ทางทีมวิจัยต้องส่งทีมงานเข้าร่วมประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยอื่น และมีผู้เชี่ยวชาญมาให้อาสาแนะหลายครั้ง ทำให้เสียเวลาในการดำเนินการไปมาก เมื่อเก็บข้อมูลใหม่

ด้วยวิธีการที่เห็นว่าเหมาะสม จึงได้ข้อมูลที่สามารถนำมาประกอบการศึกษา วิเคราะห์ สรุปผล ได้ แต่ก็เกิดปัญหาตามมาอีก คือ ทีมงานไม่เข้าใจกระบวนการเขียนรายงานผลต้องเสียเวลาส่งทีมงานไปศึกษา ทำความเข้าใจ ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญหลายต่อหลายครั้ง

บทที่ 3

บริบทชุมชน

ทีมวิจัยได้ศึกษาค้นคว้าบริบทของชุมชนฝั่งแดง 5 หมู่บ้าน ในตำบลฝั่งแดงจากเอกสาร(บันทึกของอดีตกำนันตำบลฝั่งแดง คุณพ่อ คำศรี เป้ามี) และคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชน ตามลำดับ ดังนี้

1. ภูมิหลังของชุมชน
2. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน
3. สภาพของชุมชนในยุคปัจจุบันและปัญหาการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในการร่วมกิจกรรมตามสิทธิประเพณี

1. ภูมิหลัง

เมื่อปี พ.ศ.2438 ได้มีกลุ่มคนที่เป็นเครือญาติกัน อพยพ ย้ายถิ่นฐานมาจาก อำเภอวังสะพุง จังหวัด

เลย จำนวน 10 ครอบครัว รวม 35 คน ซึ่งประกอบด้วย 4 ตระกูล ดังนี้ 1. ตระกูล อุดทา มีผู้นำคือ นายเพ็ง อุดทา 2.ตระกูล ขอดตา มีผู้นำคือ นายใบ ขอดตา 3. ตระกูลภักดี ผู้นำคือ นายทา ภักดี

4. ตระกูล ชำนิ ผู้นำคือ นายคำแอ๊ะ ชำนิ กลุ่มคนเหล่านี้มีอาชีพการเกษตร เลี้ยงสัตว์ การเดินทางในสมัยนั้น จะต้องเดินเท้า โดยวัดอุปประสงค์ในการ

เดินทางครั้งนั้นๆ เพื่อหาแหล่งที่อยู่อาศัยใหม่ ไกลแหล่งทำมาหากิน เมื่อทั้ง 10 ครอบครัว ได้เดินทางมาถึงพื้นที่ของชุมชนฝั่งแดงในปัจจุบัน พบว่ามีพื้นที่เหมาะสม เนื่องจากว่ามีพื้นดินที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำพะเนียงไหลผ่าน มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่ามาก เช่น กวาง เสือ ช้าง นก และสัตว์อื่นอีกมากมาย กลุ่มคนดังกล่าวเห็นว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ในการทำการเกษตร และล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารได้ จึงได้ตัดสินใจสร้าง

หลัก ปักฐาน ปลุกกระท่อม ทางด้านทิศเหนือของแม่น้ำ(ลำพะเนียง) ซึ่งกระท่อมปลูกด้วยไม้ไผ่ป่าเปลือกไม้ และใช้เครือไม้ เถาวัลย์ในการมัด อุปกรณ์ในการปลุกกระท่อมสมัยนั้น มีเพียงแค่มัด ขวานจึงทำให้การก่อสร้างเป็นไปด้วยความยากลำบากเมื่อปลุกกระท่อมเสร็จก็ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านโดยนำเอาหนองน้ำชื่อหนอง หลุบช้างซึ่งเป็นสถานที่ที่มีช้างป่ามาอยู่รวมกันจำนวนหลายเชือกและมีป่าล้อมรอบโดยตั้งชื่อว่าบ้านเก่าไพรสาร แต่ทว่ายังไม่ได้มีการตั้งชื่อเป็นทางการ

หลังจากนั้นประมาณ ปี พ.ศ. 2443 คนในหมู่บ้านได้เกิดโรค ไข้ป่าขึ้น แต่ละครอบครัวจึงได้ปรึกษารื้อกัน และเชื่อว่า สาเหตุที่เป็นอย่างนั้นเพราะ ตำแหน่งของหมู่บ้านไม่ถูกต้อง และชื่อของหมู่บ้านไม่เป็นมงคล จึงได้ตัดสินใจอพยพ ย้ายถิ่นฐาน จากทางทิศเหนือของลำพะเนียง มาปลุกกระท่อม ริมฝั่งแม่น้ำลำพะเนียงทางด้านทิศใต้เมื่อปลุกกระท่อมเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงพากันสำรวจพื้นที่โดยรอบ พบว่ามี ดินริมฝั่งแม่น้ำนั้นมีสีแดง และมีคนที่อยู่ต่างหมู่บ้านไม่ทราบชัดว่ามาจากที่ใด ได้มาปั้นหม้อดิน ไหดิน และสร้างเตาเผาขึ้นริมฝั่งแม่น้ำพะเนียงกลุ่มคนในยุคนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ มีการทำมาหากินตามธรรมชาติเนื่องจากธรรมชาติแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ในขณะนั้นยังไม่มีมีการตั้งชื่อหมู่บ้านอย่าง

เป็นทางการ จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2470 คนในหมู่บ้านได้นำลักษณะของดินที่มีสีแดง และมีอยู่บริเวณฝั่งแม่น้ำลำพะเนียงมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านคือบ้านฝั่งแดง จนถึงปัจจุบัน หลักฐานชิ้นสำคัญที่บ่งบอกว่าคนสมัยนั้นมีความสามารถในการปั้นหม้อดิน ไหดิน และเครื่องปั้นอื่นๆ คือ เตาเผาสำหรับเผาหม้อดิน ไหดิน ฯ ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำลำพะเนียง ทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน มีสภาพชำรุด แต่ก็ยังสามารถมองเห็นเป็นโครงสร้างเตาเผาอยู่ ทางด้านทิศตะวันตกของบ้านฝั่งแดงนั้น มี หมู่บ้านเล็ก ๆ ชื่อ บ้านโจด (บ้านวังเขมในปัจจุบัน) เป็นหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน แต่สมัยก่อนเป็นป่าที่รก อุดมสมบูรณ์ทำให้การเดินทางไปมาหาสู่กันค่อนข้างลำบาก

เมื่อปีพ.ศ.2470 ได้มีการตั้งชื่อหมู่บ้านอย่างเป็นทางการชื่อบ้านฝั่งแดง ในปี พ.ศ.2473 นายใบ ยอดดา ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มคนที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ตั้งแต่แรกก็ได้รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนแรกของบ้านฝั่งแดง การปกครอง ดูแล รักษาความสงบในหมู่บ้าน โดยยึดถือตามวัฒนธรรมเดิม วินัยทางพระพุทธศาสนา มาเป็นหลักการปกครอง และได้ทำหน้าที่ในฐานะผู้นำหมู่บ้านอยู่ 9 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2482 บ้านฝั่งแดง ได้เลือก

ผู้ใหญ่บ้านใหม่ และ นายจันทร์ ยอดดา ซึ่งเป็นเครือญาติของนายใบ ยอดดา ก็ได้รับตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน แทน ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ได้มีกลุ่มคนอพยพ ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกับกลุ่มคนกลุ่มเดิม โดยกลุ่มคนที่ย้ายมาใหม่ มาจาก จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่ย้ายมาจากหมู่บ้านหนองเชียงซุย บ้านโสกเต้ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น โดยกลุ่มคนที่ย้ายมานั้นมีอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ เป็นส่วนใหญ่ ผู้คนในสมัยนั้นมีความเป็นอยู่ที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน โดยเฉพาะการทำนาสมัยนั้นยังเป็นการทำนาปี นาไร่ เก็บเกี่ยวปีละ 1 ครั้ง และยังใช้ วัว ควาย ในการไถนา กินอยู่แบบพอเพียง พึ่งพิง อาศัย ธรรมชาติ หากินกับธรรมชาติ เป็นหลัก

การดำเนินชีวิตในระหว่างที่ตั้งหมู่บ้านนั้น บ้านฝั่งแดงจะมีความเชื่อในเรื่องของ “ภูมิจิ” (เจ้าที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ รักษาสถานที่แห่งนั้นๆ) เช่น เชื้อเจ้าผีดอนตาปู หลักบ้าน(หอพระพุทธร) ดูปดาแฮก ตามหัวไร่ปลายนา (ศาล ที่ชาวบ้านสร้างไว้สำหรับผีไร่ผิวนา ได้อาศัยอยู่) มีการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น

1. หากมีคนตายในหมู่บ้าน กลุ่มคนในหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติตามประเพณีดังนี้

1. ไม่ทอผ้า
2. ไม่ตัดไม้ ตัดฟันเข้าในหมู่บ้าน
3. ไม่ดำข้าว
4. ไม่ซักผ้า
5. และไม่ทำงาน

2. วันพระ 8 ค่ำ และวันพระใหญ่ 15 ค่ำ กลุ่มคนในหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติดังนี้

1. ไม่ใช้แรงงานสัตว์ ทำร้ายสัตว์ ฆ่าสัตว์
2. ไม่ตัดไม้ ตัดฟัน ไล่เกวียนผ่านมาในหมู่บ้าน
3. ไม่ดำข้าว

ซึ่งหากมีคนในหมู่บ้านกระทำผิดตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว เชื่อว่าจะบังเกิดสิ่งที่ไม่ดีกับหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านจะเกิดเจ็บป่วย ตายติดต่อกันหลายศพ ดังนั้นคนในหมู่บ้านจึงเกิดความกลัว จึงไม่มีใครกล้าทำผิดกฎประเพณีของหมู่บ้าน

เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คนในหมู่บ้านจะยึดถือปฏิบัติตามฮีต 12 เดือน ปฏิบัติตามกอง 14 ที่คนในหมู่บ้านยึดถือปฏิบัติมาตลอด ถึงแม้กลุ่มคนที่ย้ายมาจะมีถิ่นฐานต่างกัน แต่การปฏิบัติตามฮีต 12 กอง 14 ก็มีลักษณะที่คล้ายกัน และจะต้องปฏิบัติตามกลุ่มคนเดิมที่อาศัยอยู่ก่อน (เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม)

1.1 อาชีพของคนในชุมชนฝั่งแดงในอดีต

คนในชุมชนฝั่งแดงเดิมนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ปลูกฝ้าย ปลูกยาสูบ ปลูกปอ เมื่อได้รับผลผลิตก็จะนำไปขายต่างหมู่บ้าน การเลี้ยงหม่อน เพื่อเอาไหม มาถัก ทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งก่อนการทำนาจึงจะมีการทำบุญบั้งไฟเพื่อขอฝนจากพระยาแถน คนในชุมชนอาศัยแรงงานควายในการไถ คราด ใช้ปู้ยคอก เป็นหลัก และเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวคนในชุมชนก็จะมีการร่วมแรงกันเก็บเกี่ยวข้าวเรียกว่า “ลงแขกเกี่ยวข้าว” โดยไม่มีค่าจ้าง เพียงแต่เจ้าของนาจะทำอาหารเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วย หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จก็มีได้เร่งรีบ มีการนำข้าวมากองรวมกันเรียกว่า “ลอมข้าว” และจะมีพิธีกรรมบูชาคุณพระแม่โพสพ พระแม่ธรณี ด้วยการทำบุญคุณตาน จากนั้นก็จะเริ่มตีข้าวด้วย ม้าตีข้าว(ไม้แผ่น มีขาตั้งสำหรับฟาดมัดข้าว) การขนข้าวขึ้นมาใส่เล้าข้าว (ยุ้งฉาง) ก็จะใช้ควายลากเกวียน และคนในชุมชนจะช่วยเหลือกันตลอด ใครเก็บเกี่ยวเสร็จก่อนก็จะไปช่วยคนที่ยังเก็บเกี่ยวไม่เสร็จ ซึ่งเป็นวิถีของชุมชนฝั่งแดงสมัยนั้น การปลูกฝ้ายนั้นส่วนใหญ่จะทำการปลูกบนที่เนินสูง เช่น ปลายนา การปลูกฝ้ายก็จะใช้แรงงานควายเป็นหลัก ไม่ต้องดูแลมากเพราะดินมีความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตที่ได้ก็จะนำมาทำเป็นเครื่องนุ่งห่มเสียส่วนใหญ่ การปลูกยาสูบ นั้นถือเป็นอาชีพหนึ่งของชุมชนฝั่งแดง เนื่องจากคนสมัยนั้นยังมีการดูดยาเส้น ผู้หญิงก็จะเกี่ยวหมาก ยาเส้นมักจะมีทุกครัวเรือน การปลูกยาสูบนั้นจะปลูกกันบนพื้นที่เหมือนกับปลูกฝ้าย และ”โพน” (ลักษณะดินที่กองสูงขึ้นมาจากพื้น มีอยู่ตามภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) หลังจากที่ยาสูบเติบโตพอที่จะเก็บเกี่ยวได้แล้ว คนในชุมชนก็จะเก็บใบยาสูบมาชอยเป็นเส้นบางๆ ตากแดดให้แห้ง เรียกว่า “ยาเส้น” ครอบครัวใดที่ทำเยอะก็จะนำไปขายตามชุมชนอื่น แต่ส่วนใหญ่จะทำไว้บริโภคในครัวเรือน หลังจากนั้นประมาณ ปี พ.ศ. 2510 ชุมชนเริ่มปลูกปอ เนื่องจากมีการก่อสร้างโรงงานทอกระสอบที่จังหวัดอุดรธานี และโรงงานก็ได้ส่งเสริมให้คนในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงปลูกปอ ชุมชนฝั่งแดงก็เช่นเดียวกัน มีการปลูกปอกันมากขึ้น การปลูกฝ้ายน้อยลง ปลูกยาสูบน้อยลง และค่อยๆ หายไป เมื่อปลูกปอ ก็มีการเปลี่ยนแปลง เกิดการจ้างงานกันขึ้น เช่นการจ้างลอกปอ ทำให้คนในชุมชนก็เริ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

อีกวิถีชีวิตอย่างหนึ่งคือ การล่าสัตว์ ชุมชนฝั่งแดงในช่วงก่อตั้งหมู่บ้าน ป่าไม้ยังอุดมสมบูรณ์ และสัตว์ป่ายังมีมากมาย ทำให้คนในชุมชนสามารถล่าสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหารได้ แต่การล่าสัตว์นั้น จากการบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชน หากได้สัตว์ที่ตัวโต เช่น หมูป่า คนในชุมชนก็จะมีการแบ่งปันกัน แต่ไม่ปรากฏว่ามีการขาย เมื่อชุมชนขยายใหญ่ขึ้น ก็ต้องมีการขายพื้นที่ทำการเกษตร เกิดการถาก ถางป่าไม้ในพื้นที่ ทำให้สัตว์ป่าเริ่มลดลง อาชีพนี้ก็ค่อย ๆ หายไป ชุมชนก็ยังมีสัตว์ที่ถือได้ว่าคู่กันกับอาชีพเกษตรกรรมคือควาย ควายถือได้ว่าเป็นทั้งแรงงาน และสามารถแปลงเป็นเงินได้เช่นกัน ในยุคแรกเริ่มจนถึง ประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีเทคโนโลยีใหม่มาแทนควาย นั่นก็คือ รถไถนาเดินตาม คนในชุมชนเริ่มเห็นความสบายและรวดเร็วในการทำนา จึงเริ่มเลิกใช้ควาย แต่หันมาซื้อรถไถนาเดินตามกันมากขึ้น และประมาณปี พ.ศ.2532 ควายก็ไม่ได้ไถนาอีกเลย คนเริ่มขายควายไปเรื่อยๆ จนถึงประมาณปี พ.ศ.2549 ควาย ได้หายไปจากวิถีชุมชนฝั่งแดง

จนถึงปัจจุบัน(พ.ศ.2552) ในชุมชนฝั่งแดงไม่มีควายเลยสักตัว การทำอาชีพทุกอาชีพนั้น แต่ละครอบครัว พ่อ แม่ และ ลูก จะช่วยเหลือกัน มีความรัก ความสามัคคีกัน นอกจากนั้นยังมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน

1.2 ความเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในชุมชน(ปัจจุบัน พ.ศ.2552)

คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมมาก จากเมื่อก่อนนั้นชุมชนฝั่งแดงมีอาชีพเกษตรกรรม ทำนาข้าว อาศัยแรงควายเป็นหลัก ทำไร่ปอ ไร่ฝ้าย ไร่ยาสูบ เมื่อความเจริญเข้ามาในชุมชน ประมาณปี พ.ศ. 2526 อาชีพบางอย่างได้หายไป คือ ไร่ฝ้าย ไร่ปอ คนในชุมชนทำอย่างเดียว การทำนาก็อาศัย“ควายเหล็ก” หรือรถไถนาเดินตาม จากการใช้ปุ๋ยคอกอย่างเดียวก็เริ่มที่จะใช้ปุ๋ยเคมี เนื่องจากเห็นผลผลิตรวดเร็ว ข้าวงาม ได้ผลผลิตสูง การเก็บเกี่ยวข้าวก็เป็นไปด้วยความรีบร้อน เร่งให้เสร็จเร็ว เริ่มจ้างกันเกี่ยวข้าว การลงแขก ช่วยกันเริ่มน้อยลงไป อีกอย่างคือ จากเดิมที่เคยทำบุญขวัญข้าว ทำบุญคุณลาน ก็ไม่มี และเริ่มที่จะมีลานสำเร็จรูป “ดางเขียว” (ดาบ้ายที่ทำด้วยไถล่อนดาดไม้ลัดข้าวไม่สามารถลอดไปได้) แทนลานดั่งลอมข้าวจากชีวัว ชีควาย สิ่งที่แฝงอยู่กับกิจกรรมเหล่านั้นคือ ค่าใช้จ่าย นั่นก็คือ “เงิน” นั่นเอง เมื่อเสร็จฤดูเกี่ยวเกี่ยวข้าวแล้ว คนเริ่มเดินทางไปทำงานต่างถิ่น สภาพครอบครัวใหญ่ เริ่มกลายเป็นครอบครัวที่แยกย่อยออกไป เช่น ครอบครัวใดมีลูกชาย ลูกสาว พ่อแต่งงานก็จะแยกครอบครัว สร้างบ้านของตนเอง ทำมาหากินเฉพาะครอบครัวของตนเอง ความผูกพัน เอื้อเฟื้อกันเริ่มลดลง และปัจจุบันนี้ชุมชนฝั่งแดงเริ่มเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำนา ไปเป็นอาชีพทำไร่อ้อย เพราะเนื่องจากมีโรงงานน้ำตาล เอราวัณ มาก่อสร้าง ณ บ้านโนนแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู คนในชุมชนฝั่งแดง เริ่มเห็นรายได้ที่มากกว่าการทำนา ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้ชัดเจน การทำนา 10 ไร่ จะได้ข้าวประมาณ 3 ตัน ซึ่งหากคิดเป็นเงินก็จะประมาณ 30,000 บาท เท่านั้นแต่การทำไร่อ้อย นั้น ณ ปัจจุบัน (พ.ศ.2552) อ้อย 1 ตัน ราคาจะอยู่ประมาณ 1300 บาท หากทำไร่อ้อย 10 ไร่ จะได้ประมาณ 100 ตัน คิดเป็นเงินประมาณ 100,000 บาท ขณะนี้ชุมชนเริ่มทำนายน้อยลง มีการปรับพื้นที่นาข้าวเป็นไร่อ้อยกันมากขึ้น การทำนาเพียงแค่พอกินใน 1 ปีเท่านั้น ความเปลี่ยนแปลงที่มาพร้อมกับอาชีพใหม่คือ มีการจ้างปรับพื้นที่ทำไร่อ้อย จ้างปลูกอ้อย จ้างตัดอ้อย จ้างฉีดยาฆ่าหญ้า จ้างขนอ้อย การลงแขกช่วยกันนั้นไม่มี ซึ่งคนในชุมชนจะมองที่รายได้เป็นหลัก ความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกัน เริ่มที่จะไม่มี

1.3 การศึกษาของคนในชุมชนในอดีต/ปัจจุบัน

คนในชุมชนฝั่งกลุ่มแรกที่ก่อตั้งหมู่บ้านนั้นไม่ทราบแน่ชัดว่าจบการศึกษาในชั้นใด แต่ทว่าการศึกษาในสมัยนั้นแถบจังหวัดอุดรธานี โรงเรียนยังไม่ค่อยมี จะมีแต่โรงเรียนวัดเสียส่วนใหญ่ ชุมชนฝั่งแดงนั้นก่อตั้งโรงเรียนขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2499 โดยมีครูใหญ่คนแรกคือ นายทองแดง แจ่มจรัส เริ่มแรกเปิดสอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 7 จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2521 ได้เปลี่ยนระบบการศึกษาใหม่ โรงเรียน บ้านฝั่งแดง ได้เปิดสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้คนส่วนใหญ่ในช่วง พ.ศ.2500 ส่วนใหญ่ยังจบการศึกษาในระดับชั้น ป.4 พออ่านออกเขียนได้เท่านั้น เนื่องจากสมัยนั้นไม่ได้บังคับให้เรียน แต่

การศึกษาก็ได้พัฒนามาเรื่อยๆ ผู้คนเริ่มเห็นความสำคัญ และเริ่มเข้าเรียน ช่วงเวลา 2510-2518 ผู้คนส่วนใหญ่ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเริ่มที่จะมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หลังจากนั้นถนนหนทางเริ่มสะดวก ผู้คนเริ่มเดินทางไปศึกษาที่อื่นเพิ่มขึ้น เนื่องจากสมัยนั้นใครรับราชการถือว่าเป็นหน้าเป็นตาแก่ตระกูล ทำให้ การศึกษาของ ชุมชนฝั่งแดงมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อยๆ

การศึกษาของคนในชุมชนยุคปัจจุบัน(พ.ศ.2552)

หลังจากที่ชุมชนฝั่งแดง มีโรงเรียน เกิดขึ้น คนในชุมชนก็เริ่มเข้าเรียน และมีการศึกษาระดับ ที่สูงขึ้น โดยเฉพาะ เมื่อปี พ.ศ. 2536 โรงเรียนได้เปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำให้คนในชุมชนมีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันนี้ พื้นฐานทางการศึกษาของคนในชุมชน โดยส่วนใหญ่ ช่วงอายุ 16-29 ปี จะจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ช่วงอายุที่มากกว่านั้น ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 อาจมีบางคนที่มีโอกาส การศึกษา ได้เรียนจบการศึกษาในระดับที่สูงกว่านี้ คนที่เรียนระดับปริญญาตรีในชุมชนปัจจุบันนี้มีมากขึ้น เด็กและเยาวชนเริ่ม ให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดี แต่มีเด็กและเยาวชนบางส่วน ยังคงไม่ได้เรียนต่อ ซึ่งเด็กกลุ่มนี้บางคนเป็นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยในครั้งนี้

1.4 สภาพเศรษฐกิจในอดีต/ปัจจุบัน

ชุมชนฝั่งแดงในยุคที่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเป็นไปในลักษณะพึ่งพาอาศัย กัน มีของกิน ของใช้ก็แบ่งปันกัน การทำมาหากินก็ยังถือว่าสะดวกสบาย มีป่าที่เป็นเหมือนตลาดขายกับข้าว เงินยังไม่ถือเป็นสิ่งสำคัญเท่าไร สืบเนื่องจากการทำนา การทำฝาย การปลูกยาสูบ ในยุคแรกยังคงเป็นการทำ เพื่อใช้ในครัวเรือน ขายบ้างแต่ก็ไม่ถือว่ามาก ผู้อาวุโสในชุมชน เล่าว่า “พ่อแม่สมัยก่อนมีอะไรก็แบ่งกัน กินไม่ค่อยมีการขายกันเงินกะบ่อค่อยได้ใช้” แสดงว่าเศรษฐกิจของชุมชนไม่ได้มีปัจจัยภายนอกเข้ามา เกี่ยวข้องมากนัก ในช่วงที่ชุมชนเริ่มทำไร่ปอ และเริ่มมีรายได้เข้ามาเงินเริ่มเข้ามามีบทบาทในชุมชนในช่วง ประมาณ ปี พ.ศ. 2510 และเมื่อมีไฟฟ้า มีเครื่องอำนวยความสะดวก มีวิทยุ โทรทัศน์ คนในชุมชนเริ่มได้ สัมผัสกับโลกภายนอก เทคโนโลยีใหม่ ๆ ชุมชนฝั่งแดงเริ่มเติบโตใหญ่ขึ้น มีจำนวนคนมากขึ้น กลุ่มคนที่ย้าย เข้ามาใหม่ก็เริ่มที่จะนำความรู้ ภูมิปัญญาของตนเองมาด้วย ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ คนในชุมชน ทำนาเสร็จก็จะเริ่มรู้จักการขายข้าว จะมีพ่อค้ามารับซื้อ สภาพของเศรษฐกิจในช่วงนี้

ถือว่าดี อาหารการกินก็ยังพอหาได้จากป่า จากห้วยจากลำพะเนียงยังปลาในแม่น้ำพะเนียงนั้น ผู้อาวุโสเล่าว่า เยอะมาก ส่วนการปั้นไหดินนั้น พ่อผาย เศษศิริ เล่าว่า “คนต่างถิ่นมาทำการปั้น แล้วเขาก็นำไปขายต่างถิ่น ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนฝั่งแดง”

สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

สภาพเศรษฐกิจในชุมชนในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ชุมชนมีกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล ที่ปล่อยเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำ ให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อนำไปลงทุนทำการเกษตร คนในชุมชนได้เปลี่ยนอาชีพจากการทำนาข้าว มาเป็นการทำไร่อ้อย ซึ่งมีผลกำไรที่มากกว่า ดังจะได้จากการทำนา 10 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 3 ตัน หากขายจะได้เงิน ประมาณ 30,000 บาท แต่การทำไร่อ้อยทำ 10 ไร่ จะได้อ้อยประมาณ 100 ตัน ราคาตันละ 1300 บาท ก็จะได้เงิน 130,000 บาทโดยประมาณ ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ด้านวัตถุมากขึ้น เกือบทุกครัวเรือนมีรถจักรยานยนต์ บางครัวเรือนมีรถยนต์ คนในชุมชนมีโทรศัพท์ใช้ ทุกครัวเรือนมีโทรทัศน์ มีร้านค้าที่เป็นของคนในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น ร้านบริการซ่อมรถ บริการอื่นๆ เพิ่มความสะดวกของคนในชุมชน ชุมชนฝั่งแดงปัจจุบันนี้มีตลาดนัด(คลองถม) ตอนแรกมี อาทิตย์ละ 1 วัน คือวันอังคาร หลังจากนั้นก็เพิ่มวันเสาร์อีก 1 วัน รวมเป็น 2 วัน ต่อสัปดาห์ สิ่งเหล่านี้้อาจบอกได้ว่าเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างดี(ในปัจจุบัน) นอกเหนือจากนั้นยังสะท้อนว่าชุมชนฝั่งแดงเริ่มเข้าสู่ วิถีชีวิตบริโภคนิยม การประกอบอาหารรับประทานเองเริ่มน้อยลงไป วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยน ไม่ว่าจะเป็นเด็กและเยาวชนก็สามารถเดินตลาดคลองถม ซื้อสิ่งของได้ง่ายขึ้น จากแต่ก่อนนั้นการที่จะซื้อของแต่ละอย่างนั้น ต้องเดินทางไปซื้อที่ ตลาดกกกคือ บ้านกกกคือ อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู นอกเหนือจากนี้ยังมีบางครอบครัวที่ยังคงต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่น ต่างประเทศ เพื่อหารายได้มาเพิ่ม เหตุเนื่องจากวิถีชีวิตแบบเดิมเปลี่ยนไปเป็นวิถีชีวิตบริโภค ทำให้ครอบครัวมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ส่งผลทำให้ครอบครัวที่เคยอยู่พร้อมหน้ากัน กลายเป็นครอบครัวที่อยู่กันไม่ครบ พ่อต้องไปทำงานต่างถิ่น ลูกอยู่กับแม่ พ่อกับแม่ไปทำงานต่างถิ่น ลูกอยู่กับ ตา ยาย ลุง ป้า หน้าที่อา ซึ่งไม่อาจบอกได้ว่าส่งผลต่อสภาพจิตใจของเด็ก และเยาวชนหรือไม่ ชีวิตที่เคยอยู่แบบพึ่งพาอาศัยมีอะไรก็แบ่งปันกันกินมีป่าเป็นตลาด มีหนองน้ำที่มีปลามากมาย สิ่งเหล่านี้หายไป ถึงแม้สถานะเศรษฐกิจของชุมชนฝั่งแดงมีแนวโน้มดีขึ้นแต่สิ่งที่เป็นผลพวงตามาดังงา คือ “การอยู่แบบตัวใครตัวมัน ทำอะไรก็ต้องจ้างกันอย่างเดียว” ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเร่งรีบทำอะไรก็รีบเร่ง รวมไปถึงวัฒนธรรมประเพณีฮีต12ก็เป็นอีกหนึ่งผลพวงของการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1.5 ประชากร

ชุมชนฝั่งแดงในยุคก่อตั้งหมู่บ้านมีประชากร ประมาณ 10 ครัวเรือน จำนวนประมาณ 35 คน โดยกลุ่มคนเหล่านั้นเป็นเครือญาติกัน โดยย้ายถิ่นฐานมาจากทางจังหวัดเลย นำโดย นายใบ ยอดตา ซึ่งต่อมา ก็ได้เป็นผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มคนเหล่านี้ตั้งบ้าน ทางด้านทิศเหนือของลำน้ำพะเนียง มีหมู่บ้านใกล้เคียงคือบ้านโจด

คนเหล่านั้นทำมาหากินกันอยู่สักระยะหนึ่ง ก็เกิดโรคระบาด ทำให้ต้องย้ายถิ่นฐานลงมาอยู่ทางทิศใต้ของลำพะเนียง เมื่อย้ายถิ่นฐานมาได้สักระยะก็เริ่มมีกลุ่มคนเริ่มย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกับกลุ่มคนเดิมโดยกลุ่มคนเหล่านั้นมาจาก จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่ย้ายมาจากหมู่บ้านหนองเชียงซุย บ้านโศกใต้ ย้ายมาจากจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจำนวนแต่ละกลุ่มไม่แน่ชัด

ประชากรในยุคปัจจุบัน

ณ ปัจจุบันนี้ ประชากรในชุมชนฝั่งแดง มีจำนวนครัวเรือน 701 ครัวเรือน โดยกลุ่มคนก็ยังเป็นคนกลุ่มเดิมเสียส่วนใหญ่ และมีคนต่างถิ่นเริ่มมาแต่งงานกับคนในชุมชน ทำให้มีความหลากหลายทางประชากร ซึ่งสามารถแยกตามหมู่บ้านดังนี้

- 1.ชุมชนบ้านฝั่งแดงหมู่ 4 มีจำนวน 152 ครัวเรือน มีประชากร 665 คน ชาย 345 คน หญิง 320 คน
 - 2.ชุมชนบ้านวังเซียม หมู่ 5 มีจำนวน 107 ครัวเรือน มีประชากร 572 คน ชาย 293 คน หญิง 279 คน
 - 3.ชุมชนบ้านศรีวิไลหมู่ 14 มีจำนวน 230 ครัวเรือน มีประชากร 1065 คน ชาย 536 คน หญิง 529 คน
 - 4.ชุมชนบ้านสง่านาเพียง หมู่ 17 มีจำนวน 84 ครัวเรือนมีประชากร 380 คนชาย 184 คนหญิง 196 คน
 - 5.ชุมชนบ้านฝั่งแดงกลางหมู่ 18มีจำนวน 128 ครัวเรือนมีประชากร748 คนชาย 377 คนหญิง 371 คน
- รวมทั้ง5ชุมชนมีจำนวนครัวเรือน 701 ครอบครัว ประชากรทั้งหมด จำนวน 3,430 คน
- ชาย จำนวน 1,735 คน หญิง จำนวน 1,695 คน

1.6 สภาพสังคมชุมชนฝั่งแดง

ชุมชนฝั่งแดงเดิมนั้นเป็นชุมชนเล็กๆ มีประชากรไม่มาก เป็นกลุ่มเครือญาติกันเสียส่วนใหญ่ เนื่องจากว่าตระกูลยอดดา ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มคนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาอยู่ การเป็นอยู่เรียบง่าย พึ่งพาอาศัยกันและกัน อยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ ไม่มีปัญหาทางสังคม ไม่ค่อยได้ติดต่อกับชุมชนอื่นเท่าใดนัก ทำให้เรื่องปัญหาสังคมในยุคนั้นไม่มี การปฏิบัติตามฮีตตามคอง ก็ปฏิบัติกันตามโอกาส เนื่องจากว่าวัดบ้านฝั่งแดงนั้น เดิมเป็นวัดเก่า มีพระเดินธุดงค์ มาจึงจะได้ทำบุญ และเมื่อประมาณ พ.ศ.2470 ก็ได้มีพระคำศรี มาจำพรรษา อยู่ที่นี่และได้ตั้งชื่อวัดว่า วัดศรีสะอาด

สภาพครอบครัวของคนยุคนั้นมีความอบอุ่น อยู่พร้อมหน้ากัน มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน ทำงานร่วมกัน มีเวลาได้คุยกันมาก ช่องว่างระหว่างวัยไม่ค่อยมี ชุมชนฝั่งแดงมีการปฏิบัติตามฮีต 12 คอง 14 อย่างเคร่งครัดสืบเนื่องกันมาจนถึงช่วงระยะเวลาประมาณ ปี พ.ศ. 2526 ถือเป็นจุดเปลี่ยนทางสังคมของชุมชนฝั่งแดงที่สำคัญ เนื่องจากมีปัจจัยทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และกระแสวัฒนธรรมมากระทบกับ วิถีชีวิตแบบเดิมของชุมชนการปฏิบัติตามฮีต ตามคอง เริ่มมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยน หรือหายไป ซึ่งการปฏิบัติตามฮีตประ

เพณีนั่นคนในชุมชนจะร่วมกันทำทุกเพศทุกวัย ทุกคนมีส่วนร่วม แต่ทว่าปัจจุบันนี้ ประเพณีบางอย่างคนในชุมชนที่ปฏิบัติตามคนในยุคก่อนยังไม่สามารถอธิบายความหมายได้ว่าทำบุญประเพณีนั้นไปทำไม ทำเพื่ออะไร ส่วนใหญ่นั้นถือเอาเพียงความสนุกสนานจะมีเพียงแค่คนสูงอายุในชุมชน วัยผู้ใหญ่เท่านั้นที่มีความเข้าใจ และร่วมประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี ทั้ง 12 ฮีต ในการประกอบกิจกรรมตามประเพณีบางฮีตในอดีตนั้นจะมีเหล้ามาเกี่ยวข้อง คือบุญบั้งไฟ แต่การดื่มเหล้างานนั้นจะมีเพียงวัยผู้ใหญ่ และผู้อาวุโสเท่านั้นที่ดื่ม เหล้าก็จะเป็นเหล้าสาโท ที่แต่ละครอบครัวหมักเอง แต่ทว่าสภาพในปัจจุบันนี้ บุญประเพณีบุญบั้งไฟ บุญสงกรานต์ จะพบเห็นเด็กและเยาวชนเริ่มดื่มสุรา และเข้าร่วมประกอบกิจกรรมตามประเพณีกันมากขึ้น และเหล้าที่ดื่มคือ เหล้าขาว เหล้าแดง เบียร์ สเปย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วง

1.7 วัฒนธรรม ประเพณี ของบ้านฝางแดง

วัฒนธรรมของชุมชนฝางแดงนั้นเป็นมรดกที่ติดตัวของกลุ่มผู้คนที่อยู่พหุมาอาศัยตั้งแต่ยุคเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านเก่าไพรสาร สืบต่อมาถึงคนรุ่นถัดมา ถือเป็นโครงสร้างของสังคมหมู่บ้าน เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของชุมชนอย่างกว้าง มีความเชื่อ มีทัศนคติ ที่ยังคงรักษาไว้ได้อย่างดี

โดยในยุคแรกที่ตั้งหมู่บ้านขึ้น(พ.ศ.2438)นั้น คนในหมู่บ้านทุกคนล้วนนับถือศาสนาพุทธ และมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจอีกอย่างคือ “ภูมิ” (หมายถึง ฝั่ปู้ตาที่สิงสถิตอยู่ตามต้นไม้ใหญ่)ตามที่กล่าวมาแล้ว นอกเหนือจากนั้นก็มี ฮีต 12 กอง 14 คนสมัยนั้นยึดถือพิธีกรรม วัฒนธรรม การปฏิบัติในแต่ละฮีต เคร่งครัดมาก โดยนำคำสอนของ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเพิ่มเติมด้วย เดิมนั้นหมู่บ้านฝางแดงได้ปฏิบัติตามฮีต 12 ครบทุกฮีต โดยมีรายละเอียดของแต่ละฮีต ดังนี้

ฮีตที่ 1 บุญเข้ากรรม (ปริวาสกรรม)

บุญเข้ากรรมนั้นเป็นกิจกรรมทางพระสงฆ์ซึ่งหลังจากที่พระสงฆ์ได้เข้าพรรษา เป็นเวลา 3 เดือน อาจจะมีการกระทำผิดพระวินัย ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพื่อเป็นการลบล้างความผิดดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการทำพิธีปริวาสกรรม(การนั่งภาวนา)เป็นเวลา 3 วัน 7 วัน 10 วัน ซึ่งทางพระสงฆ์ หรือเจ้าอาวาสจะกำหนด โดยนิยมทำกันในวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน อ้าย (เดือน ที่ 1 ตาม ปฎิทิน จันทรคติ) คนในหมู่บ้านเรียกว่าเดือนอ้ายเพราะว่าเป็นเดือนที่เกิดก่อน โดยคำว่า“อ้าย” หมายถึง ผู้ชายที่เกิดก่อน และคนในหมู่บ้านจะหยุดทำงาน และจะพาลูกพาลูกหลานของตนเอง ไปทำบุญที่วัดจะมีการเตรียมน้ำปานะ (ปานะ หมายถึง น้ำดื่ม น้ำหวาน สำหรับพระสงฆ์) ถวายอาหาร แต่พระภิกษุสงฆ์ทุกรูป ที่เข้าพิธีปริวาสกรรมจนกว่าพระสงฆ์ประกอบพิธีปริวาสกรรมแล้วเสร็จ (จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในเวทีเสวนากลุ่ม)

อีตที่ 2 บุญคุณลาน หรือ บุญกุ่มข้าวใหญ่

บุญคุณลาน หรือบุญกุ่มข้าวใหญ่ เป็นบุญที่ทำหลังจากที่เกี่ยวข้าวในนาเสร็จสิ้นแล้ว คนในหมู่บ้านทุกครอบครัว จะนำข้าวที่เกี่ยวแล้วและมัดเรียบร้อยแล้ว มากองรวมกัน เรียกว่า “ลอมข้าว” ก่อนจะทำลอมข้าว จะต้องมีการทำลานข้าว โดยการคาย หล้าปรับหน้าดินให้เรียบ ขนาดกว้าง ยาว ตามความเหมาะสมกับนาข้าวของแต่ละครอบครัว สมัยนั้นแต่ละครอบครัวจะมีการเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ก็จะมีการนำขี้วัว ขี้ควาย มาผสมกับน้ำเล็กน้อย เทลาดลงไปบนพื้นดินที่เตรียมไว้ ใช้กิ่งไม้เกลี่ยปรับให้ขี้ควายลาดไปจนทั่วพื้น ไม่ให้เห็นเม็ดดิน เม็ดหิน เมื่อขี้ควายแห้งแล้วจึงจะสามารถทำลอมข้าวได้ การสร้างลอมข้าวนั้นจะต้องทำฐานก่อนโดยนำมัดข้าวมาวางเรียงตั้งขึ้นหันรวงข้าวขึ้น ด้านบนชาวบ้านเรียกว่า ดินช้าง(เพราะมีลักษณะเหมือนเท้าช้าง) ความกว้าง ความยาวขึ้นอยู่กับพื้นที่นาของแต่ละครอบครัวว่าได้ข้าวในปริมาณมากน้อยเท่าไร ซึ่งแต่ละครอบครัวจะทำงานร่วมกัน ลูกหลานจะพากันหอบข้าวขึ้นมาจากนา และมาวางบนลานข้าว จากนั้นนำมัดข้าวมาวางเรียงตัวกันขึ้น เมื่อสูงก็ต้องโยนขึ้นไป จะต้องมีคนที่อยู่บนลอมข้าว จัดเรียงข้าวให้เป็นระเบียบ และ เมื่อมัดข้าวใกล้จะหมด คนที่จัดมัดข้าวจะต้องทำด้านบนของลอมให้คล้ายกับรูปธาตุ(ปลายแหลม) เหตุที่ต้องทำคล้ายธาตุ เพราะเวลาฝนตก ข้าวในลอมจะไม่เปียก เพราะน้ำฝนจะไหลผ่านลงสู่พื้นได้ง่าย น้ำไม่ขังในลอมข้าว เมื่อลงสู่พื้นลานเมล็ดข้าวก็จะไม่เปียก เพราะเราทำเป็นลักษณะดินช้างเมื่อทำลอมข้าวเสร็จแต่ละครอบครัวจะเตรียมข้าวต้มมัดต้มไข่นาคอกไม้ รูป เทียน มัดใส่ไม้คันทลาว(ไม้ไผ่ตัดปลายเฉียงมีลักษณะแหลมทั้งสองข้าง ยาวประมาณ 4-5 เมตร เอาไว้หามัดข้าว)แล้วนำฟางขามามัดเป็นรูปกรวยปลายแหลมเสียบบนลอมข้าว

จากนั้นหัวหน้าครอบครัว หรือ ผู้ที่เป็น หมอธรรม (ชาวบ้านหมายถึง ผู้ที่ศึกษาธรรม เรียนวิชาอาคม) จะเป็นคนพาทำพิธีขอบคุณพระแม่โสภ เชื่อว่าจะทำให้มีข้าวไว้กินตลอดปี (จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส ในเวทีเสวนากลุ่ม)

อีตที่ 3 บุญข้าวจี

บุญข้าวจินั้นแต่เดิมคนในหมู่บ้านฝั่งแดง จะทำกันในวันเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา เป็นบุญที่ทุกครอบครัวจะต้องทำข้าวจี ทำอาหาร ไปถวายพระสงฆ์ที่วัด แต่ละครอบครัวจะหยุดทำงานและพากันไปทำบุญ พ่อ แม่ ตา ยาย ก็จะพาลูกหลานไปด้วย ตามความหมายของบุญนี้ก็คือ หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว คนในหมู่บ้านเชื่อว่า ก่อนที่จะกินข้าวใหม่นั้นจะต้องทำทาน หรือถวายพระสงฆ์ ก่อนจึงจะสามารถนำข้าวที่อยู่ในเล้า(นาง)ไปดำ และนำมาหุงกินได้ ซึ่งเป็นการสอนให้ลูก หลาน รู้จักการให้ทาน และมีน้ำใจ

วิธีการทำข้าวจื้นนั้นคนในชุมชนก็จะ นำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วมาปั้นเป็นก้อนๆ ยาว แล้วใช้ไม้เสียบตรงกลางแล้วนำไปปิ้งบนเตาไฟที่มีถ่านไฟปานกลาง หมุนไปเรื่อยๆ เพื่อให้ข้าวเหนียวสุกเหลือง เดิมนั้นข้าวจื้นจะไม่ได้ปรุงรส หรือทำอะไร แต่ทว่าสมัยปัจจุบันนี้มีการนำเกลือมาโรย และทาไข่เพื่อให้มีลักษณะที่น่ากิน เพิ่มรสชาติ ให้อร่อยขึ้น การถวายพระนั้นคนในชุมชนจะรู้ว่าจำนวนพระสงฆ์มีเท่าไร ก็จะจื้นตามจำนวนพระที่มีในวัด(จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส ในเวทีเสวนากลุ่ม)

ฮีตที่ 4 บุญมหาชาติ

เมื่อถึงเดือน 4 ผู้นำหมู่บ้าน จะติขอลอ (ไม้ไผ่ที่เจาะรูด้านข้าง หรือไม้เนื้อแข็ง ใช้เชือก เกรือ ไม้มัดล่อยไว้ สำหรับตีเรียกประชุม) เพื่อนัดคนในหมู่บ้านมาประชุมกันเพื่อกำหนดวันทำบุญมหาชาติ พระเวสสันดร ก่อนถึงวันทำบุญ 1 วัน ซึ่งแต่ละครอบครัวจะหยุดทำงานอื่น เตรียมตัวไปใส่บาตรในวันรุ่งขึ้นที่วัด ซึ่งการเตรียมความพร้อมในการทำบุญนั้น แต่ละครอบครัว ลูกหลานก็จะช่วยพ่อ แม่ ตา ยาย ผ่ามะพร้าว ขูดมะพร้าว ตัดใบตอง เตรียมข้าว ห่อข้าวต้ม ทำอาหาร คาวหวาน ให้พร้อม เตรียมเสื้อผ้าที่สวยงาม เหมาะสมกับการไปทำบุญ และเมื่อถึงวันรุ่งขึ้นแต่ละครอบครัวจะร่วมกันทำบุญตักบาตรที่วัดศรีสะอาด บ้านฝางแดง หลังจากนั้นจะแยกกันกลับบ้าน เพื่อเตรียมตัวในการร่วมกิจกรรมแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ในช่วงบ่าย โดยการแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองนั้นจะมีพระสงฆ์ นำขบวน และจะมีชาวบ้านเดินแห่ตามหลัง ซึ่งตำแหน่งแห่พระเวสสันดรนั้น ทางพระสงฆ์จะเป็นผู้กำหนดเส้นทางเอง สัญลักษณ์ของพระเวสสันดรนั้นจะเป็นผ้าที่เขียนสี เป็นรูปพระเวสสันดรซึ่งเป็นชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าทั้ง 13 ภาค หลังจากแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองแล้วชาวบ้านก็จะรับศีล และแยกย้ายกันกลับบ้าน ในวันรุ่งขึ้นชาวบ้านก็จะเตรียมอาหาร มาใส่บาตรเช่นเดิม และจะร่วมรับฟังเทศน์ เรื่อง พระเวสสันดร ชาดก ทั้ง 13 กัณฑ์ และในช่วงระหว่างนี้ เด็กและเยาวชนจะรวมกลุ่มกัน พร้อมทั้งบริจาคเงิน แล้วนำเงิน มัดใส่ไม้แล้วเสียบกับดุ้นกล้วย เรียกว่า ดุ้นเงิน แล้วออกเดินแห่ไปตามบ้านเรือนในชุมชน เพื่อขอรับ บริจาค ขบวนนี้เรียกว่า “กันหลอน” หลังจากที่แห่รอบหมู่บ้านแล้ว ก็จะแห่มาที่วัด เพื่อนำมาถวายเป็นกัณฑ์เทศน์พระที่ กำลังเทศนาอยู่ในขณะนั้น เมื่อพระสงฆ์เทศน์เสร็จก็จะรับศีล รับพร ทุกคนก็จะเดินทางกลับบ้าน ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา เริ่มมีการนำดนตรีมาประกอบการแห่พระเวสสันดร เข้าเมือง การเทศน์พระเวสสันดรลดน้อยลง และหายไปในปัจจุบัน

ฮีตที่ 5 บุญตรุษสงกรานต์

แต่เดิมนั้นในระหว่างวันที่ 13-15 ของเดือนเมษายน ของทุกปี ซึ่ง ตรงกับเดือน 5 ถือเป็นบุญตรุษสงกรานต์ ของบ้านฝางแดง คนในหมู่บ้านจะหยุดทำงาน หยุดไปนา จะเตรียมตัวกันไปทำบุญตักบาตรที่วัด ในตอนเช้าของวันที่ 13 และในวันนี้ทางวัดจะมีการให้สัตยาณ ด้วยการตีระฆัง หรือ

กลองเพล ว่าตอนนี้วัดได้ นำพระพุทธรูปลงมาให้คนในชุมชนได้ประพรม สรงน้ำแล้ว พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็จะพาลูกหลานทำน้ำหอม แต่เดิมนั้นจะใช้ว่านหอมในการทำ ผสมน้ำ เพื่อนำมาสรงน้ำ พระพุทธรูป จากนั้น ลูกหลาน จะเตรียมน้ำใส่ถัง เตรียมแป้ง ดินสอพอง ดอกไม้ ธูปเทียน เพื่อหาบ ไปอาบ หรือรดตัว ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ หรือแม่กระทั่งคนเฒ่า คนแก่ที่ตนเองเคารพนับถือ เมื่อลูกหลาน รดน้ำ อาบน้ำให้แล้ว ปู่ ย่า ตา ยาย ก็จะถือโอกาสนี้ในการให้พร และสอนลูก หลาน ด้วย เป็นการสร้างความรู้สึกที่ดี ของคนในครอบครัว บุญสงกรานต์นี้ สมัยก่อนคนควรบอกวาฬพิธีกรรมต่างๆ ในงานบุญ มีเหล้าเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือไม่ทุกปี ในหมู่บ้านฝั่งแดงถือว่า เมื่อเราเข้าวัดมา เวลาเราออกจากวัดไปดิน ทรายติดเท้าเราออกไปด้วย ดังนั้นเมื่อถึงวันสงกรานต์เราจะต้องมีการนำดิน ทราย ไปคืนวัด โดยการนำดิน ทราย ที่อยู่นอกวัด ใส่ภาชนะที่ตนมี จากนั้นจะนำไปก่อเป็นเจดีย์ทรายรอบ ดันโพธิ์ รอบศาลาวัด ก่อนนั้นจะทำกันทุกครอบครัว นอกจากนั้น จะมีการเล่น สาดน้ำ ปะแป้ง กัน การละเล่นพื้นบ้าน เช่นการตีกลอง ฟ้อนรำ มี การเตะตะกร้อวง การเล่นอู๋กีนหาง ซึ่งถือว่าเป็นบุญ ที่มีความสุข และมีความสุขสนุกรวมอยู่ด้วย ประมาณปี พ.ศ. 2533 ความเปลี่ยนแปลงของบุญ เริ่มเกิดขึ้นเมื่อ การรณรงค์ห้าหัวผู้ใหญ่เริ่มหายไป เริ่มมีเทคโนโลยี พาหนะเข้ามา เครื่องดื่มเข้ามา ทำให้การเล่นสาดน้ำ ปะแป้ง มีแนวโน้มไปสู่การเอาเปรียบผู้หญิง การนำน้ำแข็งมาผสมน้ำ การเปิด เพลงแล้วเดินข้างถนนและมีการสาดน้ำ สิ่งเหล่านี้เป็นความเปลี่ยนแปลงของบุญสงกรานต์ จนถึง ปัจจุบัน(จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส ภูมิปัญญาจากเวทีเสวนากลุ่ม

ฮีตที่ 6 บุญบั้งไฟ

เมื่อถึงฤดูการทำนา อยู่ในช่วงระหว่างเดือน 5 เข้าเดือน 6 นั้น บ้านฝั่งแดงจะมีการทำบุญ บุญบั้งไฟ คนในหมู่บ้านฝั่งแดง เดิมนั้นเชื่อกันว่าเป็นการบูชาพระยาแถนซึ่งมีความเชื่อว่าเป็น ผู้สามารถลดบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาลเพื่อให้มีน้ำทำนาโดยผู้นำหมู่บ้านจะตีฆ้องล้อเรียกลูกบ้าน ประชุมปรึกษากันว่าจะกำหนดวันไหนเป็นวันทำบุญบั้งไฟ กำหนดสถานที่จุดบั้งไฟ เมื่อกำหนดวัน แล้ว คนในหมู่บ้านก็จะเตรียมการ บางครอบครัวจะมีการหมักข้าว(ทำเหล้าสาโท) ไว้เพื่อกินในวัน บุญ ซึ่งคนในหมู่บ้านถือว่าบุญนี้เป็นบุญพญามาร การทำบุญบั้งไฟนั้นจะมีการทำกิจกรรม 3 วัน คือ วันแห่ วัน จุด และวันตามรอยไฟกิจกรรมมี(การฟ้อนรำไปตามบ้านต่างๆ เพื่อขอเงินเข้าวัด และ ขอกินขนม ข้าวต้ม) บุญนี้คนในหมู่บ้านจะมีการทำบั้งไฟไปเสี่ยงทายเกี่ยวกับคน สัตว์ น้ำ ว่าจะ เป็นอย่างไรในปีนี้ สมัยก่อนนั้นการจัดบุญบั้งไฟยังไม่มีขบวนแห่ เนื่องจากคนยังน้อย เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2473 เป็นต้นมาเริ่มมีคนมาก จึงมีการเริ่มทำการแห่บั้งไฟ เรื่อยมา ปัจจุบัน ในขบวนแห่บุญ บั้งไฟนั้น จะประกอบไปด้วย ผาแดง นางไอ่ ขบวนกระรอกค่อน(กระรอกขาว) ขบวนฟ้อนรำ พื้นเมือง และขบวนบั้งไฟ รวมไปถึงกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของคนในหมู่บ้านแทรกเข้าไป โดยมีการ นำเทคโนโลยี เช่น เครื่องเสียง เพิ่มเข้าไปในขบวนแห่เพื่อเพิ่มความสุขสนุกรวม และสิ่งที่

เปลี่ยนแปลงไปของบุญบั้งไฟในช่วงประมาณ ปี พ.ศ.2516 เป็นต้นมา คือสุราชาวเริ่มมีขายในชุมชน และเหล้าสาโทหมัก ก็ค่อยๆ หายไปจากการทำบุญบั้งไฟ จากงานพบประเพณีบุญบั้งไฟสมัยก่อน การดื่มเหล้าสาโท จะดื่มเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้นการทะเลาะวิวาทก็มีน้อย งานประเพณีสิ้นสุดลงเมื่อใด การดื่มก็จะหมดลงไปด้วยจนกระทั่งปี2516เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง

ฮีตที่ 7 บุญซำฮะ(ซำระ)

บุญซำฮะนั้นเป็นบุญที่คนในบ้านฝั่งแดงเรียกกันว่า บุญเบิกบ้าน แต่ก่อนนั้นทำกันในเดือน 7 ของทุกปี เป็นบุญเลี้ยงผีคอนตาปู่ หรือหลักบ้าน ผู้นำหมู่บ้านจะติดขอลเพื่อนัดลูกบ้านเพื่อกำหนด วันในการจัดทำบุญซำฮะ เมื่อได้วันแล้วก็จะมีการเตรียมการ ด้วยการโยงสายลัญจนาจากหลักบ้าน ไปตามบ้านทุกหลังคาเรือน เมื่อถึงวันที่กำหนด ชาวบ้านก็จะเตรียมอาหาร มาถวายพระภิกษุสงฆ์ ณ หลักบ้าน ในการทำบุญนี้ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็จะพาลูกหลาน จัดทำธงหน้าวัว (กระดาษสีต่างๆ ตัดเป็นรูป 3 เหลี่ยม) และกรวยกาบกล้วย(กาบกล้วยพับเป็นรูป 3 เหลี่ยม ทำพื้นรอง และทำช่องไว้ใส่ เครื่องไหว้ตาปู่ หรือหลักบ้าน) ซึ่งภายในกรวยกาบกล้วยนั้นจะมีเครื่องไหว้หลักบ้านอยู่ ประกอบไปด้วยดอกไม้ 5 คู่ รูป 3 ดอก เทียน 1 คู่ มีหิน มีน้ำ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นนั้นเมื่อนำเข้าร่วมพิธีแล้ว เชื่อว่าจะกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถขับไล่สิ่งชั่วร้ายได้ การทำพิธีนั้นกำหนดไว้ 3 คืน โดยจะมีพระสงฆ์ มาสวดพุทธมนต์ ทั้ง 3 คืน จากนั้น ชาวบ้านก็จะนำน้ำ และหินที่ได้นำมาร่วมพิธีกลับไปประพรมที่บ้านของตนเอง ส่วนหินก็จะนำไปหว่าน ขึ้นหลังคาบ้าน ตามพื้นบ้าน เพื่อไล่สิ่งชั่วร้ายให้ออกจากบ้านของตนเองไป ในการทำบุญนี้นั้น เดิมชาวบ้านจะไม่มีการดื่มเหล้า

ฮีตที่ 8 บุญเข้าพรรษา

บุญเข้าพรรษาเป็นช่วงระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าได้กำหนดไว้ว่า มิให้พระสงฆ์เดินธุดงค์ หรือ เดินทางออกไปจำวัดที่อื่น มีระยะเวลายำหนดคือ 3 เดือน เพราะว่าหนานี้เป็นหน้าที่ชาวบ้านกำลังทำการเกษตรเกรงว่าจะไปเหยียบย่ำพืชผลของชาวบ้านเสียหายโอกาสที่พุทธศาสนิกชนก็เลยร่วมกัน ทำบุญตักบาตรที่วัด โดยในวันเตรียมการ คนในหมู่บ้านก็จะมีการเตรียมทำขนม ข้าวต้ม อาหารเพื่อไปถวายพระในวันเข้าพรรษา ลูก หลานในหมู่บ้านก็จะช่วยกันทำ ในวันรุ่งขึ้น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็จะพาลูกหลานไปทำบุญ ตักบาตร ฟังพระเทศน์ที่วัดด้วย ในบุญนี้ บ้านฝั่งแดงจะมีการเวียนเทียนรอบอุโบสถ 3 วัน จนถึงปัจจุบันบุญเข้าพรรษานี้จากอดีตมาถึงปัจจุบันยังไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปเท่าใดนัก ซึ่งในงานประเพณีนี้จากอดีตจนถึงปัจจุบันจะเห็นว่าประเพณีที่ไม่มีเหล้าสุรา เข้ามาเกี่ยวข้องเลย(จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในเวทีชุมชนกลุ่ม

อีตที่ 9 บุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวประดับดินนั้น บ้านฝั่งแดงจะทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 โดยแต่ละครอบครัวจะหยุดทำงานอื่น และจะเตรียมอาหารคาว หวาน ไปทำบุญตักบาตรที่วัด พร้อมทั้งเตรียมข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลือง ข้าวดำนั้นคนในหมู่บ้านจะนำมาคลุกกับฝุ่นถ่านเปลือกมะพร้าว เพื่อให้ข้าวมีสีดำ จึงเรียกว่าข้าวดำ ข้าวเหลืองนั้นก็จะเป็นนำขมิ้นมาผสมกับข้าว เพื่อให้มีสีเหลือง ส่วนข้าวแดงนั้นจะนำข้าวมาคลุกกับปูนขาวผสมขมิ้น เพื่อให้มีสีแดงแล้วนำมาห่อด้วยใบตอง มีหมาก พลุ ยาสูบ อาหารหวานคาว นำไปทำบุญที่วัดด้วย จากนั้นก็นำห่อข้าวประดับดินไปวางตามพื้นดินที่นา หรือสวนของตนเองเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วนอกจากนั้นยังเป็นการปลุกฝังให้ลูกหลานของตนเองกตัญญูต่อบิดามารดาด้วย

อีตที่ 10 บุญข้าวสาก

เมื่อถึงวันเพ็ญ เดือน 10 บ้านฝั่งแดงนั้นจะมีการทำบุญข้าวสาก(เดิมนั้นเรียกว่าสลาก) ชาวบ้านจะเตรียมอาหาร คาว หวาน ข้าวต้ม ขนม มาทำบุญตักบาตรที่วัด และจะเขียนชื่อตนเองใส่ไปในบาตรพระสงฆ์ด้วย เมื่อพระท่านจับสลากได้ชื่อใคร คนนั้นก็จะต้องเตรียมถวายอาหาร บุญข้าวสากนี้เดิมคนในชุมชนจะมีการห่อข้าวใส่ใบตองกล้วยประกอบด้วย ห่อข้าวใหญ่ หมายถึง ห่อข้าวใส่ใบตองพร้อมทั้งอาหารไปเพื่อถวายพระ ห่อข้าวเล็ก พร้อมห่อเครื่องเช่น ผี ไร่ ผีนา ซึ่งในช่วงนี้ข้าวในนากำลังเขียวจี เป็นการบอกให้ผีไร่ ผีนา ผีบรรพบุรุษช่วยดูแลพืชผลในนาให้ได้ผลดี อีกทั้งเชื่อว่า บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปจะมีโอกาสมารับเอาบุญกุศล ในวันนี้ด้วย หลังจากที่ใส่บาตรเสร็จ รับศีลรับพรจากพระสงฆ์แล้ว ชาวบ้านทุกครอบครัวก็นำห่อข้าวใหญ่ใส่ตะกร้าเดินทางไปตามนาของตนเองเพื่อนำข้าวไปวางตามจุดต่างๆ ในนา พร้อมทั้งเรียกให้วิญญาณ ผีไร่ ผีนา ผีบรรพบุรุษมากินข้าวสากด้วย

อีตที่ 11 บุญออกพรรษา

บุญออกพรรษา ของคนในหมู่บ้านฝั่งแดงนั้น จะทำขึ้นในวัน 14 ค่ำ 15 ค่ำ เดือน 11 และ 1 ค่ำ เดือน 12 เดือนนี้ถือว่าพระสงฆ์ได้จำพรรษาครบ 3 เดือน คนในหมู่บ้านจะทราบดีว่าจะต้องเตรียมอาหาร คาว หวาน ขนม ข้าวต้ม เพื่อเตรียมตัวใส่บาตร ทั้ง 3 วัน และในวันที่ 3 นั้น ชาวบ้านจะเรียกว่า ตักบาตรเทโวโรหนะ หรือตักบาตรใหญ่ คนจะมาทำบุญนี้เยอะมาก ทุกครอบครัว หลังจากใส่บาตรแล้วก็จะเดินทางกลับ ไม่มีกิจกรรมอื่นในตอนกลางวัน ในตอนเย็น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยายก็จะพาลูกหลานมาเวียนเทียน ในบุญออกพรรษานี้ จะมีการเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ 3 วัน การดื่มเหล้า หรือการทำกิจกรรมที่สนุกสนานนั้นไม่มีในการทำบุญออกพรรษานี้ แต่ทว่าในปัจจุบัน ความ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมมีมากขึ้น ชาวบ้านมีการทำกิจกรรมการเล่นกีฬาพื้นบ้าน เสริมเข้ามาเพื่อให้คนในหมู่บ้านได้ร่วมกิจกรรมกัน และประมาณ ปี พ.ศ.2536 เป็นต้นมา ถือเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงมากที่สุดเท่าที่ได้ เพราะมีการจัดการเล่นกีฬากีฬาออกพรรษา เมื่อมีเล่นกีฬาเสร็จแล้วก็เกิดการดื่มสุราขึ้นในงานบุญออกพรรษานี้ อีกทั้งการจุดประทัดเริ่มมีความรุนแรงขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนไม่ค่อยอยากออกไปเวียนเทียนที่วัดในปัจจุบันนี้

ฮีตที่ 12 บุญกฐิน

บุญกฐิน หรือบุญดอกฝ้าย เดิมนั้นจะมีกำหนดการจัดบุญกฐินไว้คือ ช่วง ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ถึง ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งแต่เดิมนั้นบุญกฐินของชาวบ้านฝั่งแดงนั้นจะจัดขึ้นรวมกัน โดยให้ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วม โดยการนำเครื่องกฐินมารวมกันที่วัด หรือหลักบ้าน เรียกว่ากฐินสามัคคี บุญกฐินนี้ถือว่าเป็นบุญที่มีกุศลมาก เชื่อว่าการทำบุญกฐินนั้นจะเกิดกุศลจิตขึ้น 3 กาล คือ ก่อนทอดกฐิน ระหว่างทอดกฐิน หลังทอดกฐิน และจะส่งผลให้ผู้นั้นประสบผลสำเร็จ ประสบแต่ความสุข ทั้งในโลกนี้ และโลกหน้า ก่อนที่จะถึงวันทำบุญกฐินนั้น แต่ละครอบครัวจะส่งตัวแทนมารวมกันซักถามไม้ไผ่ทำเครื่องกฐิน ทำพลูไม้ไผ่ ทำโคมไฟ ร่วมกัน เวลานั้นก็จะมีเด็ก ลูกหลานมาวิ่งเล่น หรือมาดูการทำงานของพ่อ แม่ ตา ยาย หลังจากทำเครื่องกฐินเสร็จแล้ว ก่อนถึงวันตั้งกองบุญ คนในหมู่บ้านก็จะนำเครื่องกฐินมารวมกัน ก็จะมี หมอน เสื้อ ที่นอน อัฐบริวาร กล้วย อ้อย มะละกอ ข้าวสาร โพธิ์เงิน โพธิ์ทอง และสิ่งของที่เป็ฯสิริมงคล ใครมีอะไรก็สามารถทานสิ่งนั้นได้ เมื่อถึงวันทำบุญทุกครอบครัวก็จะเตรียมขนม ข้าวต้ม อาหาร คาว หวานมาทำบุญตักบาตร ณ กองกฐิน ในช่วงเช้า จากนั้นหลังจากพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จ ก็จะมีการสวดพุทธมนต์ และเทศน์โปรดญาติ โยมเกี่ยวกับบุญกฐินในวันรุ่งขึ้น แต่ละครอบครัวก็จะพากันมาเตรียมขนเครื่องกฐินไปทอดถวาย ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความสามัคคีของชุมชนเป็นอย่างดี

2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของคนในชุมชนฝั่งแดง

การทำบุญของชุมชนบ้านฝั่งแดงนั้นเดิมจะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านพิธีกรรมเท่าใดนัก การมีส่วนร่วมของเด็ก ผู้ใหญ่ ความรักความสามัคคีของคนในชุมชนนั้นยังดีอยู่ ครอบครัวอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ยังไม่มีการเดินทางไปยังต่างถิ่น กินอยู่แบบพอเพียง อยู่กับธรรมชาติ พึ่งพาธรรมชาติ จนกระทั่ง เมื่อประมาณปี พ.ศ.2526 ความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากว่ามีเทคโนโลยีใหม่เข้ามา มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน เริ่มรู้จักโทรทัศน์ วิทยุ การเกษตรของคนในหมู่บ้าน ค่อยๆ เปลี่ยนไป จากที่เคยใช้ควายไถนา คนเริ่มรู้จักรถไถนาเดินตาม ควายกินหญ้า ไม่ต้องเสียเงินซื้อน้ำมัน แต่หลังจากที่รถไถนาเข้ามา คนในหมู่บ้านก็เริ่มมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นในครอบครัวของตนเอง เริ่มรู้จักปุ๋ยเคมี เมื่อได้ลองใช้ก็เห็นว่าข้าว พืชผล การเกษตร ให้ผลผลิตดี ก็เกิดรายจ่ายเพิ่มขึ้นอีก เมื่อคนในชุมชนเห็นคนที่ได้ใช้รถไถนา ก็เกิดความอยากที่

จะมีบ้างก็จำเป็นต้องขวนขวายที่จะหารายได้เพิ่ม ก็เกิดการเดินทางไปทำงานต่างถิ่นขึ้น ไม่เพียงแค่นั้น การทำนาของคนสมัยก่อนมีการร่วมมือกัน เรียกว่าลงแขก ดำนา ลงแขก เกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าว ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ค่าใช้จ่ายไม่มีใดๆ มีเพียงการเลี้ยงข้าวปลา อาหารกัน และก็มีกรรมกรเหล็กเสาโทนไฮ ไว้สำหรับเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยงาน แต่ทว่าใน ประมาณปี พ.ศ. 2532 รถสีข้าว เริ่มเข้ามามีบทบาทในชุมชนแล้ว เมื่อสีข้าวก็ต้องจ่ายค่าสีข้าวให้เจ้าของรถ ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น วัฒนธรรม เกี่ยวกับการลงแขกเริ่มลดน้อยลง ก่อนหน้าปี พ.ศ.2516 นั้น นอกจากอาชีพทำนาแล้ว คนในหมู่บ้านยังมีการปลูกฝ้าย ปลูกปอ มีการทอผ้าใช้เอง ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม มีการมัดหมี่ ลวดลายสวยงาม หลังจากที่มีเทคโนโลยี ผู้คนเริ่มมองเห็นความสบาย อาชีพดั้งเดิมที่กล่าวมา เริ่มถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ลำบาก ลูกหลาน เริ่มมองหาอาชีพใหม่ที่ไม่น่าหนัก สบายแต่ได้เงินดี นี่เป็นจุดเริ่มต้นที่ถือว่าเงินเข้ามามีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้านฝั่งแดง นอกเหนือจากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สิ่งแทรกเข้ามาในหมู่บ้านอีกอย่างหนึ่งคือ เหล้าขาว (สุรา 40 ดีกรี) เป็นการเพิ่มรายจ่ายให้กับครอบครัวอีก และทางรัฐบาลได้กำหนดให้สาโทเป็นเหล้าเถื่อน ซึ่งถือว่าเป็นการบังคับให้คนซื้อ เหล้าขาวทางอ้อม และเป็นจุดเปลี่ยน อีกจุดหนึ่งของการดื่มสุราในชุมชน บ้านฝั่งแดง สภาพการณ์นี้ยังคงมีมาเรื่อยๆ และเพิ่มมากขึ้น

3. สภาพของชุมชนในยุคปัจจุบันกับปัญหาการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนจากการร่วมกิจกรรมตามฮีตประเพณี

เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2520-2540 คนในหมู่บ้านเริ่มมีการดื่มสุรากันมากขึ้น โดยในระยะแรกๆ ก็จะ เป็นวัยกลางคน แต่เมื่อประมาณปี 2540 นั้น เด็กและเยาวชนเริ่มดื่มสุรา และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และอายุของเด็ก เยาวชนที่ดื่มนั้นน่าตกใจมาก อายุยังไม่ถึง 15 ปีก็ยั้งดื่ม ร้านค้าก็ขายให้โดยไม่คำนึงถึงว่าเป็นเด็กหรือเยาวชน บางครั้งผู้ใหญ่ก็ใช้ให้เด็กเป็นคนไปซื้อเหล้าให้ด้วย การดื่มเหล้า ดื่มสุราที่เห็นชัดเจนที่สุดคือเมื่อมีงานบุญ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญบั้งไฟ งานบุญสงกรานต์ งานบุญออกพรรษา หรือแม้กระทั่งงานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานกีฬาต้านยาเสพติด คนในหมู่บ้านก็ยังดื่ม ที่สำคัญหากงานใดไม่มีเหล้า งานนั้นเจ้าภาพก็จะถูกติติงมา หาวว่าไม่ สปอร์ต(ใจไม่กว้าง ใจไม่ใหญ่) ผลที่ตามมาคือเมื่อเด็กดื่มเหล้าในงานบุญแล้ว วุฒิภาวะ การควบคุมอารมณ์ยังไม่ดีพอจึงขาดสติเกิดการทะเลาะวิวาท กันเป็นประจำ ในช่วงปี 2540 เป็นต้นมา ไม่ว่างานบุญประเพณีใดก็ตาม ชุมชนฝั่งแดงจะมีการทะเลาะวิวาทกันเกือบทุกงาน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาให้กับชุมชน และทำให้สังคมในชุมชนไม่น่าอยู่

การปฏิบัติตามประเพณีฮีต 12 ของชุมชนบ้านฝั่งแดงนั้น ปัจจุบันนี้ บางฮีตนั้นได้หายไป บางอย่างได้เอามารวมกับฮีตอื่น ซึ่งไม่ตรงกับเดือนที่เคยปฏิบัติมาแต่เดิม บุญประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น

3.1 บุญประเพณีที่หายไป

3.1.1 บุญคุณลาน ปัจจุบันนี้ชุมชนฝั่งแดงไม่มีลานสำหรับทำลอมข้าวแล้ว สาเหตุเนื่องจากว่าคนในชุมชนใช้ดาซ่ายที่มีขนาดเล็ก ยึดติดกัน ชาวบ้านเรียกว่า “ดางเขียว” มาทำเป็นลานแทน เมื่อไม่มีลานแบบเดิม ก็ไม่มีลอมข้าวแบบเดิม คนในปัจจุบันไม่ทำลอมข้าวเพราะว่าเสียเวลา ไม่จำเป็นต้องทำ เพียงแค่กองๆ ไว้ แล้วก็เรียกรถมาสีข้าว ก็จบแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีพิธีอะไร ดังนั้นบุญคุณลานจึงหายไปจากชุมชนฝั่งแดงแล้วในปัจจุบัน

3.1.2 บุญเข้ากรรม ในปัจจุบันนี้การปฐกฐนของพระสงฆ์ไม่ค่อยมีแล้ว โดยเฉพาะในชุมชนฝั่งแดง ไม่ได้มีการปฏิบัติมานานแล้ว ทำให้คนในยุคปัจจุบันนี้ไม่ทราบเลยว่าบุญเข้ากรรมคืออะไร พระสงฆ์ต้องทำอะไร อีกทั้งพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีการปฏิบัติ บุญนี้จึงค่อยเลือนหายไปจากชุมชนไม่เฉพาะในชุมชนฝั่งแดงแทบจะทุกที่ของจังหวัดหนองบัวลำภูเลยก็ว่าได้

3.2 บุญประเพณีที่รวมทำในคราวเดียวกัน

3.2.1 บุญข้าวจี และบุญพระเวส เดิมนั้นบุญข้าวจีจะยึดถือปฏิบัติกันตามเดือนที่กำหนดไว้ แต่ในยุคปัจจุบัน ยุคที่เทคโนโลยีมีอิทธิพลกับคนในชุมชน จึงเป็นเหตุให้เกิดการกระชับประหยัดเวลา ไม่ต้องทำบุญซ้ำซาก จึงได้ยุบรวมบุญข้าวจี ไปอยู่รวมกับบุญเดือน 4 คือ บุญพระเวสสันดร ซึ่งคนในหมู่บ้านถือว่าเป็นบุญที่ใหญ่กว่าบุญข้าวจี

3.2.2 บุญเข้าชะ และบุญตรุษสงกรานต์ เป็นบุญที่ทำกันเดือน 7 ถัดจากบุญบั้งไฟ แต่ ณ ปัจจุบันนี้ชุมชนฝั่งแดงได้ยุบ บุญนี้มารวมกับบุญตรุษสงกรานต์ ซึ่งการประกอบพิธีกรรมนี้นั้น ชุมชนฝั่งแดงจะนับถัดจากวันสุดท้ายของวันตรุษสงกรานต์ 1 วัน

3.3 บุญประเพณีที่มีการเปลี่ยนรูปแบบ

3.3.1 บุญตรุษสงกรานต์ ในบุญตรุษสงกรานต์นี้ แต่เดิมนั้น ลูกหลาน จะเตรียมดอกไม้เครื่องหอม น้ำ ไร่สำหรับรดน้ำ คำหว่า ผู้สูงอายุ ญาติ พ่อ แม่ เพื่อขอพรท่าน และท่านก็จะสั่งสอนลูกหลานให้เป็นคนดีด้วย แต่ปัจจุบันนี้ลูก หลาน ไม่ได้ปฏิบัติตาม หากแต่เปลี่ยนการทำกิจกรรมเป็น การรวมกลุ่มกัน เปิดเพลงตามข้างถนน เดิน สนุกสนาน คอยสาดน้ำรดที่วิ่งผ่านไปมา และที่สำคัญคือ มีการดื่มสุรา รวมทั้งมีการขับรถจักรยานยนต์เสียงดัง และเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้

3.3.2 บุญบั้งไฟ ในสมัยปัจจุบันนี้ ชุมชนฝั่งแดงจะมีการประชุมตกลงกันเพื่อกำหนดวันแห่บั้งไฟ กำหนดวันจุด และสถานที่ในการจุด สิ่งที่ขาดหายไปคือ การร่วมมือ กันทำบั้งไฟ และการเตรียมบุญ ซึ่งในอดีตนั้นชุมชนมีการร่วมมือกันหาไม้มาเผาถ่าน และช่วยกันตำถ่านนั้นผสมกับกำมะถัน ดินประสิว (ชาวบ้านเรียกว่าจี้เกลือ) และนำไปอัดเข้ากับบั้งไฟ ซึ่งการอัดนั้นจะต้องมีการเจาะต้นไม้สำหรับใส่บั้งไฟไว้แล้วใช้ไม้ทำคาน สอดไม้ต้นไม้อัดดินประสิวลงในบั้งไฟให้แน่น ยิ่งแน่นยิ่งดี มีการทำเหล้าหมักไว้รอกินในวันงาน ซึ่งกว่าจะกินได้ก็หลายวัน ปัจจุบันนี้ เมื่อกำหนดวันแห่ วันจุดแล้ว คนในชุมชน ก็จะจัดซื้อบั้งไฟสำเร็จรูปไว้รอจุดเลย อีกอย่างหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงไปก็คือ การแห่บั้งไฟนั้น ปัจจุบันนี้ได้นำเครื่องเสียง มาประกอบ ขบวนแห่ ทำให้บรรยากาศครึกครื้นสนุกสนาน เด็กและเยาวชนจะจับกลุ่มกันดื่มสุรา มีการดื่มสุรามาก พอ ๆ กันกับบุญตรุษสงกรานต์ เนื่องจากว่าเด็ก และเยาวชนเหล่านั้นไม่ได้มีส่วนร่วมใดเลยในบุญประเพณี ส่วนใหญ่จะมีเพียงเด็ก เยาวชนที่เป็นผู้หุงเท่านั้นที่มีส่วนร่วมในงานบุญบั้งไฟ อีกประเด็นหนึ่งก็คือ ในวันจุดบั้งไฟในสมัยก่อนนั้นเน้นการพยากรณ์ และความสนุกสนาน หากบั้งไฟใครไม่ขึ้น ก็จะนำเจ้าของบั้งไฟไปลงโคลน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา การจุดบั้งไฟจะมีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องเกือบทุกปี

จากข้อมูลเบื้องต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านฝั่งแดงนั้น เป็นสิ่งที่ดีงาม แต่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทางเทคโนโลยี ทางวัตถุ ทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป ส่งผลให้รูปแบบของประเพณีเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งสูญหายไป ที่ยึดถือปฏิบัติกันในปัจจุบันนี้เป็นเพียงแค่เลืยวหนึ่งของวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่คนรุ่นก่อนปฏิบัติสืบทอดกันมา ประเด็นนี้เป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ที่เปิดโอกาสให้เด็ก และเยาวชนได้ใกล้ชิดกับเหล่า กับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งที่แต่เดิมนั้นเด็ก และเยาวชน ห่างไกลกับสิ่งเหล่านั้นมาก การดื่มสุราของเด็ก และเยาวชนในชุมชนฝั่งแดง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนน่าตกใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานบุญประเพณีของหมู่บ้าน “มีบุญต้องมี เหล้า บ่อมีเหล้ามันก็ไม่เป็นบุญ “

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

1. ผลการเตรียมทีมและการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ก่อนดำเนินการวิจัยนั้นได้มีการตั้งทีมวิจัย เพื่อเป็นทีมหลักในการดำเนินงานเบื้องต้น มีจำนวน 15 คน จากหลายภาคส่วน คือ จากข้าราชการครู จำนวน 4 คน จากผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 5 คน ฝ่ายงานสาธารณสุข (หัวหน้าสถานีอนามัย) จำนวน 1 คน และจากเยาวชนในชุมชน จำนวน 5 คน พร้อมทั้งปรึกษา จากหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายที่ปฏิบัติงานราชการ องค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชน รวม 5 คน ทุกคนในทีมวิจัยที่แต่งตั้งได้ผ่านกระบวนการพัฒนา ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาภายในทีม และการพัฒนาโดยความร่วมมือกับองค์กรภายนอกทีม รวมทั้งการไปศึกษาดูงาน ทำให้ทีมมีความเข้าใจในการดำเนินงานตามแผนงานโครงการ มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการวิจัย องค์กรท้องถิ่น ที่ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากพื้นฐานเดิมของทีมวิจัย มีประสบการณ์ด้านการวิจัยน้อย บางคนไม่เคยเป็นผู้ทำวิจัยมาก่อนเลย หรือบางคนเคยทำวิจัยแต่เป็นวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบกับภาระหน้าที่หลักของทีมวิจัยก็แตกต่างกัน เพราะอยู่คนละสายงาน การประสานงาน การทำงานร่วมกันไม่ค่อยมีเวลาที่จะมาดำเนินงานวิจัยร่วมกันอย่างพร้อมเพรียงได้ และบางทีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลก็ล่าช้า ไม่ครอบคลุมตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด จึงทำให้กระบวนการดำเนินงานของทีมประสบปัญหาในช่วงการทำวิจัย 1 ปี ผ่านไปยังไม่สามารถที่จะรายงานผลการวิจัย ให้เห็นโครงสร้างที่ชัดเจนได้ ข้อมูลที่มีอยู่ก็ไม่สามารถที่จะประมวลผล นำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนั้นจึงมีการประชุมทีมงาน ทบทวนวิธีการดำเนินงาน โดยทีมผู้ประสานงานจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำ จนสามารถขยายเครือข่ายงานเกิดแนวร่วม อาสาสมัครจากกลุ่มผู้นำชุมชน คือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ภูมิปัญญาท้องถิ่น เยาวชนใน 5 ชุมชน เข้ามาช่วยงานในด้านการศึกษาหาข้อมูล ทำให้ทีมวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการเก็บข้อมูล การประสานงานขอความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายได้สะดวก รวดเร็วขึ้น ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพมากขึ้น แต่ก็ยังติดขัดอยู่ที่เรื่องของการเขียนรายงานการวิจัย มีการประสานกับผู้ประสานงานโครงการของ สกว. ขอคำแนะนำ และส่งตัวแทนทีมเข้ารับการพัฒนา เรื่องการเขียนรายงานวิจัย 3 ครั้ง สุดท้ายเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2553 ที่วังเย็นรีสอร์ท อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ทีมส่งตัวแทนที่เกี่ยวข้องในการเขียนรายงานวิจัย 6 คน มีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาช่วยชี้แนะ ตั้งแต่การขึ้นโครงเนื้อหา การเขียนเนื้อหาสาระแต่ละบทการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ไปประกอบการเขียนในบทต่างๆ หลังจากนั้นผู้ประสานงานโครงการของ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ติดตาม เติมเต็ม จนทีมสามารถเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ได้สำเร็จ

2. ผลการศึกษามูลเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน จากการร่วมประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

ในระยะเริ่มต้นการวิจัยทางทีมวิจัยต้องการทราบข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ทั่วไปในเรื่องการดื่มสุราของคนในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก และเยาวชน ในช่วงเวลาที่ในชุมชนมีการประกอบกิจกรรมงานบุญตามฮีตประเพณี ขณะนั้นเป็นช่วงเวลาที่ชุมชนประกอบกิจกรรมงานประเพณีฮีตที่ 6 บุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นงานฮีตที่มีกลุ่มคนในชุมชน มีการดื่มสุรากันมากงานหนึ่ง ทีมวิจัยได้ใช้แบบสังเกต/สัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูล(ตามภาคผนวก ก.) ปรากฏผลดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลมีทั้งเด็กอายุตั้งแต่ 6-12 ปี เยาวชน (อายุ 13-18 ปี) และวัยผู้ใหญ่ (อายุ 19 ปีขึ้นไป) จำนวน 174 คน ตามที่เก็บข้อมูลได้ ซึ่งส่วนมาก จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ตามลำดับ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มีดังนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มคนที่ดื่มสุราในการร่วมประกอบกิจกรรมงานฮีต บุญบั้งไฟ

กลุ่มผู้ดื่มสุราในงานฮีตบุญบั้งไฟ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ	หมายเหตุ
กลุ่มเด็ก (อายุ 6-12 ปี)	6	6.74	
กลุ่มเยาวชน (อายุ 13-18 ปี)	30	33.70	
กลุ่มผู้ใหญ่ (อายุ 19 ปีขึ้นไป)	53	59.56	
รวม	89		

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มคนที่ดื่มสุราในงานบุญบั้งไฟมากที่สุดคือกลุ่มผู้ใหญ่ ร้อยละ 59.55 รองลงมาคือ กลุ่มเยาวชน ร้อยละ 33.70 และกลุ่มเด็ก คิดเป็นร้อยละ 6.74

ตารางที่ 2 มูลเหตุปัจจัยของการดื่มสุราในงานฮัตบุญบั้งไฟ แยกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ โดยแยกตามกลุ่มดังนี้

มูลเหตุปัจจัยของการดื่มสุรา	จำนวนความถี่ของคนที่ดื่มสุราในงานฮัต		
	กลุ่มเด็ก	กลุ่มเยาวชน	กลุ่มผู้ใหญ่
ปัจจัยที่มาจากตัวผู้ดื่มสุรา			
- ชอบดื่ม	1	3	7
- ดื่มแล้วคึกคักสนุกสนาน	5	30	40
- ดื่มเพราะอยากให้สะใจ	0	2	0
- รสชาติอร่อยถูกปาก	0	0	5
- ดื่มเพื่อความกล้าแสดงออก	6	28	30
ปัจจัยที่เกิดจากเพื่อน			
- สังสรรค์กับเพื่อน	3	27	42
- เพื่อนชวน	6	24	10
ปัจจัยที่เกิดจากครอบครัว			
- ดื่มเพราะประเพณีพ่อแม่	0	1	0
ปัจจัยที่เกิดจากสังคม สิ่งแวดล้อม			
- เพื่อเฉลิมฉลองงานบุญ	6	26	48
- ดื่มเพราะผู้ใหญ่พาดื่ม	4	21	7

จากตารางที่ 2 พบว่าในกลุ่มเด็กมีปัจจัยที่ทำให้เด็กดื่มสุราในงานฮัตบุญบั้งไฟ มาตัวของตัวเอง เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ปัจจัยที่เกิดจากสังคม และสิ่งแวดล้อม และเกิดจากเพื่อน ตามลำดับกลุ่มเยาวชน พบว่ามูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้ดื่มสุรา เกิดจากตัวเองเป็นอันดับแรก รองลงมาคือปัจจัยที่เกิดจากเพื่อน และปัจจัยที่เกิดจากสังคม และสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ กลุ่มผู้ใหญ่มีมูลเหตุปัจจัยที่ทำให้ดื่มสุราในงานฮัตคือ เกิดจากตัวเองเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ เกิดจากสังคม สิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่เกิดจากเพื่อน ตามลำดับ

เมื่อทีมวิจัยเก็บข้อมูลจากการประกอบกิจกรรมงานบุญบั้งไฟแล้วได้ข้อมูลพื้นฐานของการดื่มสุราจากกลุ่มคนทั้ง 3 กลุ่มและเป็นการให้ข้อมูลในห้วงเวลาที่ร่วมประกอบกิจกรรมตามประเพณีของชุมชนเมื่อ

ถึงงานประเพณีในฮีตที่ 8 บุญเข้าพรรษาซึ่งเป็นงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทางทิมวิชัยได้สร้างแบบสำรวจ ลงเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏผลดังนี้

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสำรวจ มีทั้งกลุ่มเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่เป็นเพศชาย 72 คน หญิง 138 คน รวม 210 คน วุฒิการศึกษาตั้งแต่ ประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับปริญญาตรี สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับมูลเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการดื่มสุรา ในการประกอบกิจกรรมฮีตเข้าพรรษา ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 3 มูลเหตุปัจจัยของการดื่มสุราในการร่วมประกอบกิจกรรมบุญเข้าพรรษาแยกตามกลุ่มอายุ

มูลเหตุปัจจัยการดื่มสุรา	ความถี่จำนวนผู้ดื่มสุราในงานฮีตบุญเข้าพรรษา		
	กลุ่มเด็ก	กลุ่มเยาวชน	กลุ่มผู้ใหญ่
1. ปัจจัยที่เกิดจากตัวผู้ดื่ม			
- ดื่มเพื่อความเพลิดเพลินใจ	0	7	5
- ดื่มเพื่อความสนุกสนาน	2	14	4
2. ปัจจัยที่เกิดจากการคบเพื่อน			
- พบปะเพื่อนฝูง	0	17	18
3. ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม			
- งานบุญต้องมีการสังสรรค์	2	13	5
- ดื่มฉลองเทศกาล	0	4	5

จากตารางที่ 3 พบว่า ในกิจกรรมประเพณีฮีตที่ 8 บุญเข้าพรรษา คนในชุมชนไม่ค่อยมีการดื่มเหล้า จะมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น มูลเหตุที่ทำให้ดื่มสุราในงานประเพณีฮีตที่ 8 บุญเข้าพรรษา กลุ่มเด็กมีมูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้ดื่มสุรา คือ ปัจจัยที่เกิดจากตัวเองเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม กลุ่มเยาวชน มีมูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้ดื่มสุราคือ ปัจจัยที่เกิดจากตัวเองเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ปัจจัยที่เกิดจากเพื่อน และสังคมวัฒนธรรม กลุ่มผู้ใหญ่มีมูลเหตุปัจจัยในการดื่มคือ เกิดจากการคบเพื่อนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และเกิดจากตัวเองตามลำดับ

จากข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมได้ในงานฮีตประเพณีของชุมชนฝั่งแดงทั้ง 2 ฮีต ซึ่งเป็นการหาข้อมูลเบื้องต้นในชุมชน ข้อมูลที่ได้จะเป็นตัวเลขที่บ่งบอกหรือแสดงให้เห็นว่าสาเหตุที่ปรากฏออกมาในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการดื่ม เป็นลักษณะความต้องการดื่มของแต่ละบุคคล ตามประเด็นคำถามที่ทิมวิชัยกำหนด จึงเกิดความไม่แน่นอนใจในข้อมูลที่ปรากฏ และข้อมูลเหล่านั้นก็ไม่สามารถที่จะสาวลึกไปถึงมูลเหตุที่แท้จริงได้ว่าทำไมจึงเป็นส่วนนั้น ทิมวิชัยจึงได้บทเรียนใหม่จากประสบการณ์ของการเก็บข้อมูลที่ผ่านมา มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเก็บข้อมูลซ้ำอีกครั้งหนึ่ง จากการจัดเวทีเสวนาของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม

เด็ก กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ รวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้อาวุโส และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการคืนข้อมูลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา การให้ความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ภาคบ่ายเป็นการเสวนากลุ่ม ปรากฏว่ามีกลุ่มผู้นำ กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น และกลุ่มผู้อาวุโสให้ความร่วมมือนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการถือปฏิบัติตามฮีตประเพณีตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน การดื่มสุราในงานฮีดนั้นทางผู้อาวุโส และภูมิปัญญาเล่าว่าเมื่อก่อนก็มีการดื่มสุราในงานฮีด แต่จะดื่มเฉพาะในกลุ่มผู้ใหญ่ ส่วนมากจะเป็นเหล้าทำเอง(เหล้าสาโท) บางฮีดก็ไม่มีเหล้าเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่นฮีดที่ 1 บุญเข้ากรรม ฮีดที่ 3 บุญข้าวจี ฮีดที่ 9 บุญข้าวสาก ฮีดที่ 10 บุญข้าวประดับดิน และบางฮีดจะมีเหล้าเป็นเครื่องประกอบในพิธีเท่านั้น คือ ฮีดที่ 7 บุญช่าชะ จะมีเหล้าสำหรับการเลี้ยงผี สิ่งที่ชาวบ้านนับถือ บูชา ฮีดที่กลุ่มผู้ใหญ่นิยมดื่มเหล้า จะมีบุญผเสศ เพราะมีการต้อนรับพี่น้องบ้านอื่นมารวมทำบุญ บุญสงกรานต์ในอดีตนั้นก็มีการดื่มเพียงเล็กน้อย แต่จะมีการทำกิจกรรมอย่างอื่นเช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ บุญบั้งไฟก็จะมีการดื่มค่อนข้างมาก เนื่องจากชาวบ้านถือว่าเป็นบุญพญามาร จะมีการดื่มสุรามากที่สุด ส่วนกลุ่มเด็ก และเยาวชนในช่วงบ่ายไม่อยู่ร่วมกิจกรรม ทำให้ทีมวิจัยไม่ได้ข้อมูลในครั้งนี้

จากนั้นทีมวิจัยจึงได้จัดเวทีเสวนาอีกครั้ง โดยเชิญเฉพาะกลุ่มเด็ก และเยาวชนกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น โดยได้เชิญทีมงานนักร้องมาเป็นแรงจูงใจให้เด็ก และเยาวชนอยู่ร่วมกิจกรรมทำให้ทีมวิจัยสามารถดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเด็ก และกลุ่มเยาวชนได้ จากข้อมูลที่ได้พบว่ามูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการดื่มสุราของเด็ก และเยาวชน จากการร่วมประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณี มีดังนี้

ตารางที่ 4 มูลเหตุปัจจัยของการดื่มสุราของเด็ก และเยาวชนจากการร่วมประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีจากเวทีเสวนา

สาเหตุของการดื่มสุรา	จำนวนคนที่ตอบ	เฉลี่ย
มูลเหตุที่เกิดจากตัวผู้ดื่มเอง		
เพื่อนชักชวนเพื่อนเลี้ยง	31	36.90
เพื่อความสนุกสนาน	49	58.33
เบื่อดี	11	13.10
เสียใจเศร้า มีทุกข์	2	2.38
เข้าสังคมสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง	22	26.19
ออกหักผัดหวัง	9	10.71
สมหวังฉลองชัย	12	14.29
พบเพื่อนใหม่เก่า	12	14.29

ตารางที่ 4 ต่อ

สาเหตุของการดื่มสุรา	จำนวนคนที่ตอบ	เฉลี่ย
ให้เกิดความกล้าแสดงออก มั่นใจ	24	28.57
นอนไม่หลับ	2	2.38
เจริญอาหารเป็นยากำลัง	17	20.24
ถอน ทำงานหนัก	9	10.71
กินเพื่อลืมดื่มเพื่อเมา	12	14.29
เกิดความเครียดคลายเครียด	17	20.24
เพื่อนแต่งงาน	2	2.38
อยากรู้้อยากลอง	45	53.57
อยากกิน ชอบ	9	10.71
ปรับทุกข์กับเพื่อน	3	3.57
ความคึกคะนองฮึกเหิม	7	8.33
อยากตาย	1	1.19
ความสะใจ มินใจพาไป	3	3.57
ขี้มใจให้มีอารมณ์	3	3.57
ต้องการแสดงออกความสนใจ	3	3.57
ความเท่กับความเก๋ เก่ง เด่น	12	14.29
ให้มีความสุขบันเทิง สบายใจ	10	11.90
ล้างคอ แก้คาวสั้มปากอยากกิน	3	3.57
กลุ่มใจ ปวดใจ	7	8.33
อยากรู้ว่าตนเองกินทนหรือไม่	1	1.19
ให้มีเพศสัมพันธ์	1	1.19
ดื่มแล้วทำงานได้ดี	1	1.19

มูลเหตุที่เกิดจากสังคม/ สภาพแวดล้อม		
กินเนื่องในงานเทศกาลงานบุญ ประเพณี	17	20.24
งานบวช	2	2.38
ดื่มตามวัฒนธรรม	2	2.38
ยอมรับใบปลิวเพื่อแลกและฝั่	๗	๗.38

ตารางที่ 4 ต่อ

มูลเหตุที่เกิดจากสื่อ		
ดูหมอลำชมมหรสพ	2	2.38
มูลเหตุที่เกิดจากครอบครัว		
ประชิดพ่อแม่	1	1.99

จากตารางที่ 4 พบว่ามูลเหตุปัจจัยที่ส่งต่อการดื่มสุราของ เด็ก และเยาวชนจากการร่วมเวทีเสวนา เกิดจากตัวของผู้ดื่มสุราเอง มีหลายประการ เช่น ดื่มเพื่อความสนุกสนาน คิดเป็นร้อยละ 58 อยากรู้ อยากลอง ร้อยละ 53.57 เพื่อนชวน เพื่อนเลี้ยง ร้อยละ 36.90 กล้าแสดงออก 28.57 มูลเหตุปัจจัยที่เกิดจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมโดยส่วนใหญ่เด็ก และเยาวชน ดื่มเนื่องในงานบุญประเพณีเป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 20.24 ดื่มตามวัฒนธรรม เห็นผู้ใหญ่ดื่ม เพื่อให้เพื่อนยอมรับ ตามลำดับ มูลเหตุที่เกิดจากสื่อ คือ ดื่มเพื่อชมมหรสพ หมอลำ ร้อยละ 2.38 มูลเหตุที่เกิดจากครอบครัว คือ ดื่มประชิดพ่อแม่ ร้อยละ 1.99

3. ผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนจากการร่วมประกอบกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

จากการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสถานการณ์ การดื่มสุราของคนในชุมชน จากการร่วมประกอบกิจกรรมงานฮีตประเพณี บุญบั้งไฟ และบุญเข้าพรรษา โดยการใช้แบบสังเกต/สัมภาษณ์ จดบันทึกตามประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ในด้านผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราในงานฮีตประเพณีโดยมุ่งไปที่การเพิ่มค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณี ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงค่าใช้จ่ายในการประกอบกิจกรรมบุญบั้งไฟของชุมชน

แบบสรุปค่าใช้จ่ายในงานประเพณีบุญบั้งไฟ
--

	บริจาคทำบุญ	ค่าอาหาร	สุรา	น้ำอัดลม	อื่นๆ	รวมทั้งหมด
จำนวนเงิน/บาท	14,300	40,635	23,477	4,032	21,805	104,249
คิดเป็นร้อยละ	13.72	38.98	22.52	3.87	20.92	100

จากตารางที่ 5 พบว่าค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องจ่ายคือ ค่าอาหารเพื่อเลี้ยงญาติพี่น้อง จำนวน 40,635 บาท บริจาคเพื่อร่วมทำบุญ 14,300 บาท ค่าใช้จ่ายที่จ่ายโดยไม่จำเป็น คือ ค่าสุรา จำนวน 23,477 บาท ค่าน้ำอัดลม จำนวน 4,032 บาท และค่าใช้จ่ายอื่นๆ 21,805 บาท

จากการที่ได้จัดเวทีเสวนากลุ่มเด็กและเยาวชน ได้กำหนดประเด็นเสวนาด้านผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราของเด็ก และเยาวชน จากการร่วมประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีตลอดทั้งการดื่มสุราในโอกาสต่างๆ พบว่า เด็กและเยาวชนได้สะท้อนข้อคิดเห็นต่อการดื่มสุราทั้งในด้านบวก และลบ ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงผลกระทบด้านดีของการดื่มสุราในงานฮีต

ลำดับที่	ผลกระทบทางด้านดี มีดังนี้	ความถี่
1	ดื่มสุราแล้วทำให้ทำงานได้สำเร็จผล	11
2	ดื่มแล้วทำให้เจริญอาหารมีกำลัง(พอประมาณ)	5
3	ดื่มแล้วมีเพื่อนมาก	21
4	ดื่มแล้วมันใจกล้า	52

จากตารางที่ 6 พบว่าเด็กและเยาวชนมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านดีของการดื่มสุราในงานฮีต คือ ดื่มแล้วทำให้ใจกล้า เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ดื่มแล้วจะมีเพื่อนมาก ดื่มแล้วทำให้ทำงานได้สำเร็จ และดื่มแล้วเจริญอาหาร ตามลำดับ

ตารางที่ 7 แสดงผลกระทบด้านลบของการดื่มสุราในงานฮีด

ลำดับที่	ผลกระทบทางด้านลบ	ความถี่
1	ทำให้เสียเงินเสียทรัพย์	12
2	เสียเวลาเสียการงาน เสียอนาคต	7
3	เสียสุขภาพสติปัญญา	5
4	เสียชื่อเสียงเสียบุคลิก (ถ้าเมา)	3
5	ทะเลาะกับคนอื่นทั้งนอกบ้าน และในบ้าน	26
6	เมียหลงชู้(ถ้าเป็นคนในครอบครัว “บั๊กสันดาน”)	1
7	ควบคุมสติไม่ได้	25
8	เกิดอุบัติเหตุ	6
9	ขาดความน่าเชื่อถือศรัทธา	12
10	ก่อวินาศกรรมสร้างความรำคาญในสังคม	20
11	เป็นบ่อเกิดของโรคต่างๆ (โรคตับ)	2
12	หลงผิดหลงลูก หลงเมีย	3
13	เกิดการลักขโมยสิ่งของของผู้อื่น	3

จากตารางที่ 7 พบว่าเด็กและเยาวชน มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านลบ ที่เกิดจากการร่วมประกอบกิจกรรมงานฮีดประเพณี คือ ดื่มแล้วทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกับคนอื่นทั้งในบ้าน นอกบ้าน เป็นอันดับแรก รองลงมาคือทำให้ควบคุมสติไม่ได้ ก่อวินาศกรรมสร้างความรำคาญในชุมชน เสียเงิน เสียทรัพย์ ขาดความน่าเชื่อถือ เสียเวลา เสียการเสียงาน เสียอนาคต เกิดอุบัติเหตุ ตามลำดับ

ทีมวิจัยได้มอบหมายให้เด็กและเยาวชนดำเนินการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับกลุ่มเป้าหมายอีกครั้ง พบว่า ข้อมูลที่ได้มีความสอดคล้องตรงกันกับข้อมูลที่ได้จากการเสวนา ซึ่งสามารถแยกเป็นผลกระทบด้านต่างๆ ดังนี้

ผลกระทบด้านสังคม และครอบครัว

จากข้อมูลที่ได้เมื่อนำมาพิจารณา พบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม และครอบครัวได้แก่ การทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น ทั้งในบ้าน และนอกบ้าน ทำให้ขาดความเชื่อถือ ศรัทธาจากคนอื่น เมาแล้วก่อวินสสร้างความรำคาญในสังคม ก่อความผิด ลักขโมยสิ่งของผู้อื่น

ผลกระทบด้านสุขภาพ และบุคลิกภาพ

ผลกระทบด้านสุขภาพ และบุคลิกภาพ ได้แก่ สุขภาพเสื่อมโทรม ทั้งทางร่างกาย และสติปัญญา เสียบุคลิกที่ดี(เวลาเมาสุรา) ควบคุมสติไม่ได้ ทำให้เกิดอุบัติเหตุ และเป็นบ่อเกิดของโรคต่างๆ ตามมา

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

จากข้อมูลพบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ทำให้เสียเงิน เสียทรัพย์สิน เสียเวลา เสียการเสียงาน เสียอนาคต

ผลกระทบด้านการศึกษาเล่าเรียน

ทำให้สมองเสื่อม เรียนช้า เรียนไม่จบ ไม่มีงานทำ ไม่มีอนาคต

5. การทดลองปฏิบัติ

ด้วยการไม่เข้าใจในกระบวนการวิจัยในช่วงเริ่มต้นของทีมนักวิจัยเกิดการสับสนในโจทย์การวิจัยเพราะทีมนักวิจัยใช้ยึดประเพณีเป็นฐานของการศึกษา จึงมีแนวคิดว่าการจะเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ต้องมีการประกอบกิจกรรมตามยึดประเพณีเกิดขึ้นในชุมชนพื้นที่วิจัยเสียก่อนถึงจะมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจึงทำให้เสียเวลา การศึกษาหาแบบวิธีแก้ไขปัญหาลดลงและทดลองปฏิบัติต้องล่าช้าออกไป เหลือเวลาที่จะทดลองปฏิบัติน้อย ไม่สามารถที่จะทดลองใช้ยึดประเพณีที่เห็นว่ามีการดื่มสุราของคนในชุมชนมากๆ เป็นเครื่องมือหรือใช้เป็นสถานการณ์จริงในการทดลองปฏิบัติได้ ทางทีมนักวิจัยจึงใช้วิธีการทดลองดังต่อไปนี้

5.1. กิจกรรมประชาสัมพันธ์ตามเสียงตามสายหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน

เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านใน 5 ชุมชนนี้ เป็นทีมนักวิจัยด้วย ผ่านการรับผลการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน และทุกคนต่างก็มีความตระหนักถึงปัญหาและรับผลกระทบจากปัญหาการเมาสุราของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ เช่น การเมาสุราแล้วเกิดทะเลาะวิวาท เกิดอุบัติเหตุ ขับรถซึ่งเสี่ยงดัง ทุกกรณีย่อมมีผู้ใหญ่บ้านเข้ามารับรู้ บางครั้งก็ทำหน้าที่ระงับเหตุการณ์ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีความ เป็นต้น ดังนั้นในฐานะที่เป็นผู้นำในชุมชน และที่บ้านของผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านจะมีหอกระจายข่าว หากในชุมชนหรือผู้นำมีข่าวสารสำคัญ จะใช้วิธีประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวในตอนเช้าตรู่ตั้งแต่เวลา 05.00 - 07.00 น. หมุนเวียนไปทั้ง 5 หมู่บ้าน ประมาณครั้งละ 10-20 นาที แล้วแต่เนื้อหาสาระของเนื้อหาที่ประชาสัมพันธ์ และอีกข้อหนึ่งก็เป็นทีมนักวิจัยที่อยากจะเห็นปัญหาจากการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนในชุมชนลดลงจึงต้องมีการสร้างกระแสโดย

การประชาสัมพันธ์การดำเนินการวิจัยสะท้อนข้อค้นพบไปยังผู้ปกครองเด็กและเยาวชนให้มีความตระหนักในปัญหาร่วมกัน สร้างสรรค์สังคมที่เป็นแบบอย่างที่ดี โดยเฉพาะการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุม การซื้อขายสุรา บุหรี่แก่เด็กและเยาวชน การลดการบริการเหล้าในการประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีและนำเสนอข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นโทษของการดื่มสุรา ความสิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็นในการจัดหาสุราเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานในการประกอบกิจกรรมประเพณีงานบวช งานบุญต่าง ๆ อุทิศส่วนกุศล จินบ้านใหม่ งานบวช งานบุญต่างๆ ซึ่งค่านิยมหนึ่งของคนในชุมชนคือการเลี้ยงแขกคนที่มาช่วยงานด้วยสุราเป็นนกระบวนการเล่นแบบกันมา ช้านานจนแทบจะเรียกว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ หากไม่ทำเช่นนี้ถือว่าเป็นงานที่ไม่สมบูรณ์ ผู้เป็นเจ้าภาพกลัวจะถูกตำหนิกลัวแขกคนที่มาช่วยงานจะไม่พอใจ กลัวจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ที่สุดท้ายกลายเป็นความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย โดยไม่จำเป็น

จากการดำเนินการประชาสัมพันธ์มาอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยแต่ละหมู่บ้านต้องนำเรื่องนี้มาประชาสัมพันธ์เดือนละครั้ง พร้อมทั้งทีมวิจัยได้ติดตามสังเกตบรรยากาศภายในหมู่บ้าน พบว่าชุมชนให้ความสนใจ หรืออาจจะเกรงใจผู้นำหมู่บ้านที่พูดเรื่องนี้บ่อยๆ จะเห็นได้จากการตั้งวงดื่มสุราของผู้คน โดยเฉพาะผู้ใหญ่หรือผู้ที่เป็นพ่อคน จากเมื่อก่อนมักจะรวมกลุ่มกันตั้งวงดื่มสุราอยู่หน้าร้านค้าร้านขายในหมู่บ้าน เฮฮา ปาร์ตี้สนุกสนานอย่างเปิดเผย ปัจจุบันปรากฏการณ์เช่นนี้ลดลงการใช้ลูกหลานที่อายุไม่ถึง 18 ปีไปซื้อสุราให้กินน้อยลง ทั้งนี้ทีมวิจัยได้สอบถามเรื่องนี้จากร้านว่า มีเด็กมาซื้อสุราน้อยลงแต่ก็ยังมียู่บางโอกาสทีมวิจัยถามว่ารู้หรือไม่ว่าขายสุราให้เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ผิดกฎหมายทางร้านค้านำบอกว่ารู้แต่ก็ต้องขายให้ เพราะกลัวจะผิดใจลูกค้าและคิดว่าผู้ที่ใช้เด็กมาก็คงรู้ว่าผิด แต่ทำไมถึงเข้ามาซื้อสิ่งหนึ่งที่เห็นว่าเปลี่ยนแปลงไปมาก คือการนำสุราเข้ามาขายในบริเวณวัดหรือสถานศึกษาเวลาที่มีการจัดงานต่างๆ ไม่มี แต่หากว่ายังมีปรากฏอยู่บริเวณนอกสถานที่ดังกล่าว เช่น ถ้าเป็นงานวัดก็ยังปรากฏมีพ่อค้าเร่ตั้งแผงขายอาหาร เครื่องดื่ม บริเวณหน้าวัดใกล้ๆ งาน ผู้คนสัญจรไปมา เด็กและเยาวชน ก็ซื้อมาตั้งวงนั่งดื่มอยู่รอบร้านค้าชั่วคราวนั้น หากห้ามไม่ให้เข้ามาขายเลยคงจะดี ไม่ว่าจะเป็นงานใดๆ หรือ ณ ที่ใด เพราะว่าเพียงมีแต่ซื้อขายตามร้านค้านำปกติในหมู่บ้าน ก็ควบคุมยากอยู่แล้ว ถ้ายังเปิดเสรีให้นำมาวางขายข้างถนน เมื่อมีงานเทศกาลต่างๆ ในชุมชนก็เท่ากับเป็นการซ้ำเติมเสริมส่งให้เด็กและเยาวชนหันมาสนใจเรื่องการดื่ม การกินมากขึ้น เพราะชวนกันง่ายซื้อสะดวก ดื่มสบาย การควบคุมว่าเด็กวัยใดซื้อบ้าง ดื่มบ้างก็คงไม่มี

5.2 การส่งทีมวิจัย และกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมอบรมพัฒนาทักษะผู้นำ

ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัย เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ปรากฏว่าข้อมูลที่ได้นั้นยังไม่มีข้อมูลเชิงคุณภาพ จำเป็นจะต้องแสวงหาวิธีการในการจัดเก็บข้อมูล ที่มีประสิทธิภาพ จึงได้ทำการประชุมกันเพื่อหาแนวทางดึงแนวร่วมเพิ่มขึ้น ซึ่งทีมวิจัยได้แนวคิดที่จะดึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเข้าร่วมทีม เพื่อที่จะเป็นตัวแทนของทีมวิจัยในการเก็บข้อมูลในเชิงลึก ประกอบกับในช่วงเวลานั้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ได้จัดโครงการอบรมพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ ณ ศูนย์ศึกษาวิจัย

ชนบท(มัสซัง) จังหวัดหนองคาย ทีมวิจัยจึงได้จัดส่งทีมวิจัยที่เป็นเยาวชน และกลุ่มเป้าหมาย รวม 15 คน โดยแบ่งเป็นทีมวิจัย 4 คน คือ 1.นายอาทร ทองเป้า 2.นายทรงพล ดวงจันทร์ 3.นายนิกร หล้าภูเวียง 4.นายพิทยา ทาแก้ว ทีมเยาวชนในหมู่บ้านอีก 11 คน ซึ่งในจำนวนนี้มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงรวมอยู่ด้วย 2 คน กระบวนการอบรมในครั้งนี้เป็นกระบวนการสร้างความเป็นผู้นำ ฝึกให้กลุ่มเด็กเยาวชนมีความกล้าแสดงออก กล้าพูด และกล้าแสดงความคิดเห็น เพื่อที่จะนำความรู้ประสบการณ์มาใช้ในการจัดกิจกรรมของทีมวิจัย เมื่อกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ผ่านการอบรมในครั้งนี้แล้ว พบว่ากลุ่มเด็กเยาวชนที่เป็นทีมวิจัยมีความพร้อมและมีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมได้ กลุ่มเยาวชน 11 คนนั้นก็มีความกล้าแสดงออกมากขึ้นมีความคุ้นเคยกับทีมวิจัยต่อมาเยาวชนกลุ่มนี้ได้เข้าร่วมทำงานกับทีมวิจัยเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงนั้นมีความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน มีความกล้าแสดงออก กล้าที่จะทำงานร่วมกับบุคคลอื่น กล้าที่จะทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ เยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเมื่อกลับมาในชุมชน กลุ่มเพื่อนที่เป็นคนสนิทก็ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับทีมวิจัย เริ่มให้ความร่วมมือกับทีมวิจัย ที่ชัดเจนคือ ที่ผ่านมานั้นหากมีงานบุญประเพณี กลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้จะตั้งกลุ่มดื่มสุรา และจะมีส่วนร่วมในการทะเลาะวิวาทเกือบทุกครั้ง แต่หลังจากที่มีเพื่อนร่วมทำงานกับทีมวิจัย สิ่งเหล่านี้ได้ลดลง

5.3 การประสานงานจากทีมวิจัยเพื่อขอความร่วมมือเป็นแบบอย่างในการจัดงานที่ปราศจากการเลี้ยงคนด้วยสุรา

จากการสืบค้นข้อมูล ปัจจัยมูลเหตุของการดื่มสุราในกลุ่มเด็กและเยาวชน พบว่ามูลเหตุปัจจัยสำคัญของการดื่ม คือ เด็กและเยาวชนเห็นว่าเรื่องการดื่มสุราเป็นเรื่องปกติธรรมดา เมื่อมีงานหรือกิจกรรมที่มีผู้คนมาทำงานร่วมกันมากๆ ต้องมีการดื่มกลายเป็คำนิยมที่ผิดๆให้เด็กและเยาวชน ถือเอาเป็นเยี่ยงอย่าง เมื่อเห็นผู้ใหญ่ทำก็อยากทำบ้างเพราะเขาอยากเป็นผู้ใหญ่ ถ้ามีคนไปห้ามเขาก็บอกว่า เป็นเรื่องที่คนส่วนมากทำเขาก็อยู่ในสังคมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทำไมจะไม่ให้ทำ ซึ่งบางครั้งผู้ใหญ่ก็อธิบายทำความเข้าใจกับเด็กในเรื่องนี้ยากเหมือนกัน และกลุ่มผู้นำในชุมชนเห็นว่าจะมีการปรับเปลี่ยนธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมเรา สร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี คือให้ผู้ใหญ่ทำดีให้เด็กดูโดยเฉพาะลดคำนิยมสังคมเหล้าลง ทางทีมวิจัยจึงฝากให้ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นสื่อกลางเป็นผู้ประสานขอความร่วมมือจากทางเจ้าภาพงาน โดยเฉพาะถ้าเป็นงานศพ งานบุญแจกข้าว งานบวชนาค ไม่ให้นำสุรามาดั่งโต๊ะอาหารเป็นการรับแขกคนที่มาช่วยงานหรือพยายามลดลงให้น้อยที่สุด

การปฏิบัติในลักษณะที่กล่าวมาทั้งจากทีมวิจัย ซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้อาวุโสที่ชุมชนเคารพนับถือก็ได้รับการตอบรับจากชุมชนเป็นอย่างดี ดังเช่นงานฌาปนกิจศพ นายรุ่งนรินทร์ แสนบูรณ ชาวบ้านหมู่ ที่ 18 ซึ่งเสียชีวิตจากการดื่มสุราแล้วขับรถจักรยานยนต์ออกไปตลาดในตัวอำเภอเวลากลางคืน เกิดอุบัติเหตุชนรถบรรทุกอ้อยที่จอดเสียอยู่ข้างทาง ช่วงต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 ทีมวิจัยและผู้นำชุมชน

ได้ไปร่วมงานและได้เสนอแนะในการจัดงาน ซึ่งทั้งเป็นงานฉาบฉวยและอุทิศส่วนกุศลพร้อมกับให้ยึดหลักความพอเพียงคนที่เสียชีวิตก็มีมูลเหตุมาจากการดื่มสุรา ถ้าเป็นไปได้ก็ขออย่าให้มีสุราในงานนี้เลย

5.4 การทดลองทำบุญกฐินปลอดเหล้า

สืบเนื่องจากในปี พ.ศ. 2551 ชุมชนฝั่งแดงมีผู้ประสงค์จะทำบุญกฐิน อุทิศส่วนกุศลให้บิดา มารดา และบุตรสาว คือ นายชนะชัย ล้วนหม บ้านสง่านาเพียงซึ่งเจ้าภาพ เป็นเครือญาติกับหัวหน้าทีมวิจัย จึงได้ปรึกษา หาแนวทางการดำเนินงานบุญกฐินร่วมกัน ซึ่งทีมวิจัยก็ได้เสนอแนะผ่านหัวหน้าทีมวิจัย ว่า น่าจะลองทำบุญกฐินแบบปลอดเหล้าลองดู ซึ่งทางเจ้าภาพก็เห็นดีด้วย การทำบุญกฐินในครั้งนั้นมีผู้คนเดินทางมาร่วมทำบุญไม่แตกต่างกันกับการทำบุญกฐินที่มีเหล้า ยอดเงินบริจาคเพื่อทำบุญในครั้งนั้นสูงถึง 70,000 บาท ค่าใช้จ่ายในการซื้อเหล้าไม่มี ทำให้เจ้าภาพประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้มาก ซึ่งทางเจ้าภาพบอกว่า “ประหยัดดีอิหลี เฮ็ดบุญบ่มีเหล้า” ผู้ที่เดินทางมาทำบุญก็ยิ้มแย้มแจ่มใสเหมือนเดิม แต่ก็ยังมีบางคนถามหาเหล้าอยู่ แต่ก็ส่วนน้อย พอได้รับข้อมูลว่างานบุญกฐินนี้ไม่มีเหล้าคนที่ถามก็เข้าใจ และก็บอกว่า “โอ้ ดี ดี !” ในตอนกลางคืน มีมหรสพ คือวงดนตรี มีร้านมาขายเหล้าอยู่หน้าทางเข้า ทางเจ้าภาพก็ได้ประสานว่า งานบุญกฐินปีนี้ไม่อยากให้มีการดื่มเหล้า ขายเหล้าในงาน เจ้าของร้านขายเร่ก็ให้ความร่วมมือไม่ขาย ซึ่งทางผู้นำชุมชน ได้นำแนวคิดในปี พ.ศ.2551 มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ การทำบุญกฐินของปี พ.ศ.2552 ด้วย คือ การประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว ว่า “การทำบุญกฐินในปีนี้จะให้ได้นุญจริงๆ ก็น่าจะทำให้เหมือนปีก่อน คือ เป็นกฐินปลอดเหล้า” ผลปรากฏว่า การตั้งวงดื่มเหล้าของคนในชุมชนน้อยลง การขับร้องเสียงดังก็หายไป การทำบุญกฐินในปีไม่มี มหรสพ แต่ทางทีมวิจัยได้มีแนวคิดนำเครื่องฉายโปรเจกเตอร์ ไปฉายภาพยนตร์ให้ชม คนที่มาร่วมกิจกรรมก็มีความสุข สนุกสนานเช่นเดียวกัน

5.5 การจัดค่ายเยาวชนรักถิ่น

การจัดค่าย “เยาวชนรักถิ่น” ในครั้งนี้ทีมวิจัยเลือกที่จะจัดค่าย ที่ฟาร์มสาธิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น บ้านนาดอกไม้อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคืนข้อมูลให้กับเยาวชน ให้เยาวชนร่วมคิด วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จัดเก็บมา พร้อมทั้งสอดแทรก และเชื่อมโยงวัฒนธรรมประเพณีที่ดี 12 เข้ามาเพื่อให้เด็ก และเยาวชนได้มีโอกาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตน ทราบบทบาทหน้าที่ที่ดี ของเด็กและเยาวชน ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในสังคม ทำให้เยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง เป็นการให้ความรู้ เพื่อเพิ่มทักษะการดำเนินชีวิต และมีการตั้งองค์กรเพื่อเยาวชน การจัดเก็บข้อมูลที่ผ่านมาที่ทีมวิจัยได้พบว่า คนในชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ยังเข้าไม่ถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมประเพณีที่ดี 12 ยังไม่ทราบ หรือไม่มีบทบาทหน้าที่ในการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีนั้น เนื่องจากว่าเป็นกิจกรรมที่มีแต่

ผู้ใหญ่ทำ เด็กและเยาวชนยังขาดเวทีในการแสดงออก ยังไม่กล้าแสดงความคิด ส่งผลให้เด็กและเยาวชนบางส่วนจับกลุ่ม ค้มเหล้าเพื่อข่มใจ ทำให้กล้าที่จะแสดงออก และเข้าร่วมประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีในขณะที่มา ทำให้บางครั้งเกิดผลกระทบตามมามากมาย ทีมวิจัยจึงได้ทดลองจัดเวทีให้เด็ก และเยาวชนได้ลองแสดงความคิด ลองพูด ลองเสนอแนะ ในทางที่สร้างสรรค์ โดยนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บในครั้งที่ผ่านมา มานำเสนอให้เด็กและเยาวชนทราบ โดยการดำเนินกิจกรรมนั้นทีมวิจัย มอบหมายให้เด็กและเยาวชนที่เป็นแกนนำ เป็นคนดำเนินการ และมีทีมที่ปรึกษา คอยแนะนำเพิ่มเติม ทีมวิจัยก็ได้ถือโอกาสนี้เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการเพิ่มเติมข้อมูลที่มีอยู่ ผลการจัดค่ายในครั้งนี้ ทีมวิจัยพบว่าเด็กและเยาวชนมีความสามารถในการแสดงออก กล้าที่จะคิด กล้าที่จะพูด การแสดงออกถึงภาวะผู้นำผู้ตาม และคำพูดหนึ่งที่ได้ฟังจากกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายคือ “ดีแท้ คั่นมีจั้งซี่ ชวนอีก แหนนี้เด้อ” ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล นั้นเด็กและเยาวชนได้สะท้อนให้เห็นว่า เขาไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของเขาในการร่วมประกอบกิจกรรม และไม่ทราบความหมายของฮีต 12 มาก่อน และไม่รู้ว่าจะไปร่วมกิจกรรมตอนไหน การจัดค่ายในครั้งนี้กลุ่มเยาวชนได้จัดตั้งกลุ่มเยาวชนแกนนำขึ้น ในแต่ละหมู่บ้านไว้หมู่บ้านละ 2 คน ดังนี้ บ้านฝั่งแดง ประชาน คือ นายอาทร ทองเป้า รองประชานคือ บ้านวังเซียม ประชานคือ นายอานนท์ บุญแก้ว รองประชานคือ นางสาวพรสุดา แสนศิลา บ้านศรีวิไล ประชานคือ นายสรไกร มีสูง รองประชาน คือ นางสาวกาญจนา รักษาพล บ้านสง่านาเพียง ประชาน คือ นายนิกร หล้าภูเวียง รองประชาน คือ นายทรงพล ดวงจันทร์ บ้านฝั่งแดงกลาง ประชานคือ นายเริงชัย นครราช รองประชานคือ นางสาวขวัญจิรา ปัสสาวสังข์ และทั้ง 5 หมู่บ้านจะมีประธานกลุ่มเยาวชนรักถิ่น คือ นายเดชฤทธิ์ สีดาบุญ การแต่งตั้งกลุ่มเยาวชน แกนนำก็เพื่อทำการประสานงานกับผู้นำชุมชน เมื่อมีการจัดกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณี ทีมเยาวชนต้องการทำกิจกรรมอะไรก็จะเสนอผ่านทางตัวแทนของกลุ่ม มายังผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำหมู่บ้านก็ได้รับทราบจุดมุ่งหมายดังกล่าวแล้ว

5.6 การทดลองในสถานการณ์จริงในเทศกาลปีใหม่

หลังจากที่ทีมวิจัยได้จัดค่ายทดลอง “เยาวชนรักถิ่น” แล้ว ทีมวิจัยได้ร่วมประชุมกัน และอยากทำการทดลองจัดกิจกรรมตามเทศกาล การวิจัยของทีมที่ผ่านมาค่อนข้างติดขัด พบปัญหาอุปสรรค มาตลอด ทำให้ผ่านช่วงของบุญประเพณีฮีต 12 ที่มีการค้มสุรามาก แต่ทว่าในช่วงนี้นั้นเป็นช่วงของเทศกาลปีใหม่ ทีมวิจัยเห็นว่ามียุทธศาสตร์คล้ายกันกับงานบุญประเพณี มีการค้มสุราค่อนข้างมากเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงได้ตกลงกันจัดกิจกรรมทดลองต้อนรับปีใหม่ ด้วยสโลแกน “ทำดีรับปีใหม่ ไม่มีเหล้า” ซึ่งการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้เยาวชนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเอง เกือบทุกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มเชิญชวน กลุ่มเยาวชนด้วยกัน เชิญผู้นำ ผู้นำอาวุโสในชุมชนมาร่วมกิจกรรม การจัดเตรียมสถานที่ เด็กและเยาวชนที่เป็นแกนนำ (ทีมวิจัย) เป็นผู้ประสานงานกับทีมวิจัยที่เป็นผู้ใหญ่ ในการจัดกิจกรรมนั้น เด็กและเยาวชนวางรูปแบบด้วยตนเอง มีช่วงเวลาชัดเจน ส่วนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในชุมชนที่ได้รับหนังสือเชิญก็มีความสนใจอยากเข้าร่วม บางคนสอบถาม

ว่า “หอของขวัญมาบ่อ” ทำให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนต้องการพื้นที่ในการแสดงออก ทางผู้นำชุมชนก็ให้ความสำคัญ มีการนำของขวัญมามอบให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองบางคนก็ให้ความสนใจอยากมาดูว่าเด็กและเยาวชนเขาทำอะไรกัน การจัดกิจกรรมเป็นไปอย่างสนุกสนาน แขนงนำเยาวชนสามารถจัดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากที่ผ่านมา ได้รับการพัฒนา จากการเข้าค่ายฝึกอบรมภาวะผู้นำ ของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น(สกว) เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ต่างสนุกสนาน และมีความสุขกับการร่วมกิจกรรม จนถึงเวลา 24 นาฬิกา ก็เดินทางกลับบ้านด้วยรอยยิ้ม โดยทุกคนบอกว่า “ไม่มีเหง้า เราก็สนุกสนานได้”

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหามูลเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการดื่มสุราในเด็กและเยาวชนจากการร่วมประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีของท้องถิ่นผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การหา รูปแบบวิธีการให้เด็กและเยาวชนร่วมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่ปราศจากสุรา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 ชุมชนตำบลฝั่งแดง ที่อยู่ในพื้นที่ในช่วงที่มีการทำวิจัย (พ.ศ. 2551-2552) นอกจากเด็กและเยาวชนแล้วยังมีประชาชนทั่วไปในชุมชน ภูมิปัญญาและผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีหลายลักษณะ ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกตและบันทึก ซึ่งใช้เก็บข้อมูลในระยะเริ่มต้นการวิจัย ต่อมาใช้วิธีการจัดเวทีสนทนา กลุ่ม สัมภาษณ์ผู้อาวุโสหรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น สัมภาษณ์เยาวชนเฉพาะราย จัดค่ายเยาวชน และทดลองจัด กิจกรรมกลุ่มเยาวชน การเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัย เก็บข้อมูลโดยการบันทึกเหตุการณ์ คำบอกเล่า คำพูด คำตอบ ของกลุ่มเป้าหมายแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ สอดคล้องเป็น เหตุเป็นผลต่อกัน นำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

มูลเหตุปัจจัย ที่ก่อให้เกิดการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนจากการร่วมกิจกรรมการ ร่วมประเพณีของ ท้องถิ่นพบว่าเด็กและเยาวชนดื่มสุราเมื่อมีการประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีปัจจัยแรกมาจากตัวของเด็ก เาคืออยากลองออกสนุกสนานดื่มเพื่อให้เกิดการแสดงออกความคึกคะนอง เห็นว่าการดื่มสุราเป็นเรื่องความ เท่ๆ ความเด่น ความเก๋ปัจจัยต่อมาคือการเข้าสังคมในกลุ่มเพื่อนคือการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนฝูง เพื่อน ชักชวนหรือพบเพื่อน เผลอหลงหรือปรับความเข้าใจกับเพื่อนอย่าทำให้เพื่อนยอมรับปัจจัยที่สามเกิดจาก ครอบครัวและสังคม คือดื่มเมื่อเกิดปัญหาขึ้นภายในครอบครัวประชิดพ่อแม่ดื่มเพราะเห็นผู้ใหญ่ในชุมชนดื่ม

ถ้ามีงานบุญงานประเพณีต้องมีการกินการดื่มไม่เข้าใจความหมายฮีตประเพณีและไม่รู้ว่าจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมฮีตตอนไหนอย่างไร

1.1 ผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราของเด็กและเยาวชนจากการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า การดื่มสุราของเด็กและเยาวชนในการร่วมกิจกรรมฮีตประเพณีนั้น ส่งผลกระทบในทางเสื่อมเสียต่อสังคมและครอบครัว คือเกิดการทะเลาะวิวาทกับคนอื่นในครอบครัวและคนนอกครอบครัว ดื่มเมาแล้วเกิดความคิดกะนองก่อความวุ่นวายสร้างความรำคาญให้แก่สังคม เมาแล้วคุมสติไม่ได้ทำให้ละเมิดสิทธิของคนอื่นหรือทำสิ่งผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรมอันดีงามผลการกระทบต่อสุขภาพและบุคลิกภาพของตนเอง ร่างกาย สติปัญญาเสื่อมโทรม เมาแล้วแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีออกมาทำให้คนอื่นไม่เชื่อถือศรัทธา เสียบุคลิกภาพ เกิดอุบัติเหตุ และเกิดโรคต่างๆ ตามมา ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การสูญเสียทรัพย์สิน เสียเงิน เสียเวลา เสียการงาน เสียอนาคต ถ้าเมาแล้วเกิดอุบัติเหตุต้องเสียค่ารักษา หรือควบคุมสติไม่ได้ทำผิดกฎระเบียบทางสังคม ต้องถูกปรับไหม ผลกระทบด้านการศึกษาเล่าเรียน เรียนไม่จบ ออกจากโรงเรียนกลางคัน เสียอนาคต

1.2 ผลการทดลองปฏิบัติ

เมื่อทีมวิจัยศึกษามูลเหตุปัจจัยและผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราของเด็ก และเยาวชนในการร่วมประกอบกิจกรรมงานฮีตประเพณีแล้ว ก็ได้ศึกษาหารูปแบบการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ร่วมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นโดยไม่มีการดื่มสุรา แล้วนำมาทดลองปฏิบัติ พบว่า จากการทดลองประกาศเชิญชวนประชาสัมพันธ์ ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นการชักนำ สร้างความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดจากสุรา แก่คนทั่วไปในชุมชน โดยใช้เวลาทดลองอย่างต่อเนื่อง 1 เดือน ทำให้ผู้คนในสังคมรับรู้การทำงานของทีมวิจัย มีความเกรงใจผู้นำชุมชน การใช้เด็กไปซื้อสุราให้ การตั้งวงดื่มสุราน้ำร้านค้าลดน้อยลง การทดลองปฏิบัติจัดงานบุญกฐิน และงานฉาปนกิจศพอุทิศส่วนกุศลแบบปลอดเหล้า พบว่า เจ้าภาพงานตลอดทั้งผู้ร่วมงานให้ความร่วมมือ ไม่นำเหล้ามาตั้งดื่มบนโต๊ะอาหาร ในระหว่างชมมหรสพ ไม่รินเหล้าให้กันดื่ม ไม่ให้ร้านขายเหล้าตั้งขายเหล้าในบริเวณงาน บรรยายการร่วมกิจกรรมในงานเรียบร้อยดี ไม่มีเหตุวุ่นวาย หรือการทะเลาะวิวาทกัน การจัดค่ายเยาวชนรักถิ่น และจัดกิจกรรมฉลองสงกรานต์ปีเก่าต้อนรับปี

ใหม่ไม่มีเหล้า ซึ่งเป็นกิจกรรมเฉพาะเด็กและเยาวชน พบว่าเด็กและเยาวชน ก็มีความสุข ในการร่วมกิจกรรม เด็กและเยาวชนมีความสนใจอยากเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของท้องถิ่น อยากมีส่วนร่วมในการจัดงาน อยากให้ผู้ใหญ่ให้โอกาส มอบหมายบทบาทหน้าที่ ต้องการรวมกลุ่ม ตั้งกลุ่มให้มีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และเมื่อทดลองให้มีกิจกรรมทำงานร่วมกัน แบ่งงาน แบ่งหน้าที่กัน ชักชวนกันทำในสิ่งที่ดี สร้างสรรค์ เด็กและเยาวชนก็สามารถทำได้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง ร่วมกิจกรรมสนุกสนานโดยไม่ต้องการใช้เหล้ามาดื่มเพื่อความกล้าแสดงออก หรือเพื่อความสนุกสนานครื้นเครง

2. อภิปรายผล

การศึกษา “เด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณีฮีต 12 ของ 5 ชุมชนตำบลฝางแดง อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู” ทำให้ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ มูลเหตุ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดื่มสุราของเด็กและเยาวชน จากการร่วมกิจกรรมงานฮีตประเพณีของท้องถิ่นนั้น มีทั้งปัจจัยที่เกิดจากตัวเด็กเอง และปัจจัยที่เกิดจากภายนอก คือ ครอบครัว เพื่อน สิ่งแวดล้อมทางสังคม สื่อ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลต่อกันระหว่างความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชน กับการยึดถือปฏิบัติตามฮีตประเพณีท้องถิ่นที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมโลก จากที่เคยมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย วิถีชีวิตเป็นแบบ “ทำมาหากิน” แปรเปลี่ยนไปเป็น “ทำงาน ทำเงิน” วิถีชีวิต ทั้ง 2 แบบนี้มีความแตกต่างกันมาก การทำมาหากิน เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงว่า ทำในสิ่งที่ตนเป็น ทำแล้วมองเห็นผลได้ชัดเจน มั่นใจได้ ไม่เกินตัว เพื่อให้ได้อยู่ได้กิน หมดแล้วทำใหม่ แต่วิถีชีวิตแบบ ทำงาน ทำเงิน ไม่ได้เอาเรื่องการอยู่กินเป็นตัวตั้ง แต่เอาวัตถุสิ่งของโดยมีเงินเป็นตัวกำหนด กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นกับชุมชนฝางแดงเมื่อเริ่มมีการพัฒนาถนนหนทาง มีการค้าขายสินค้าที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตกับชุมชนอื่น มีน้ำประปาใช้ ต่อมาไฟฟ้าก็เกิดมีเครื่องใช้ไฟฟ้าสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆตามมา ทำให้ผู้คนในชุมชนต้องแสวงหาสิ่งของเครื่องใช้ในครอบครัวมากขึ้น เงินก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น การทำงานทำเงินที่ทำกันในท้องถิ่นไม่เพียงพอที่จะซื้อสิ่งของวัตถุมานองความต้องการได้ จึงต้องออกแสวงหาจากที่อื่น ทั้งถิ่น ทั้งครอบครัวการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีเปลี่ยนไปจากความหมายเดิม ความเชื่อถือในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติมีน้อยลง การประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีเน้นไปที่เรื่องการกินการดื่ม ความสนุกสนานบันเทิงเริงใจ สุรากลายเป็นสิ่งสำคัญที่นำมาต้อนรับกันในงานบุญจนกลายเป็นค่านิยมโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ท้องถิ่นมีการจัดบุญประเพณี คนในชุมชนจะจับกลุ่มดื่มเหล้าให้เห็นอยู่ทั่วไป เมื่อทีมวิจัยได้สืบค้นหามูลเหตุปัจจัยของเรื่อง การดื่มสุราของเด็กและเยาวชนพบว่าเด็กขาดภูมิคุ้มกันที่ดีในครอบครัวและสังคม ขาดทักษะการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม จะเห็นได้จากการมองว่าเมื่อชุมชนมีบุญมีงานสิ่งสำคัญคือต้องได้กิน ได้ดื่มและต้องได้สนุกสนานรื่นเริง ขาดการเรียนรู้ในพิธีกรรมและความหมายที่แท้จริงของฮีตประเพณีนั้นๆ เด็กบอกว่าไม่รู้ว่

จะทำอะไร เพื่อนชวนดื่มก็เลยดื่ม เห็นผู้ใหญ่ดื่มก็ดื่มตาม แสดงให้เห็นว่านอกจากเด็กและเยาวชนจะไม่เข้าใจในความมุ่งหมายของงานสัปดาห์ประเพณีแล้ว ยังไม่มีส่วนร่วม ไม่มีบทบาทในการประกอบกิจกรรมตามสัปดาห์ประเพณี ผู้ใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเด็กมองว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ การทำบุญตามสัปดาห์ประเพณีนั้นเป็นเพียงพิธีกรรมที่ทำให้แล้วเสร็จเมื่อถึงวาระต้องทำ จากการที่ทีมวิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการประชุมชาวบ้านเพื่อเตรียมจัดงานบุญของชุมชนแต่ละครั้ง มีตัวแทนครอบครัวร่วมประชุมไม่ถึงครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมด และก็ไม่มีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมประชุมเลย สาระการประชุมก็จะเน้นที่เรื่องของวันเวลาจัดงาน งบประมาณ (การบริจาคเงินช่วยงานของแต่ละครอบครัว) มหรสพ ไม่ได้วางแผนว่าจะทำอะไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องบ้าง จะมีวิธีใช้งานสัปดาห์ประเพณีนั้นเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันแบบสร้างสรรค์ได้อย่างไร บางสัปดาห์ก็เอามาจัดรวมกันยิ่งทำให้เด็กและเยาวชนตลอดทั้งคนทั่วไปไม่เข้าใจในความหมายของงานบุญยิ่งขึ้น บางสัปดาห์ก็ไม่ได้นำมาปฏิบัติเลย สิ่งของเครื่องใช้ที่แต่ละครอบครัวนำมาประกอบการดำเนินกิจกรรมงานบุญนั้น ส่วนมากก็ได้จากการซื้อ คนในครอบครัวไม่ได้ร่วมกันทำเหมือนก่อน ความใกล้ชิดของคนในครอบครัวก็ห่างหายไป พ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ไปยังลูกหลาน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเท่ากับเป็นการปล่อยทิ้งเด็กและเยาวชน ให้อยู่ในบรรยากาศของงานสัปดาห์อย่างไร้แก่นสาร แล้วแต่จะทำอะไร แต่จริงๆ แล้วเด็กและเยาวชนให้ความสนใจ อยากมีส่วนร่วมอยากแสดงออกให้สังคมยอมรับ แต่ขาดโอกาส จึงต้องมองหากิจกรรมชดเชย คือ ชวนกันดื่มกินตามสถานการณ์เพื่อจะได้แสดงออกให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริง ตามความนิยมที่ว่า “มีบุญต้องเมา ต้องมีความสนุกสนาน บั่นเทิน เริงใจ ใต้กิน ใต้ดื่ม ช่วยงานก็อยากช่วยอยู่แต่ไม่รู้ว่าจะให้ทำอะไร ตอนไหน” (คำบอกเล่าของกลุ่มเด็กและเยาวชน)

เมื่อเด็กรวมกันกิน รวมกันดื่มบ่อยครั้ง มากคน ประกอบกับเป็นโอกาสหนึ่งที่คนในชุมชนได้พบกันทุกเพศ ทุกวัย โดยธรรมชาติ ของเด็กและเยาวชนคือ ความมุกตลก อยากรู้ อยากลอง บวกกับธรรมชาติของเหล้าคือ ดื่มแล้วเมาครองสติไม่ได้ จึงกลายเป็นผลกระทบที่ก่อเกิดปัญหาหลายด้าน อาทิเช่น ด้านสังคม กลายเป็นสังคมที่นิยมเหล้า ไม่ว่าจะเป็นงานกิจกรรมใดก็จะฉลองด้วยเหล้า เบียร์ แก้ปัญหาด้วยเหล้า ซึ่งเป็นการสร้างสภาพสังคมที่ไม่ดี เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้เด็กและเยาวชนรุ่นหลังยึดถือ สืบทอด โดยปราศจากการคิดเพราะมองว่าเป็นสิ่งที่ทำตามปกติ ดังจะปรากฏในการประกอบพิธีงานบุญประเพณี สัปดาห์ ต่างๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นบุญหรืองานรื่นเริง จะมีเหล้าและอาหารต้อนรับแขกเสมอ จนเป็นเรื่องปกติ คนดื่มก็ดื่มอย่างเปิดเผย แม้อีกมุมหนึ่งของงานจะมีพระกำลังประกอบพิธี หรือให้ศีลอยู่ก็ไม่สนใจ ผลที่ตามมาคือทำให้การจัดงานในครั้งนั้นต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น กลายเป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ต้องเสียต้องจ่ายในส่วนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมนั้นๆเลย และเมื่อผู้มาร่วมงาน หรือผู้ร่วมประกอบกิจกรรมงานบุญดื่มเกินปริมาณที่ร่างกายจะรับได้ ก็เกิดอาการเมเผลอส่งผลกระทบอื่นอีกคือ ทะเลาะวิวาทกัน ก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น หรือทำผิดกฎระเบียบสังคมถูกปรับไหมเสียทรัพย์สินเงินทองตามมา ผลกระทบด้านสุขภาพอนามัย เกิดอุบัติเหตุ

บาดเจ็บ ล้มตาย ก็โยงไปสู่เรื่องเศรษฐกิจ โยงไปหาปัญหาทางสังคมอีกไม่สิ้นสุด ในชุมชนจะพบเสมอว่าเด็กที่อยู่ในกลุ่มที่ชอบดื่มสุรามักจะเรียนไม่จบออกโรงเรียนกลางคัน เป็นผลกระทบต่อการศึกษา ตามมาอีก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นโอกาสที่คนในชุมชนต้องใส่ใจ มีความตระหนัก ในปัญหานี้ร่วมกัน หันหน้ามาคุยกันว่าจะแก้ปัญหาด้วยวิธีการใด จึงจะเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงจุด เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แก้แล้วต้องปรากฏผลที่ยั่งยืน เมื่อทีมวิจัยได้ศึกษาและค้นหาวิธีการที่จะนำมาสู่การแก้ไข โดยมีเป้าหมายอยู่ที่คน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน นั่นคือ คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น และชุมชนเข้มแข็ง รูปแบบวิธีจึงมุ่งมองไปที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล ให้เป็นองค์กรที่มีกิจกรรมการพัฒนาแบบบูรณาการ ผู้การเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ในการพึ่งพากัน พึ่งพาตนเอง อย่างมีความสุข จึงได้รูปแบบที่นำมาทดลองปฏิบัติ ดังนี้

2.1 การประชาสัมพันธ์ ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน “กระจายข่าวกระจายความดี” บนฐานความคิดที่ว่า การประชาสัมพันธ์และสื่อสารเป็นการปรับฐาน ความคิด เปลี่ยนความเชื่อ และพฤติกรรมของคนได้ถ้าทำบ่อยๆ ซ้ำๆ เป็นประจำจะเกิดการคล้อยตามโดยอัตโนมัติ จากการสอบถามพูดคุยกับเยาวชน/กลุ่มคนทั่วไปในชุมชนบอกว่า ผู้หลักผู้ใหญ่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือประชาสังคมไม่อาจจริงจังต่อการแก้ปัญหาเรื่องนี้ มีกฎหมายก็ไม่มีกฎหมาย ทีมวิจัยพิจารณาจากมูลเหตุเหล่านี้เห็นว่าต้องมีการสื่อสารสื่อประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนักในปัญหา ร่วมกันแก้ปัญหา มิใช่รอให้คนอื่นมาแก้ไข และมีสื่อเดียวที่พึ่งพาได้ขณะนี้จะเป็นสถานีประชาชนที่กระจายอยู่ตามชุมชน อยู่ในหมู่บ้านทุกบ้านคือ หอกระจายข่าว หากมีการจัดระบบที่ดี สื่อสารสิ่งที่ดี มีประโยชน์ ใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อการพัฒนาชุมชน ไม่เพียงแต่เป็นสื่อกลาง ในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร เท่านั้น สิ่งที่ทีมวิจัยได้ทดลองใช้สื่อหอกระจายข่าว คือ การกระจายความเคลื่อนไหว การทำงานของทีมวิจัย สะท้อนปัญหาที่เกิดจากการดื่มสุรา เสนอแนะวิธีการปฏิบัติตามฮิดเราะห์ ที่ปลอดเหล้า รณรงค์ลดค่านิยมสังคมเหล้า ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายควบคุมการซื้อขายเหล้า บุหรี่ ผลที่เกิดตามมาจากวิธีการนี้การจับกลุ่มดื่มเหล้าอย่างเปิดเผยลดลง ผู้ใหญ่มีความตระหนักต่อปัญหาเริ่มทำตนเป็นแบบอย่าง ไม่ใช่เด็กไปซื้อเหล้า บุหรี่

2.2 การทดลองจัดงานบุญปลอดเหล้า ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่าง แก่ชุมชน และสร้างค่านิยมใหม่ว่า เหล้าไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการทำบุญ แต่ถูกสังคมที่นิยมการดื่มกินสร้างคุณค่าส่วนเกินขึ้นมา แล้วพยายามที่จะสร้างเงื่อนไขสังคมยอมรับ ว่าเหล้าคือองค์ประกอบหนึ่งของงานบุญ มีบุญหรืองานอะไรที่เกิดขึ้น ต้องมีเหล้ามาต้อนรับแขก ถ้าไม่มีจะดูมองว่าใจแคบ ไม่สมกับเป็นเจ้าภาพงาน การช่วยเหลือจากสังคมก็จะมีน้อยลง แต่เมื่อได้ทดลอง อยู่ 2 งาน คือ งานบุญกฐิน และงานฉาปนกิจอุทิศส่วนกุศล งานก็ดำเนินไปได้ตามปกติ ผู้มาร่วมงานก็เข้าใจ รายจ่ายของเจ้าภาพงานก็ลดลง และยังมีเสียงสะท้อนจากคนในชุมชนว่า จัดแบบนี้ดี ไม่

่วนวาย ผู้นำหมู่บ้านน่าจะกำหนดให้เป็นบรรทัดฐานการปฏิบัติเหมือนกัน และมีข้อตกลงกันให้ชัดเจนเลยว่า งานลักษณะใดมีเหล่า และงานใดไม่มีเหล่า

2.3 การจัดค่ายเด็กและเยาวชนคนรักถิ่น สืบเนื่องจากการวิจัยพบว่าเด็กและเยาวชนไม่รู้ไม่เข้าใจว่า ผู้ใหญ่ประกอบกิจกรรมตามฮีตประเพณีไปทำไมตนเองมีส่วนร่วมตอนไหนบางครั้งก็ไม่กล้าไปร่วมไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ดังนั้น ค่ายนี้มีเป้าหมายอยู่ที่การทดลองให้เด็กได้แสดงบทบาทผู้นำ ผู้ตาม โดยมีเยาวชนแกนนำ 15 คน เป็นทีมผู้นำ และมีเด็ก และเยาวชน หมู่บ้าน ละ 10 คน เข้าร่วมค่าย รูปแบบวิธี/เนื้อหาสาระ ให้เด็กและเยาวชนร่วมคิดร่วมพิจารณา และดำเนินการเอง ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่า เรื่องของเด็กและเยาวชน บางครั้งต้องให้บทบาทและความสำคัญกับเด็ก ไม่ใช่ผู้ใหญ่คิดให้ สั่งให้ทำ สิ่งที่เขาได้คิด ได้ลงมือทำด้วยตนเอง จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับเขา ยิ่งถ้าได้ร่วมกิจกรรมเป็นหมู่คณะ เป็นกลุ่ม ก็จะเป็นการตอบสนองความต้องการของเขาได้เป็นอย่างดี เพราะวัยนี้ เป็นวัยที่ชอบเพื่อน เชื้อพ้องเพื่อน ซึ่งในสถานการณ์จริง ของชีวิตครอบครัว พ่อ แม่ ผู้ปกครองจะไม่คำนึงถึงความรู้สึกของลูกในเรื่องนี้เท่าใดนัก จะไม่มีการฝึกทักษะการคบเพื่อน การตอบรับหรือปฏิเสธ ในสิ่งที่เพื่อนชักชวน ในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควร หรือฝึกให้เด็กชักชวนกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ฉะนั้น คุณลักษณะการมีจิตอาสาจึงมักไม่ปรากฏในเด็กและเยาวชนสมัยนี้ แต่เมื่อเด็กและเยาวชนได้ผ่านกระบวนการจากค่ายนี้แล้ว ก็สะท้อนให้เห็นความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดค่ายนี้ในเวทีที่ใช้สถานการณ์จริงเป็นการทดลองให้เด็กฝึกปฏิบัติคือ

การจัดกิจกรรมวันเรียงพลองส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ทีมวิจัยนำมาทดลอง ถึงแม้ว่าการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่จะไม่ใช่ประเพณี แต่เป็นเทศกาล ที่ถือปฏิบัติเป็นสากล เด็กและเยาวชนได้พบเห็น และมีส่วนร่วมอยู่เสมอ และก็เป็นอีกเทศกาลหนึ่ง ที่เด็กและเยาวชนมีการดื่มสุรากันมาก ผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ก็มักจะปล่อยเพราะควบคุมไม่ได้ ดังนั้นจึงเสนอให้กลุ่มเยาวชนที่ผ่านค่ายเด็กและเยาวชนคนรักถิ่น จำนวน 70 คน ร่วมจัดงานในวันที่ 31 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2552 โดยมีข้อตกลงว่าไม่มีการดื่มเหล้า และทุกคนต้องอยู่ร่วมกิจกรรมจนถึงวันปีใหม่ ซึ่งภาพที่ปรากฏคือ เด็กที่ร่วมกิจกรรมทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มเตรียมงาน จัดสถานที่จัดหาอาหารแสดงบทบาทบนเวทีงานเริ่มตั้งแต่เวลา 18.00 น.จนกระทั่งถึงเวลา 24.00 น. ซึ่งก็เป็นวันปีใหม่นั้นเอง และยังได้รับการประสานจากผู้นำกลุ่มว่า “ขออยู่ต่อจนสว่างได้ไหม” นั่นก็แสดงถึงว่าการทำงานในลักษณะนี้ถึงแม้ไม่มีเหล้าก็ไม่ได้ทำให้บรรยากาศความสนุกสนานหายไป แต่กลับเป็นความสนุกสนานที่ทุกคนแสดงออกมาด้วยความจริงใจ มีสติ ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน

จากรูปแบบวิธีการที่ทีมวิจัยนำมาทดลองปฏิบัตินี้ ถ้ามีการพัฒนาต่อ ประยุกต์เพื่อนำไปใช้จริงในวิถีชีวิต หรือนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างให้เด็ก และเยาวชน สืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชน ภายใต้บริบทของชุมชน ในกระแสสังคมยุคใหม่ แบบไม่ให้ความสำคัญกับการกิน การดื่มมากนัก แต่เน้นที่เนื้อหา

สาระ และความหมายของกิจกรรมนั้นๆ ที่มีต่อการพัฒนาความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิต จะเป็นแนวทางหนึ่ง ที่ช่วยแก้ปัญหาการดื่มสุราในเด็กและเยาวชน แบบยั่งยืนสืบไป

3. บทเรียนและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

3.1 การใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหาในชุมชนท้องถิ่น

วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวชุมชนฝั่งแดง ในอดีตคนในชุมชนอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บนพื้นฐานทางสังคมการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติ สิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิต องค์ความรู้จากบรรพบุรุษและภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนก็อาศัยภูมิปัญญาในชุมชน และความเชื่อของคนในชุมชน ได้อย่างเป็นอิสระ ไม่ต้องรอให้คนอื่นมาสั่ง หรือหยิบยื่นความช่วยเหลือมาให้ แต่เมื่อสังคมไทยเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ส่งผลกระทบทั้งในด้านที่เป็นประโยชน์ และด้านที่เสื่อมเสียก็ตามมา สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นคือ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกมาในชีวิตประจำวันมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นอยู่ ด้านการประกอบอาชีพ สวัสดิการ สาธารณูปโภค รักษาพยาบาล การศึกษา เป็นต้น แต่ความเสื่อมเสียที่เกิดขึ้นในชุมชนฝั่งแดงคือ ทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมถูกทำลายไปอย่างรวดเร็วจากการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในปัจจุบันมีโรงงานน้ำตาล มาตั้งอยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านเริ่มตื่นตัว เริ่มเปลี่ยนจากการทำนาทำไร่อ้อย มีการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้นใช้ประโยชน์จากธรรมชาติแบบไม่รู้คุณค่า วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดค่านิยมและความเชื่อแบบใหม่ คือบริโภคนิยมและมีความเชื่อว่าถ้ามีเงินแล้วจะบันดาลความสุขได้ต้องหาเงินให้ได้มากๆ ประกอบกับหน่วยงานราชการส่วนมาก ยังคิดแบบเดิม ทำแบบเดิม คือ หยิบยื่นความช่วยเหลือเป็นครั้งคราวตามสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม การศึกษายังไม่ได้สอนคนให้คิด ให้วิเคราะห์ สังเคราะห์ คนในชุมชนจึงคิดหาแต่สูตรสำเร็จที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น เกิดการเลียนแบบทำอะไรก็ต้องเอาแบบอย่างจากผู้อื่น ที่เห็นว่าเขาทำสำเร็จ หรือสิ่งที่คนที่มีอิทธิพลเหนือกว่าแนะนำ เพราะคิดเองทำเองไม่ได้

ดังนั้นจากการลงพื้นที่ทำการวิจัยในด้านเด็กและเยาวชน ทำให้ได้แนวคิด ความรู้จากการวิจัยที่จะนำไปใช้เพื่อพัฒนา แก้ปัญหาของชุมชน กล่าวคือ ทำอย่างไรจะเปลี่ยนแนวความคิดของคนในชุมชน ให้เห็นว่าสังคมทุกวันนี้ สิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิตไม่ใช่ทรัพย์สินหรือเงินตรา แต่เป็นความรู้ คนในวันนี้ถ้าไม่มีความรู้จะอยู่ไม่ได้ การเรียนรู้ไม่ใช่การไปโรงเรียน หรือเรียนในมหาวิทยาลัย การเรียนรู้จากชีวิตจริง จากการปฏิบัติจริงในวิถีชีวิต วิถีชุมชน จากประสบการณ์นั้นเป็นความรู้ที่จริงแท้ที่สุด ทำอย่างไร จะทำให้คนใน

ชุมชนรู้จักตนเอง รู้จักศักยภาพ และทุนที่ตนเองมี รู้ปัญหาที่ตนเองกำลังประสบ อย่างถ่องแท้ แก่ให้ถูกทาง รู้ในสิ่งที่กำลังเปลี่ยนแปลงและเป็นไปของโลก ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง ต่อชุมชน ให้เรียนรู้วิธีการวางแผนชีวิตตนเอง คิดเอง ทำใหม่ ไม่เอาแต่ทำตามผู้อื่น ต้องพึ่งพลังของชุมชน โดยเฉพาะพลังของเด็กและเยาวชน ฟื้นฟูทางสังคม ที่จะทำให้ชุมชนอยู่รอด ทุกวันนี้ที่เป็นอยู่ พลังทั้งหลายเหล่านี้ ในชุมชนอ่อนแอลงมาก ผู้คนต่างคืนรนแก้ปัญหาของตนเอง แบบตัวใครตัวมัน หากมีการเชื่อมโยงผู้คนในชุมชน มีการสื่อสารสัมพันธ์กันอย่างเข้าใจ เอาความคิดมารวมกัน เอาประสบการณ์มารวมกัน เอาพลังทางปัญญามาผสมผสานกัน แก้ปัญหา ร่วมกัน เลิกทำอะไรตามกันแบบขาดองค์ความรู้ ไม่มองข้ามภูมิปัญญาในท้องถิ่น รู้จักใช้ประเพณีวัฒนธรรม ดั้งเดิมเชื่อมโยงให้เกิดความรัก สามัคคี ความผูกพันและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยเกินไป ไม่ดูถูกความเป็นอยู่ของตนว่าไม่ดี ล้าสมัย ไม่เหมือนคนอื่น

การลงพื้นที่ ทำการวิจัยของทีมวิจัยใน 5 ชุมชนฝั่งแดง ได้มีการพูดคุย สอบถามปัญหา และแนวทางการพัฒนา นอกจากเรื่องพฤติกรรมการค้าสุราของเด็กและเยาวชน ยังเชื่อมโยงให้เห็นปัญหาด้านอื่น ๆ ตามมามาก เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในชุมชน การทำมาหากิน การประกอบอาชีพ สภาพแวดล้อม สุขภาพ ซึ่งการดำเนินการวิจัยได้รับความสนใจ สอบถามว่าทำไม ทำแล้วได้อะไร ซึ่งทีมวิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการให้ฟัง ส่วนมากจะเห็นด้วย และยินดีให้ความร่วมมือ ทุกกระบวนการ และยังชมว่าถ้าการแก้ปัญหาทุกอย่างทำได้แบบนี้ก็จะดี ไม่ใช่แค่คิดเองว่าต้องทำอย่างนี้ทำอย่างนั้นโดยไม่มีข้อมูล ที่แท้จริง และขอให้ทีมวิจัยดำเนินการต่อไปในหลายๆเรื่อง อย่าทำเพียงเท่านี้แล้วก็จบไป จากเสียงสะท้อนนี้ ทำให้ทีมวิจัยได้ขบคิด ข้อสรุปร่วมกันว่าในการพัฒนาชุมชนนั้น ข้อมูลมีความสำคัญยิ่ง การเรียนรู้ชุมชนอยู่ที่การสืบค้นหา ข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นจริง การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้เป็น จะทำให้เกิดความรู้ไปเชื่อมโยงกับความรู้ของผู้อื่น ประยุกต์ใช้ แล้วนำไปสู่การปฏิบัติ จนเกิดผลดีต่อชุมชน ความรู้นั้นก็จะกลายเป็นปัญหาที่ทรงคุณค่า ต่อการดำเนินชีวิตของตน และของสังคม

ดังนั้นการแก้ปัญหาที่ถูกวิธีควรจะเริ่มจากการวิจัย และนักวิจัยชุมชนก็ไม่ใช่ใครอื่น คือคนในชุมชน ในหมู่บ้านที่จะอาสาเข้ามาช่วยกัน ทำการสำรวจ วิจัย หาข้อมูลของชุมชนตนเอง เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในส่วนของการจัดการศึกษาก็เช่นกัน จากที่ทีมวิจัยส่วนหนึ่งเป็นครูในโรงเรียนบ้านฝั่งแดง เมื่อค้นพบผลการวิจัยและจากประสบการณ์การทำวิจัยครั้งนี้ ทุกคนมีความเห็นว่าการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนต้องมีข้อมูลที่เป็นจริงและทุกคนที่เกี่ยวข้อง ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาหาข้อมูลและวิธีการแก้ปัญหา จากการดำเนินการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่าชาวบ้านก็มีศักยภาพที่จะเป็นนักวิจัยได้ หากมีโอกาสได้เรียนรู้และปฏิบัติ และจากการที่ทางทีมวิจัยฝั่งแดง ร่วมกับทีมวิจัยอื่นที่ร่วมโครงการฯไปพร้อมกันในปี 2551 ได้จัดแสดงผลการดำเนินการวิจัย ต่อสาธารณะ เมื่อวันที่ 11 เดือน มกราคม พ.ศ.2553 ณ ห้องประชุมอนาลโย ศูนย์ราชการจังหวัดหนองบัวลำภู ในงาน “ไทบ้านกับงานวิจัย” มีผู้ร่วมกิจกรรม

มากมาย หลายภาคส่วน จากที่มีผู้เข้าเยี่ยมชม สอบถามข้อมูลในชุมชนและนิทรรศการ แสดงให้เห็นถึงความสนใจ และชื่นชม บางคนก็ยังมีความสงสัยว่าชาวบ้านทำอย่างนี้ได้จริงหรือ ถ้าทำได้ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก เป็นการแก้ปัญหา ที่ถูกต้องและถูกทางแล้วพร้อมกันนี้ยังได้รับความสนใจจาก ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู นายสมศักดิ์ สุวรรณสุจริต ได้ประกาศเป็นวาระของจังหวัดหนองบัวลำภู ในการร่วมมือกันแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชน และได้แต่งตั้งทีมงานจากพื้นที่ทีมวิจัยท้องถิ่นที่ได้นำเสนอผลงาน เข้าเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายนี้ลงสู่พื้นที่ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด ในปี 2553 ในเรื่องนี้ทางทีมวิจัย ได้เข้าร่วมประชุม และเสนอข้อคิดในการพัฒนาไว้ว่า ไม่ควรใช้วิธีการรูปแบบเดิมคือ หน่วยงานราชการเป็นคนคิดโครงการแล้วสั่งให้พื้นที่นำไปดำเนินการ โดยปราศจากการเรียนรู้บนฐานข้อมูลจริงในชุมชนนั้นๆ การพัฒนาควรจะเริ่มต้นที่คนในพื้นที่ เห็นปัญหาของพื้นที่ และอยากมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานั้น ในประเด็นนี้จึงทำให้ได้ข้อค้นพบการพัฒนาท้องถิ่นว่า ควรจะมีทีมนำในการพัฒนา และควรเป็นบุคคลที่ทำงานนี้ด้วยใจ มิใช่บังคับจึงต้องมองหาบุคคลที่มีคุณลักษณะดังนี้

- เป็นผู้มีจิตสาธารณะ อาสา เสียสละเพื่อส่วนรวม
- มีความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหานั้นๆ อย่างสร้างสรรค์
- เป็นผู้นำที่ชุมชนยอมรับ
- เป็นบุคคลที่มีตำแหน่งในชุมชน หรือองค์กรท้องถิ่น
- มีทักษะการแก้ปัญหาโดยใช้ฐานข้อมูล

3.2 เด็กและเยาวชนคือขุมกำลังสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น

เด็กและเยาวชนเป็นฐานสำคัญของประเทศชาติ ท้องถิ่น ถ้าเด็กคิดดี มีการพัฒนาทั้งความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางสติปัญญา ก็จะเป็นแรงพลังขับเคลื่อนที่สำคัญยิ่ง ในการพัฒนาประเทศชาติ และท้องถิ่น แต่สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นและปรากฏได้ในตัวเด็กและเยาวชนนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างที่จะช่วยสนับสนุน ส่งเสริม เช่น ครอบครัว คนรอบข้าง สังคม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน สื่อประเภทต่างๆ ที่เข้าถึงได้ วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมาก ไม่ว่าจะเป็นสังคมในเมืองหรือชนบท

จากการที่ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัย ลงพื้นที่เก็บข้อมูล และนำมาวิเคราะห์มูลเหตุปัจจัย ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กโดยเฉพาะเรื่องการดื่มสุรา สารเสพติด ทำให้ทราบว่ากลุ่มเด็กและเยาวชน ที่มีพฤติกรรมเสี่ยง นั้น 80 เปอร์เซ็นต์ จะเป็นเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่อ่อนแอ ขาดความอบอุ่น เช่น ฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจน บ้านแตกแยกกันอยู่ ผู้ปกครองแสดงความรักลูกไม่ถูกทาง เลี้ยงลูกด้วยวัตถุสิ่งของมากกว่าการปลูกฝัง

ด้านคุณธรรมจริยธรรม เด็กและเยาวชนขาดทักษะการเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และบริบททางสังคมท้องถิ่น เด็กและเยาวชนขาดการเรียนรู้วิถีชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีสิ่งที่ดีงามที่มีในชุมชน จึงไม่เข้าใจรากเหง้า วัฒนธรรมประเพณี และขาดการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ สืบสาน สิ่งที่ดีงามที่มีอยู่ในชุมชนของตน ไม่รู้จักตนเอง และไม่เข้าใจตนเอง สิ่งตามมา คือ ไม่รักตนเอง ไม่รักเพื่อน พี่น้อง และไม่รักไม่ภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตชีวิตของเด็กและเยาวชน เช่น ตกเป็นเหยื่อสังคมด้านสารเสพติด ซึ่งผู้ผลิต และผู้ขายสารเสพติดมักจะมองกลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นเป้าหมายสำคัญอยู่แล้ว เพราะเป็นกลุ่มที่ชักจูงได้ง่าย ด้วยเหตุผลของการอยากรู้อยากลอง และอ่อนประสบการณ์การใช้ชีวิต ฉะนั้นในการที่จะแก้ปัญหานี้ได้ ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่ ชุมชน ต้องสร้างภูมิคุ้มกัน ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ให้มีทักษะชีวิตที่ถูกต้อง เหมาะสม ได้แก่

1. รู้จักที่จะปฏิเสธสถานการณ์ ที่จะนำความยุ่งยากเสียหาย และอันตรายมาสู่ชีวิตตนเอง
2. รักตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง รับผิดชอบตนเองได้
3. มีแนวทางในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้
4. ทำกิจกรรมที่สามารถระบายความเครียด ความกดดันในชีวิตตามความสนใจ และความถนัดของตน
5. ทำกิจกรรมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และความถนัดของตน
6. เลือกคบเพื่อนที่ดี มีความจริงใจ ช่วยเหลือ ตักเตือนเมื่อหลงผิด

นอกจากปัญหาการดื่มสุราเสพติด สิ่งหนึ่งที่ปรากฏในกลุ่มเด็กและเยาวชนของชุมชนฝั่งแดง คือเมื่อวัฒนธรรมประเพณีเปลี่ยนแปลงไป บวกกับพัฒนาการด้านการสื่อสารทำให้เด็กและเยาวชนสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศได้สะดวก เป็นอิสระมากยิ่งขึ้น ซึ่งเรื่องนี้ทีมวิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยอื่น ๆ โดยเฉพาะทีมวิจัยหนองเรือ ทีมวิจัยหนองเล้าข้าว อำเภอโนนสัง ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง ต่างสะท้อนปัญหาเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศของเด็กและเยาวชน คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงจะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ง่ายกว่าเดิม ขาดทักษะการป้องกันตนเอง

อีกปัญหาหนึ่งที่พบคือ การทะเลาะวิวาทขกพวกตีกัน ในโอกาสที่ไปร่วมงานบุญประเพณีต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ส่วนมากจะเกิดกับวัยรุ่นชายมากกว่า ทั้งนี้เพราะเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง มุทะลุ ต้องการแสดงให้คนอื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ หรือบางครั้งก็เป็นการแสดงความรักเพื่อนฝูง เรียกร้องความสนใจหรือความเป็นธรรมจากสังคม มีความกดดันจากครอบครัว หรือต้องการเป็นคนเด่น พิสูจน์ศักดิ์ศรีความเป็นชาย ซึ่งที่พบส่วนมากมักจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กมีอารมณ์เมามสุรา หรือเข้าไปอยู่รวมกันในที่ชุมชน

ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวมานั้น เกิดขึ้นได้กับทุกพื้นที่ทุกชุมชนซึ่งแต่ละแห่งมักจะมีวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันออกไป ตามสภาพ และแนวทางสังคมในชุมชนนั้นๆ ยึดถือปฏิบัติ แต่จากที่มีการทำวิจัยในพื้นที่ของ 5 ชุมชน ฟังแดงที่ผ่านมา ทำให้ทีมวิจัยได้ทบทวน ได้ความรู้ และแนวคิดในการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชน หากจะให้บังเกิดผลที่ยั่งยืน มิใช่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การแก้ปัญหานี้ต้องเริ่มที่เด็กและเยาวชน และต้องแก้ด้วยเด็กและเยาวชน โดยมีผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง คอยให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษาแก่เด็กและเยาวชน อย่างเข้าใจ อีกทั้งต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และควรแก้ไขในลักษณะแบบองค์รวม ไม่ควรมองไปที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเฉพาะกลุ่มที่มีปัญหา ทั้งนี้เพราะเด็กและเยาวชนในแต่ละชุมชน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ยิ่งเด็กวัยรุ่นยุคนี้สมัยนี้ส่วนมาก จะเป็นคนที่รู้จักคิด และมีความพยายามที่จะพึ่งตนเอง หรือแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง หากผู้ใหญ่มีการส่งเสริมให้เขาเข้าใจ หลักการแก้ปัญหา และมีกลุ่มเพื่อนคอยให้กำลังใจ หนุนนำในทางที่เหมาะสม ก็จะช่วยให้เขาหาทางออกได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนๆหนึ่ง อาจมีหลายคนมาเกี่ยวข้อง และมีสาเหตุหลายอย่าง คนที่เป็นผู้ใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน ผู้ใหญ่ ที่นับถือ ต้องร่วมมือกัน และต้องยอมรับว่า ปัญหาบางอย่างแก้ไขให้จบสิ้นทันทีไม่ได้ ต้องใช้เวลา บทพิสูจน์นี้เกิดขึ้นกับทีมวิจัยเอง ซึ่งตอนเริ่มต้น มีแนวคิดว่าจะสามารถดำเนินการด้วยทีมวิจัยตามที่กำหนดไว้ได้ แต่พอดำเนินการไปได้ระยะหนึ่ง ทำให้ทีมได้ข้อคิดใหม่ว่า หากจะเข้าไปถึงจิตใจของเด็กและเยาวชน ต้องอาศัยเด็กและเยาวชน คนใกล้ชิด จึงได้หาอาสาสมัครเข้าร่วมในทีมวิจัยจาก กลุ่มเยาวชนอีก 20 คน หลังจากนั้นการทำงานคล่องตัวมากขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถดึงเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมในทีมได้อีก 2 คน พลังที่ผู้ใหญ่มักมองข้ามโดยเฉพาะในสังคมชนบท ที่เห็นเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่ต้องอยู่ในโอวาท ทำตามผู้ใหญ่บอกสอน การทำกิจกรรมอะไรที่เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ เด็กไม่ควรมายุ่งเกี่ยวข้องด้วยความคิดนี้เอง ที่ทำลายพลังสร้างสรรค์ในชุมชน ที่เป็นชุมกำลังสำคัญยิ่งไม่น้อย

แหล่งข้อมูล

1. ผู้ให้ข้อมูลชื่อประเพณีของ 5 ชุมชน ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

1. คุณพ่อคำศรี เบ้ามี
2. คุณพ่อผาย เศษศิริ
3. คุณพ่อสง่า ดิยา
4. คุณแม่แป๊ะ อุดทา
5. คุณแม่บัวลา โชติทอง
6. คุณพ่อจันทร์ นาคอก
7. คุณพ่อเสน ภัคดี
8. คุณพ่อลี ยอดตา
9. คุณพ่อดี มานบุตร
10. คุณพ่อสมาน แก้วดวงดี

2. กลุ่มผู้อาวุโส และภูมิปัญญาในชุมชนฝั่งแดง 5 ชุมชน ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

3. บันทึกประวัติหมู่บ้าน คุณพ่อคำศรี เบ้ามี อดีตกำนันตำบลฝั่งแดง

แบบสังเกต/แบบบันทึกข้อมูลการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟ

ระหว่างวันที่ 24-27 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2551

1. ข้อมูลเบื้องต้น

1.1 บ้านเลขที่.....บ้าน.....ตำบลฝาง อำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

1.2 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

.....

.....

.....

.....

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟของครอบครัว

.....

.....

.....

3. ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างประกอบกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟ

บริจาคทำบุญ

ค่าอาหาร

ค่าสุรา

ค่าน้ำอัดลม

ค่าใช้จ่ายอื่นๆ.....

4. ผลกระทบจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟ

ผลดี

.....

.....

.....

ผลเสีย

.....

.....

.....

5. ครอบครัวของท่านมีใครบ้างที่ดื่มสุราในระหว่างการดำเนินกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟ

1. ดื่มเพราะ.....
2. ดื่มเพราะ.....
3. ดื่มเพราะ.....
4. ดื่มเพราะ.....

6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟ(บุคคลตัวแทนครอบครัว 1 คน)

.....

.....

.....

7. ผู้บันทึกข้อมูล

แบบเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อการวิจัยและพัฒนา

**“เด็กและเยาวชนงดเหล้าในงานประเพณี ฮีตสิบสองของ 5 ชุมชน ตำบลฝางแดง
อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู”**

คำชี้แจง

แบบเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล จากชุมชน ในการปฏิบัติกิจกรรมในงานประเพณี ฮีตสิบสอง ฮีตที่ 8 วันเข้าพรรษา (ตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ-ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน แปด) โดยวิธีการสอบถาม สัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูล จากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม

คือ - กลุ่มเด็ก อายุ 6 ปี – 12 ปี

- กลุ่มเยาวชน อายุ 13 ปี –18 ปี

- กลุ่มผู้ใหญ่ตั้งแต่ อายุ 19 ปี ขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

การเก็บข้อมูลของผู้วิจัย ควรเก็บข้อมูลให้กระจ่างทุกครอบครัวและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มเด็ก กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้ใหญ่ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ.....อายุ.....ปี เพศ.....วุฒิการศึกษา.....

ตำแหน่งหน้าที่ในสังคม.....

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามฮีตที่ 8 ของชุมชน

2.1 ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาในวัน ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 8 อย่างไร

___ทำบุญตักบาตรที่วัด

___เวียนเทียน

___ไหว้พระรับศีล

___อื่นๆ.....

2.2 ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาในวัน ขึ้น 15 ค่ำ (วันอาสาฬหบูชา) อย่างไร

___ทำบุญตักบาตรที่วัด

___เวียนเทียน

___ไหว้พระ รับศีล

___ถวายเทียนพรรษา

___ถวายผ้าอาบน้ำฝน

___ถวายปัจจัยไทยทาน

___บริจาคเงินเพื่อทำบุญ

_____อื่นๆ.....

2.3 ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาในวัน แรม 1 ค่ำ (วันเข้าพรรษา) อย่างไร

_____ทำบุญตักบาตรที่วัด

_____เวียนเทียน

_____ไหว้พระรับศีล

_____ถวายเทียนพรรษา

_____ถวายผ้าอาบน้ำฝน

_____ถวายปัจจัยไทยทาน

_____บริจาคเงินเพื่อทำบุญ

_____อื่นๆ.....

2.4 ตลอดช่วงวันสำคัญทางศาสนาทั้ง 3 วัน (ขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และ แรม 1 ค่ำ) มีบุคคลในครอบครัวดื่มสุราหรือไม่

_____ไม่มี

_____มี จำนวน.....คน อายุ.....ปี

มูลเหตุของการดื่ม.....

2.5 ตลอดช่วงเทศกาลเข้าพรรษานี้ มีคนในครอบครัวท่านได้ตั้งใจ ทำความดี ใดๆ หรือไม่

_____ไม่ได้ตั้งใจ

_____งดเหล้าเข้าพรรษา

_____อื่นๆ.....

2.6 ในช่วงวันสำคัญที่ผ่านมา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา ครอบครัวของท่าน มีค่าใช้จ่ายในการทำบุญด้านใดบ้าง

_____บริจาคเงิน จำนวน.....บาท

_____เทียนเข้าพรรษา จำนวน.....บาท

_____ผ้าอาบน้ำฝน จำนวน.....บาท

_____เครื่องไทยทาน จำนวน.....บาท

_____อาหารทำบุญ ตักบาตร จำนวน.....บาท

_____อื่นๆ.....

2.7 ท่านมีความรู้ความเข้าใจต่อการปฏิบัติกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญ(วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา) หรือไม่
เพียงใด

___ ไม่รู้เลย เพราะ.....

___ รู้บ้าง

___ รู้และเข้าใจดี

ตอนที่ 3 ปัญหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำกิจกรรมตามอีต

3.1 ปัญหา/สาเหตุ ที่ทำให้ท่านไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมวันสำคัญ (วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา) ในปีนี้คืออะไร

.....
.....
.....

3.2 ท่านต้องการให้ชุมชน หรือสังคม ช่วยเหลือในด้านใดบ้างเพื่อให้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญนี้

.....
.....

3.3 ท่านคิดว่า ประเพณีที่ชุมชนถือปฏิบัติมีความสอดคล้องกับวิถีชุมชน หรือสภาพปัจจุบัน หรือไม่
อย่างเช่น การเวียน การถวายพรรษา การถวายผ้าอาบนํ้าฝน หรือเครื่องไทยทานต่างๆ

___ สอดคล้อง

___ ไม่สอดคล้อง

ควรปรับปรุง เปลี่ยน ในเรื่อง ต่อไปนี้

.....
.....
.....

ทำเนียบสมาชิกทีมวิจัย ชุมชนฝั่งแดง

นายสถิตย์ นาสมนต์
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านฝั่งแดง
หัวหน้าทีมวิจัย

นางยุพิน ศรีหริ่ง
ครู ร.ร.บ้านฝั่งแดง
ชำนาญการพิเศษ ทีมวิจัย

นางวิไล ชุ่มมาตร
ครู ร.ร.บ้านฝั่งแดง
ชำนาญการพิเศษ ทีมวิจัย

นายอัครเดช พันธุ์น้อย
ครู ร.ร.บ้านฝั่งแดง
ทีมวิจัย

นางจิติมา นาสมนต์
หัวหน้า สถานีอนามัยบ้านก่าน
ทีมวิจัย

นายวีระศักดิ์ แก้วดวงดี
ผู้ใหญ่บ้านฝั่งแดงกลาง
ทีมวิจัย

นายสุบิน ไชยวิเศษ
ผู้ใหญ่บ้านสง่านาเพียง
ทีมวิจัย

นายบุญคุ้ม หอระสิทธิ์
ผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังเชียม
ทีมวิจัย

นายเกรียงไกร พิรุณสุนทร
ผู้ใหญ่บ้าน บ้านฝ้างแดง
ทีมวิจัย

นายทรงฤทธิ์ สามา
กำนันตำบลฝ้างแดง
ทีมวิจัย

นายอาทร ทองบ้า
ตัวแทนเยาวชน
ทีมวิจัย

นายทรงพล ดวงจันทร์
ตัวแทนเยาวชน
ทีมวิจัย

นายนิกร หล้าภูเวียง
ตัวแทนเยาวชน
ทีมวิจัย

นายพิทยา ทาแก้ว
ตัวแทนเยาวชน
ทีมวิจัย

นางสาวนิลมะณา อรุณา
ตัวแทนเยาวชน
ทีมวิจัย

ทำเนียบเยาวชนอาสา ที่ร่วมดำเนินการวิจัย

นางสาวนวลละออง ขาโท
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

นางสาวขวัญจิรา ปัสสาวสังข์
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

นางสาวศิริพร พิมพ์โสภา
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

นายเริงชัย นครราช
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

นายทศพล มูลเพ็ญ
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

นายदनัย อาจหาญ
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

นายสรไกร มีสูง
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

นายธนากร ธรรมโคตร
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

นายเดชฤทธิ์ สีดาบุญ
แกนนำเยาวชน
ทีมสนับสนุนการวิจัย

“ค่ายเยาวชนรักถิ่น” ณ ฟาร์มสาธิตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น บ้านนาดอกไม้
อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย กิจกรรมการคืนข้อมูล เปิดเวทีให้เยาวชนได้แสดงออก

ร่วมกันสะท้อนข้อมูล พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลที่ทีมวิจัย ได้นำเสนอ เป็นการเติมเต็ม
ข้อมูล ซึ่งเยาวชนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างดี พร้อมทั้งมีความกระตือรือร้นในการทำงาน

จัดประชุมเพื่อชี้แจงให้ชุมชนได้รับทราบโครงการอีกทั้ง เป็นกระบวนการเตรียมพื้นที่ในการวิจัย โดยเชิญผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ทั้ง 5 หมู่บ้าน

ภาพ หลังจากลงพื้นที่เก็บข้อมูลในช่วงแรกแล้ว ทีมวิจัยได้จัดเวทีประชาคมคืนข้อมูลให้ชุมชน ได้รับการสะท้อนกลับหลายด้าน จากชุมชน

ภาพการประชุมทีมวิจัยเพื่อกำหนดโจทย์ในการวิจัย ปรับแก้หลายครั้ง
ได้รับคำแนะนำจาก คุณพิภพ หัสสา จนได้หัวข้อการวิจัย

ภาพการเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่ม ซึ่งประเด็นหลักในการเก็บข้อมูลก็คือ
เกี่ยวกับสืตประเพณีที่ปฏิบัติกันชุมชน และความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วง

ภาพการเก็บข้อมูลแบบโฟกัสกรุ๊ป โดยกลุ่มเยาวชนที่เป็นทีมวิจัย ร่วมทำกิจกรรม พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย แต่การจัดในครั้งนี้พบปัญหาหลายอย่าง

ภาพการร่วมเสวนา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างทีมวิจัย ใน 8 พื้นที่

ภาพ การส่งบุคลากรเข้าร่วมอบรม พัฒนาการเขียนรายงานวิจัย ณ บ้านกุศร่อง
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ทำให้ทีมเข้าใจการเขียนรายงานมากขึ้น

ภาพการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการวิจัย ณ
โรงเรียนบ้านฝางแดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

ภาพการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เกี่ยวกับบริบทชุมชนในสมัยก่อน โดยเชิญภูมิปัญญา
ผู้อาวุโสในชุมชน รวม 9 ท่าน มาให้ข้อมูล โดยมีทีมเยาวชนเป็นผู้ซักถาม

เตรียมผลงานเพื่อนำเสนอ ณ ศูนย์ราชการ จังหวัดหนองบัวลำภู ในวันที่ 11 เดือน
มกราคม พ.ศ. 2553

ภาพเยาวชนเตรียมจัดนิทรรศการ ณ ห้องประชุม อาคารอนาลโย ศูนย์ราชการ
จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งเยาวชนสามารถดำเนินการได้อย่างดี

ภาพเยาวชนจัดกิจกรรมทำดี รับปีใหม่ โดยปราศจากเหล้า ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเด็กและ
เยาวชน เป็นผู้ดำเนินการเองทุกขั้นตอน และการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เยาวชน บอกว่า“ขอ
อยู่ต่อจนถึงสว่างได้หรือไม่”

ประชุมวางแผน เพื่อหาหัวข้อวิจัย หาแนวร่วม ณ องค์การบริหารส่วนตำบล

ประชุมปรับปรุงหัวข้อวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดคำถามวิจัย